

הישיבה השמונים-ושלוש של הכנסת העשירית

יום שלישי, י"ח באייר התשמ"ב (11 במאי 1982)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. הודעת שר העבודה והרווחה א' ארזן על מינוי סגן שר במשרדו

היו"ר מ' שחל:

תודה רבה. חבר הכנסת, עלי פי חוק, הכנסת רשמית לפנייה את הודעתו של שר העבודה והרווחה. אני רוצה להצטרף לאיחולים לסגן השר רובין על מינויו המחודש כסגן השר. אני מאחל לשניהם שציליחו בתפקידם.

רענן נעים (המערך):

עליך לברך את השר על הופעתו הראשונה.

היו"ר מ' שחל:

אני מברך גם את השר להגל מינויו שהיה כבר לפני שבוע.

היו"ר מ' שחל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אני מזמין את שר העבודה והרווחה להודיע הודעה לכנסת.

שר העבודה והרווחה א' ארזן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש למסור הודעה לכנסת: עלי פי סעיף 34 לחוק-יסוד: הממשלה, מיניתי, באישור הממשלה בישיבתה, ביום ראשון, ט"ז באייר התשמ"ב (9 במאי 1982), את חבר הכנסת בן-ציון רובין לסגן שר העבודה והרווחה.

אני מאחל לחברי וידידי הצלחה בתפקידו.

ב. הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים

היו"ר מ' שחל:

אני ממלא תפקיד של יושב-ראש הישיבה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון מציעה לכנסת להביע אי-אמון בממשלה. אנחנו מציעים להביע אי-אמון על הנעשה בשטחים הכבושים, במיוחד בתקופה האחרונה, על הנעשה בגדה המערבית, ברצועת עזה וברמת-הגולן, על מסע הדיכוי האכזרי כלפי העם הערבי הפלשתינאי, על פעולות ההרג וההתנהגות הבלתי-אנושית של חיילי הכיבוש והמתנחלים, הגובלות כיום בג'וסיד, אנו מציעים להביע אי-אמון על הענישה הקולקטיבית המשפחתית, שהתבשרנו עליה היום, כשלב חדש במדיניות הדיכוי, והכול בהדרגת הממשלה ובהשראתה.

סיעתנו מבקשת להביע אי-אמון בממשלת בגין-שרון על מסע הדיכוי הברברי כלפי תושבי רמת-הגולן הסורים, כדי לכפות את חוק סיפוח רמת-הגולן הבלתי-חוקי, אנו מבקשים להביע אי-אמון על מדיניות ההפצצות הברוטליות של חיל-האוויר בלבנון נגד מתנות הפליטים הפלשתינאים, על הפרובוקציות המחרשות בכוונה ברורה להביא למלחמה חדשה, יומיה, נגד הפלשתינאים, נגד לבנון ונגד סוריה, כדי לכפות את הסדרי הסיפוח והנצחת הכיבושים — אבל מלחמה צולה לסכן את עצם עמיד ישראל.

אנו מבקשים להביע אי-אמון לממשלה על מדיניות הסיפוח, הכיבוש וההתנחלות בשטחים הכבושים, שמטרתה לגנוש את העם הערבי הפלשתינאי מכל זכות לאומית, לנסות לכפות עליו שלטון קולוניאלי, ולמנוע בכך מ ישראל עתיד של שלום עם הפלשתינאים ועם יתר העמים הערביים.

אנו מבקשים להביע אי-אמון בממשלת בגין-שרון, אשר בתוקף מדיניות אנטי-לאומית וגזענית זו כלפי העם הערבי-

היו"ר מ' שחל:

אנחנו עוברים להצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים. את ההצעה ימק חבר הכנסת תופיק טובי.

מרם גלוריה-נעם (הליכוד):

מה פתאום "בשטחים הכבושים"?

היו"ר מ' שחל:

זה מה שכתוב כאן.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אולי תסתמי לנו את הפה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): הנוסח הוא שלי, תכבדו אותו, זו עובדה היסטורית. לא חשנו אותו.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אני מרשה הערות ביניים, אבל לפחות לאחר שהנאם התחיל בנאומו. הוא אסילו לא אמר משפט אחד.

ספן דום (הליכוד):

לשם כך יש ועדת הכנסת.

היו"ר מ' שחל:

כבר השיבתי. תפקידי לקרוא מה שכתוב לפני. אם יש לכם שאלה, הפנו אותה ליושב-ראש הכנסת.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

היו"ר מ' שחל:

מה הביטוי "מתקפל"? אניני מתקפל בשום דבר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): המפלגה מתקפלת, לא אתה.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

העובדות על אודות ההתנהגות האכזרית וחסרת המעצורים של חיילי צבא הכיבוש בשטחים הערביים הכבושים נודעו ממקורות האוכלוסייה בשטחים הכבושים, אך תמיד השיבו דוברי הממשלה ושריה, כי "הכול כשורה, והחיילים רק מנינים על חייהם". ידענו כי שקר הדבר, נוכח הביקורת הציבורית בישראל ובעולם, שהלכה וגברה, נגד צעדי הממשלה, אשר השר נסים בסוף השבוע שעבר, כי הצעדים נגד מפירי הסדר ביהודה, בשומרון ובעזה נעשו רק לאחר דיון בממשלה ולאחר שנחקלה חוות דעת משפטית, והם אינם חורגים מהחוק בישראל ומאמנת ונזהר. הדברים הופיעו בעיתונות ב-9 לחודש מאי. לפי זה, הפעשים הנעשים בשטחים הכבושים הם על-פי החלטתה ובאחריותה של ממשלת הליכוד, ולא תוצאה של התנהגות חריגה של חיילי זה או קצין זה. ועל כן, על הממשלה כולה לתת את הדיון על פשעי המלחמה של בגין, שרון, רפאל איתן ומילסון וכל האחראים לנעשה בשטחים הכבושים.

בימים אלה מופיעים דברים מפיהם של חיילים, קצינים, דברים מתחירים ומזעזעים כאחד, בביטאון הקיבוץ הארצי התפרסם ביום האחרונים, לפי "דבר" מהי' למאי 1982, מכתב תחת הכותרת "הנח"ל זורם בכיוון הנגדי", ועליו חתומים עשרות בני גזעני נח"ל המשרתים בחבל-עזה. מכתב כחוב, ואני מצטט מ"דבר" מהי' במאי: " — — — שיחת התדרוך הראשונה שקיבלנו ממפקד נפת עזה כללה מושגים ושיטות עבודה, שלא היו מבישים אף משטר צבאי פאשיסטי אפל". ועוד כתוב שם, אני מצטט: "חושבי עזה מכונים על-ידי מפקד הנפה 'חידקים מקומיים', במקרה אחד לפחות ניתנה הוראה לחיילים לפתור בעיה בצורה חדה וחלקה: לכסח מלמעלה עד למטה". אני מביא דברים אלה כלשון הכתבה. עוד כתוב במכתב, ואני מצטט: "צה"ל משליט פה משטר ירכי יאמנני כבד פאשיסטי. צה"ל תופס כאן מדי יום נקודות חדשות ומשתלט על שטחים". וכאן מצוטט מפקד הנפה: "לקבוע עובדות כשטח לקראת תקופת האוטונומיה ועלימנא להחזיק מקסימום נקודות צבאיות ברצועה ולמנוע השתלטות של התושבים על עוד ועוד שטחים". זוהי המדיניות הגזענית, שאותה מיישמת הממשלה בשטחים הערביים הכבושים.

חברי הכנסת, עובדות נוספות התפרסמו מפיהם של קציני מילואים, שנאמרו במסיבת עיתונאים שערכה אתמול תנועת "שלום עכשיו". שמענו דברים מזעזעים מפי אנשים שהיו בשטח, ומצפנים לא הרשה להם לשתוק ולהחריש. "אנחנו מאכדים בגדה צלם אנושי", אמרו. "המצב היומיומי בשטחים הוא של בוטסליות ואלימות", כך אמר בני ברש. "המצבים הם של דיכוי, הפשלה, התעללות וענישה קולקטיבית. היום הם בגדה לגיטימציה להתנהגות לא נשית", אמר רבי-סון במילואים יובל נריה. "העצירים הערבים מנקים את השרותים, החדרים וכלי האוכל של חיילי צה"ל. כלילה מכניסים אותם לחדר קטן ועושים בהם 'כאסח'. אינני יודע מה זה.

קריאה:

"כאסח", זו מלה בערבית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): עכשיו אני תופס מה זה. לפחות יקחו מהעובדות מלים יפות יותר. "אחר כך רבים מהם לא יכולים לעמוד על הרגלים. מדובר בעצירים, באנשים שרובם לא יובאו כלל למשפט וישוחררו מחוסר האשמות". כך אמר רמי אבני, סרן במילואים. כל הדברים האלה מתפרסמים היום כציטוט ב"על המשמר".

הפלשתינאי מפיה ומשליטה בתוך ישראל עצמה את כוחות השחור, הריאקציה והגזענות והורסת כל צלם של חברה הומנית, דמוקרטית ושוחרת כבוד האדם.

בהצעת אי-האמון אנו מבקשים להעלות לפני המוני העם בישראל, לפני שזה יהיה מאוחר מדי, קול אינקה: הצילו את עצמכם מאויבכם הראשי — ממשלת בגין-שרון, הדוחפת את ישראל לפאשיזם, לרמיסת ערכים הומניים ודמוקרטיים, שעדיין נותרו בחברה הישראלית, הדוחפת את ישראל לסכנות פנימיות ולקטסטרופה.

לאחר שהנהלת המערך החליטה להימנע ולא להצביע אי-אמון בממשלה, מפני שמציעי אי-האמון הם חברי סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, יורמו היום כנראה לא יותר מאשר ידיהם של ארבעה חברי כנסת יוזמי הצעת אי-האמון. אך בטוחני שעדיין לא היתה הצעת אי-אמון לממשלת הליכוד, המשקפת זעם ומחאה ציבורית נגד מעשיה והרפתקאותיה, יותר מאשר הצעת אי-אמון זו. עם הימנעות המערך מהצבעה, הממשלה תצהל ותכריז היום, שהנה הצעת אי-האמון נתמכה רק על-ידי מספר קטן של קולות, אך יבוא היום, ובזאת אינני מפקפק אף לרגע, שהעם כולו יריע למי שבימים אלה העלה את נס המאבק ואי-האמון בממשלת בגין-שרון, הדוחפת את הארץ ואת האזור לתהום, וביטא בכך את מצפנו של העם בימים טרופים ושחורים אלה ואת תמיכתו בשלום אמת בין עם ישראל ובין העם הערבי הפלשתינאי.

חברי הכנסת, ב-9 במאי פורסם ב"דבר" חישוב לגבי מספר הנפגעים, ונמצא כי מספר הנפגעים בשטחים כבושים האחרונים גדול פי שלושה ממספר הנפגעים בהתקלהיות דומות בשטחים ב-15 השנים האחרונות. אין זה לזכותן של ממשלות המערך, כי על הקרקע שהן נישלו במדיניותן הנפסדת בעבר צומחים היום פשעים אלה של ממשלת הליכוד.

מאז גמרו אומר ראש הממשלה מר בגין, שר הביטחון מר שרון ומנחם מילסון לכפות על העם הערבי הפלשתינאי את מינהל האזורי ואת האוטונומיה של הסכמי קמפ-דייוויד כמגורל להרחבת הפקעות האדמה ולהגברת ההתנהגויות ולהנצחת הכיבוש הישראלי, ובסופו של דבר לנישול העם הפלשתינאי מכל זכות ואולי אף לגירושו בכלל ממולדתו, במסגרת שנקראה בשם "חוכנית חילופי אוכלוסין", כפי שהתפרסם במאמרו של חגי אשר ב"דבר" מיום ה-3 במאי: מאז הדיחו את ראשי הערים הנבחרים באל-בירה, ברמאללה ובשכם, טוול, חלק, ובסאס שקעה ופיזרו את מועצות הערים כדי לפלס את הדרך לנציגים המכונים שוחרי שלום, כביכול ממונים של מוסטפה דורין; מאז היום האומלל של הניסיון לכפות את חוק סיפוח הגולן על התושבים הערבים הסורים ברמת-הגולן ולאצלם לשאת תעודות זהות ישראליות — מאז עובר על השטחים הכבושים, על הגדה המערבית, רצועת-עזה ורמת-הגולן, ליל אפל, גל של אכזריות אלימות, החייבים לעודד את מצפנו של כל אדם בלתי משוחד.

השופט לשעבר של בית-הדין הגבוה לצדק, מר חיים כהן, הגדיר את התנהגות השלטונות ברמת-הגולן כמעשים ברבריים. ואין זה עוזר לראש הממשלה שהוא נוף ומאיים. בגדה המערבית וברצועת-עזה לא עובר יום, מאז אמצע חודש מרס, מבלי שיפלו בו הריגים, קורבנות היירוט באוויר בציבור בלתי מזוין, כבני העם הערבי הפלשתינאי, המבקשים להביע את תביעתם לחופש ולעצמאות. התמונות שהתפרסמו בעיתונות בארץ, תמונות של חלק בלבד מקורבנות הדיכוי האכזרי, מבטאות רק חלק קטן מהפשעים המכוערים כיום בשטחים הכבושים.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

טרגי וחמור לראות כיצד מפלגת העבודה, כיצד המערך עומד שותק ומשוחק נוכח הסכנות החמורות האלה, שאליהן דוחפת ממשלת בגין-שרון, כשאין בפיו אלא הפשרה הטריטוריאלית האומללה, שמנעה בעבר כל הסדר צודק, הכשילה את מאמצי השלום והפכה כיום לסרע פורף לתוכנית הסיפוח הטוטלי של ממשלת הליכוד. לא אני אומר, אלא החבר שלכם, יואל, במאמרו ב"דבר" מה-9 במאי, כותב לא פחות ולא יותר אלא שאחם, המערך, קוועים במגרשו של בגין במעמד של מתנגן, המשיב כל העת על ההתקפות הארסיות של בגין.

מה שעומד על כף המאזניים הוא לא אתם, כשחלק מכם מחפשים את ההזרמונות להיות שותפים לממשלת האחדות הלאומית, אלא עתידם של שני העמים ביחד. הסכנות הן חמורות וגדולות, אם לא יקום בקרב העם בישראל הכוח שיעצור בעוד מועד, בעוד ובאומץ פוליטי ותבונה, את הרוח הרעה, ויחסם את הדחייה אל התהום בהנהגת ממשלת בגין-שרון, ויביא בבחירות חדשות להקמת ממשלת שלום והצלה לאומית, במקום ממשלת המלחמה והפאשיזם הדוהר. זהו כיום צו החיים לעם ישראל ולעם הערבי הפלשטינאי.

חברי הכנסת, עוד מעט יחלפו 15 שנה מאז מלחמת יוני 1967. כיום ברור יותר מאי פעם, שלא תוכנית האוטונומיה של קמפ-דייוויד ולא תוכנית הפשרה הטריטוריאלית, לא סיפוח גזול ולא סיפוח קטן יביאו את השלום, אלא נסיגה מלאה לקווי 1967, כיבוד הזכות של העם הערבי הפלשטינאי להקמת מדינתו העצמאית בצדה של ישראל וכיבוד זכותן של ישראל ושל כל מדינות האזור להיבנות ולבטחון. זוהי הדרך לשלום, השלום הישראלי-פלשטינאי. אלה היסודות שעליהם קמה מדינת ישראל והוכרה בקרב העמים לפני 33 שנים. אלה הם היסודות האיתנים גם היום להשגת השלום והעתיד המאושר של שני עמי הארץ הזאת, כדי שיחיו בדוקרים בשלום ותוך כיבוד הדדי של הזכויות. כל דרך אחרת היא דרך הייסורים והתנגדות לשני העמים. אנו משוכנעים, שכתבונה עצמית ובעזרת משפחת העמים — בעזרת ועידה בין-לאומית שישתתפו בה בריית המועצות, ארצות-הברית, אש"ף כנציגו של העם הפלשטינאי, ישראל והמדינות הערביות השכנות — ניתן להגיע לחוף השלום הנספך. אך בשביל זה יש לפטור את עם ישראל מממשלת המלחמה והאסון הלאומי, מממשלת בגין-שרון.

לכן, אנו קוראים לכנסת להביע אי-אמון בממשלה.

היור מ' שחל:

תודה, חבר הכנסת, תשובה להצעה יביא שר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר מדובר על עניין רציני כמו זה של פגיעה באזרחים, אחת המצוות שכולנו חייבים לקיים היא חובת הדיוק בעבודתנו. ראיתי את הטופס של הצעת אי-האמון של סיעת ר"ח —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא סיעת ר"ח.

שר המשפטים מ' נסים:
סליחה, סיעת חד"ש.

— שם נאמר: במשך ששת השבועות האחרונים נרצחו למעלה מ-25 ילדים, נשים וגברים חסרי מגן, ומאות נפצעו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
נכון.

הגענו למצב של ענישה קולקטיבית משפחתית, כפי שמבשר לנו זאב שיף ב"הארץ" מה-10 במאי. מענישים את בני המשפחה בעונשים אדמיניסטרטיביים, ולכלכלים, כמי שמואשם בהפרות סדר. בהתאם לכך נסגרו כחאן-יונס שש חנויות של בני משפחה בעונש לילדים שלהן: 15 רשימות כל-רכב נשללו מאנשים בעזה ובסביבתה, שבניהם השתתפו בהפגנות. השיטה גם אומרת, שמבקשים לסגור אוניברסיטה יגרשו את חברי ועד הסטודנטים מהאוניברסיטה, ויימשכו הגירויים מהארץ וכו'.

שיא הטידוף היו היריות בהמון במסגד אל-אקצה וההתקפה של משמר הגבול על קבוצת נשים בחוף כנסיית הקבר בירושלים. עם ההתנפלות הברוטלית על הפטריון האורתודוקסי ב-4 באפריל. שוב רדיפת תלמידים ויריות בהם בכיתות. עד קטילת נערם ונעוזה בראשית חייהם. כפי שאירע בכתייהספר כחלחול ובסעיר ב-29 באפריל. זהו הדו-קיום בין היהודים לערבים, שעליו מדבר ראש הממשלה מר בגין, בצל הכיבוש, הסיפוח וההתנחלות.

כל הפשעים האלה נגד העם הערבי הפלשטינאי, חבר הכנסת, הם מבחינתו של ראש המנהל האזרחי בגדה וברצועה מר מילסון, מאבק נגד אש"ף, כדי שיהיה שלום עם הפלשטינאים. בדברים ומגוונים אלה התבטא מילסון במאהלי הכדואים באזור חברון ובסביבתו, יריחו, כפי שהראונו בימים אלה בטלוויזיה. כשהוא שותה שם קפה, לפי המסורת הערבית. מילסון והבוסים שלו יודעים היטב, שהעם הערבי הפלשטינאי בשטחים הכבושים דבק במטרותיו הלאומיות לשחרור ולעצמאות, ושום טרור ותוקפנות ואיומים לא יצליחו לנתק אותו מהנהגתו המוכרת והלגיטימית. את אש"ף, מילסון והאחרים עליו חותרים על-ידי מסע שפיכות הדמים והטרור האכזרי לכפות את תוכנית הסיפוח, להנציח את הכיבוש בתום תקופת האוטונומיה, נוסח קמפ-דייוויד, כפי שאמר ראש הממשלה מר בגין בלגיו ב-3 במאי 1982, עם פתיחת מושב הקיץ של הכנסת.

חברי הכנסת, זוהי תוכנית הטידוף של ממשלת הליכוד, תוכנית הבטחת הסיפוח המלא של רמת-הגולן, הגדה המערבית ורצועת עזה והחלת הריבונות הישראלית על השטחים האלה, תוך חתירה מתמדת לגרש מקיטום תושבים ערבים ממולדתם. כדי לפתור את מה שנקרא הכביעה הדמוגרפית הקשורה עם הקמת האימפריה הישראלית של ממשלת בגין-שרון. למען מימוש תוכנית מטורפת זו פועלת ממשלת בגין-שרון להצית מלחמה כצפון נגד לבנון, נגד הפלשטינאים ונגד סוריה. זוהי המטרה הכרוהה של ההפצצות הברבריות שמבצע חיל האוויר בימים אלה.

אנו מזהירים מתוכנית טידוף אלה, שמשמעותן לא רק חסימת הדרך לשלום עם העם הפלשטינאי ועם העמים הערבים, אלא מלחמה מתמדת ושפיכות דמים אין-סופית בין עם ישראל לכלל העמים הערבים. ממשלת בגין-שרון, בשירות האימפריאליסטים האמריקנים, גוררת את ישראל למלחמה חדשה, להרפתקה אזורית חדשה, שתעמיד אותה בעימות עם סוריה, עם כל הסכנות של התפתחותה של מלחמה זו לתבערה אזורית ואולי אף גלובלית, אשר תסכן את עצם קיומה של מדינת ישראל.

חברי הכנסת, מדיניות הרפתקנית מסוכנת זו מתבצעת בשטחים הכבושים, משחיתה את החברה הישראלית, הורסת את יסודות החברה הדמוקרטית ומצמיחה את כוחות השחור והפאשיזם בתוך ישראל. זה מה שאנו רואים, זה מה שאנו עדים לו יום יום.

חוברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

שר המשפטים מ' נסים:

דבוחי חברי הכנסת, אין צורך לומר, שלמספרים הללו אין שחר, וכדי שב"דבר הכנסת" לא יירשמו דברים בדויים כאלה, רצוי להציג קודם כול את המספרים הנכונים: מחודש מרס ועד היום מספר ההרוגים הוא 12 — —

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה צריך לספר גם על רצח של ילד בן שמונה.

שר המשפטים מ' נסים:

— ומספר הפצועים — 184.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בורשה וחורפה.

שר המשפטים מ' נסים:

אבל אי אפשר לדבר על מספר ההרוגים והפצועים ושובי יהודה ושומרון ורצועת-עזה מבלי לומר גם מה מספר הנפגעים של חיילים יהודים ואזרחים תמימים: 2 הרוגים, באותו זמן, ו-91 פצועים.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

רק במסגר אל-אקצה נפצעו 120 איש.

שר המשפטים מ' נסים:

אני רוצה לומר, קודם כול: הממשלה, ואני בטוח שכל אדם בישראל באשר הוא אדם, מצטער עם צער רב על כל שפך דם שהוא. על כל הרוג, על כל פצוע, בין בתקריות כאלה ובין בכל תקרית אחרת, והצער הוא עמוק ואמיתי. זוהי תפיסת עולמה של היהדות מיום שהיינו לעם.

ידי אינו דבר שצריך להשתמש בו אלא כאשר יש הכרח. לשם הגנה עצמית — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

איזו הגנה עצמית צריך בשביל להרוג ילד בן שמונה? איזו הגנה עצמית? אתה יכול להסביר?

שר המשפטים מ' נסים:

— לא לשם פיזור הפגנות ולא לשם הפסקת התפרעויות. אלה הן ההוראות, אדוני היושב-ראש, שיש לחילי צה"ל, ואני מאמין שהן מתקיימות בקפידה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה יודע שלא מקיימים דברים כאלה.

שר המשפטים מ' נסים:

אבל, רבותי, צריך גם לציין מה מוליד את המצב הזה. בחורשים האחרונים — ולא רק בחורשים האחרונים, בכל ימות היות יהודה ושומרון ורצועת-עזה בידי ישראל, מאז 1967 — מפעם לפעם, מעת לעת, היו הפגנות של סדר והתפרעויות והתקהלויות ומחוסמים וכיוצא באלה תופעות, ואין ברירה לכל ממשלה, לכל מדינה, אלא לשמור על הסדר. ומה שהתחולל בחורשים האחרונים לא היה סתם זריקת אבנים מתחמת שובבות או דרך שובבות. זה התבטא בזריקת אבנים, אבל לא רק בזריקת אבנים כבדות, אלא היה גם שימוש באמצעים קשים, מסוכנים מאוד ומסכנים מאוד חיי אדם; אלה לא היו רק אבנים אלא גם מתכות, ומתכות כבדות, חדות ומהוקצעות — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הצבא נכנס לתוך בית-ספר לבנות ורצח תלמידה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

איפה אתם כאשר נרצחים יהודים? איפה אתם?

שבח רייס (המערך):

מה זה שייך?

שר המשפטים מ' נסים:

— כוח קטלני, פשוטו כמשמעו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה מתכוון לימית? אתה מתכוון למה שקרה בימית?

דוד שיפמן (הליכוד):

גם בירושלים.

שר המשפטים מ' נסים:

וזה מתבטא לא רק בהקמת מחסומים ובהבערת צמיגים אלא גם בזריקת קבוקי תבערה ורימונים ירי על כוחותינו — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

איפה, בימית? אתה מדבר על ימית?

שר המשפטים מ' נסים:

— וניסיון תקיפה רצוף של סיורים וכוחות הביטחון של ישראל. זה התבטא גם בשימוש בסכנים, שלא לדבר על הפרות הסדר המתמידות.

צריך לומר לכל מאן דבעי כארץ ובעולם: שום מדינה, וגם לא אנחנו, לא נשלים עם המצב, שחיילי צה"ל או אזרחים שלווים או תיירים יהיו נאלצים לעבור את כל מה שמנתי ותיארחי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

איפה, בימית?

שר המשפטים מ' נסים:

לא ייתכן שחיילי צה"ל או כל אזרח או כל תושב, יהודי או ערבי, או כל תייר, יהודי או נוצרי, לא יוכלו לעבור בשלווה ביהודה ושומרון וברצועת-עזה. לא נשלים לעולם, שניהנו בחיילי ישראל כפי שנהגים בהם המתפרעים האלה. לא נשלים בשום פנים ואופן — ושום מדינה לא תהא מוכנה להשלים — עם התופעות האלה.

המדיניות הבסיסית שלנו, של ממשלת ישראל, ביהודה ושומרון וברצועת-עזה היא לעודד, לתמוך ולסייע לאוכלוסייה השלווה, השקטה, הרוצה חיים בשקט — —

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אבל כל האוכלוסייה אינה רוצה אתכם שם.

שר המשפטים מ' נסים:

— — ושבסיודה רוצה גם שלום ותנאי שלום וחיי שלום. אבל, כחולט, יש לנקוט יד קשה נגד פורעים, מסיתים וקוראים למר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זוהי קריאה לרצח נוסף.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

באמת, רצח.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת וילנר, אני חושב שהערה זו קצת חורגת מן המקובל מבחינה פרלמנטרית.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני חושב שזה ברור, אם מעל במת הכנסת אומרים בשם הממשלה — — זאת אומרת: להמשיך לרצח.

שר המשפטים מ' נסים:

אני רוצה לקרוא, אדוני היושב-ראש, בפני הכנסת, את החלטת הממשלה מלפני כשנה כאשר למדיניותנו ביהודה

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון
לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

שר המשפטים מ' נסים:

אין הדברים מוטלים בספק — ההתפרעות היא תוצאה של הסתה מצד ארגוני המרצחים ושליחיהם. היעד של ארגוני המרצחים הללו ושליחיהם אחד הוא: להגשים את הכתוב באמנה הפלשתינאית. המינהל האזרחי הוא לצנינים בעיניהם, וכל כך למה? משום שהוא מסייע לאפשרות של כינון האוטונומיה בסיום המשא-ומתן בנושא זה, והדברים נאמרים במפורש על-ידי ארגוני המרצחים ושליחיהם. המטרה היא לסכל את הסיכוי לכונן את האוטונומיה —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ובצדק.

שר המשפטים מ' נסים:

— לסכל את תהליך השלום שהחילנו בו. זהו המטרה של ההתפרעות הללו ביהודה ובשומרון.

מכאן יוכן, שאם לא ננקוט את האמצעים הראויים נגדם, ביוזעין או שלא ביוזעין, להחרפת ההתפרעות הללו, לריבוי ההתפרעות. זה ישמש בוודאי גורם לעידוד של פורעים למיניהם, ועוד יותר רדאי — לסיכול תהליך השלום.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה זה פורעים? אתם הפורעים. יום יום נרצחים ילדים. מי הפורע כאן? אתם הפורעים.

יגאל הורביץ (תל"ם):

אתה מדבר? אתה משתף פעולה עם אש"ף. אתם שולחים את הילדים האלה, ואתה עוד מדבר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתם הפורעים. יום יום נרצחים ילדים ותלמידים. מי הפורע כאן? אתם הפורעים.

יגאל הורביץ (תל"ם):

— — — אתה מדבר?

מרדכי גור (המערך):

— — —

שר המשפטים מ' נסים:

אמת, לא על כל משאל דעת קהל אפשר להישען. הדברים ידועים. אבל התפרסם היום ב"גידולס פוסט" סקר אופייני, שאפילו אם נאמר שאינו מדויק, שאינו משקף באמת ובתמים את דעת האוכלוסייה בישראל על האמצעים הננקטים ביהודה ובשומרון, הוא בוודאי מבטא חתך של דעת האוכלוסייה בישראל. הסקר מצביע על כך ש-76.8%, כמעט 77% מאזרחי ישראל מצדדים באמצעים שנוקטת הממשלה ביהודה ובשומרון וברצועת-עזה. ראוי שניקח זאת לתשומת לבנו, כאשר מנסים לדבר בשם העם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

בגרמניה הצליחו להביא את דוב הגרמנים לכך שיצדיקו בזמן מסוים את השמדת היהודים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

איך אתה לא מתבייש להשוות? איך אתה מעז להשוות את הדברים האלה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

איזו השוואה הוא עושה כאן בכנסת? איך הוא מעז?

ובשומרון. זוהי מדיניותנו עד עצם היום הזה. חזו תהיה גם מדיניותנו בעתיד: "מניעת הקמת מדינה פלשתינאית בשטחי ארץ-ישראל ומניעת התארגנות פוליטית עוינת, העלולה להוות תשתית להקמת מדינה כזאת; ולעומת זה, עידוד פעילות החותרת ליישום הסכמי קמפ-דייוויד. מניעת השגת מטרות עוינות לישראל באמצעות טרור ומלחמת חורמה בפעילות חבלנית עוינת. השלטת חוק וסדר, שמירת השקט והמהלך התקין של החיים ושקידה על ביטחון האוכלוסייה באזורים אלה. יצירת אווירה, אשר תעודד הקמת תשתית להתגבשות יסודות מתונים ושוחרי שלום, הבטחת פעילות אורחית חקינה בניהולם של המוסדות המוניציפליים של האוכלוסייה המקומית. המשמעות היא, שראשי המועצות המקומיות יעסקו בעניינים מוניציפליים, כדי לתת את השירותים לרווחתם של התושבים באוכלוסייה המקומית. לקיים הידברות רצופה בין הממשל הצבאי לבין האוכלוסייה על כל שכבותיה. לקיים שיחוף פעולה בין האוכלוסייה היהודית לבין האוכלוסייה הערבית".

קבענו גם אמצעים ליישום המדיניות הזאת. האמצעים האלה כולם אחד לאחר בדוקים מבחינה משפטית. לפי חוקי ישראל, לפי האמנות הבין-לאומיות, אין אפילו תג אחד — תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איזו צביעות.

שר המשפטים מ' נסים:

— אין אפילו תג אחד של סטייה מהעקרונות של המשפט בישראל ושל המשפט הבין-לאומי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אין שם שום חוק. זה לא נכון. יש שם שוט — לא חוק.

שר המשפטים מ' נסים:

אלה הם העקרונות והאמצעים שאישרה הממשלה לפני כשנה.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זו צביעות, זו צביעות.

שר המשפטים מ' נסים:

בעת האחרונה נחנו גם הקלות ועודדנו את האוכלוסייה המקומית, זו השקטה, זו שאינה מתפרעת, זו שאינה שונה להסתה של שליחי אש"ף, של שליחי ארגוני המרצחים ביהודה ובשומרון. הוקם המינהל האזרחי, שזאת אחת מהתכליות שלו. הוחזרו מגורשים. הוחזרו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא הוקם שום דבר. אין שם מינהל אזרחי. נכשלם ככול.

שר המשפטים מ' נסים:

הוקמו האגודות הכפריות. הוקמה קרן שתוכל להיטיב מבחינה כספית את תנאי האוכלוסייה במקום. הוכנה תוכנית מתאר וחשתית. הורדו מחסומים. ננקטה עוד שורה של אמצעים, גם כתחום הרווחה הכלכלית. אינני רוצה להלאת את הכנסת עתה ככל אותם אמצעים שנקטו למען רווחתה של האוכלוסייה המקומית.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

צביעות, צביעות מאין כמוה.

שר המשפטים מ' נסים:

עכשיו צריך לומר: ובכן, מדרע מתפרעים?

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הם לא מתפרעים. הם נאכקים נגד הכיבוש. זו וכוותם.

חוכרת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

חבר הכנסת זכאי, אני פניתי אל חבר הכנסת וילנר. הוא אומר שאין לו ולא היתה לו כוונה להשוואה. בנקודה זו אני מסיים את העניין. ואני מציע, במקום כל קריאות הביניים, לאפשר לשר המשפטים לסיים את נאומו.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כבר אמרתי ואני חוזר ואומר, שהאמצעים הננקטים כיהודה ובשומרון לשם שמירת השקט והסדר הצבאי והחזרת החוק על כנו הם אמצעים בדוקים. מיוסדים על אדני המשפט הישראלי והמשפט הבינלאומי.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איוה נאום עלוב.

שר המשפטים מ' נסים:

כמה וכמה צעדים שנקטו, כשיש להם אספקט משפטי כלשהו, נבדקו ולא נעשו אלא לאחר חוות-דעת משפטית יסודית ביותר של הייעוץ המשפטי של מערכת הביטחון. שיש לנו בה אמן מלא, ואנו יכולים גם להתנאות בה.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יופי, תתנאה ברצח. איך אפשר להתנאות ברצח? כל יום נופלים ילדים, ואתה מתנאה בה?

שר המשפטים מ' נסים:

לעתים, אם צריך, במקרים מיוחדים, גם ניתנת חוות-דעת של פרקליטות המדינה והייעוץ המשפטי לממשלה.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כל יום יש פעולות רצח, פוגרום. יש להפסיק את הפוגרום הזה. כל יום אתם רוצחים ילדים. יש להפסיק את הפוגרום. זו בושה וחרפה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת תופיק זיאר, אני מבקש. חבר הכנסת תופיק זיאר.

שר התקשורת מ' צפורי:

שימשך, שימשך. כך הוא נראה.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לך, אדוני שר התקשורת.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו בושה וחרפה, בושה וחרפה. אתם רוצחים ילדים יום יום בכבישים, בבתי-ספר, תחבישים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, לא רק שכן נהגנו בעבר — — —

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת תופיק זיאר, אני חושב שזה מספיק.

חבר הכנסת יגאל הורביץ, שינית מקום, אתה מבלבל אותי בקריאות הביניים שלך. אתה יכול לשבת.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כך אנו נוהגים, וזאת אחת הסיבות לכך שאמצעים רבים שהיה צריך להשתמש בהם בעבר — ולא אוכיר אותם — השימוש בהם פחת כמידה עצומה, לא רק גדולה, אלא עצומה. לא אניד מה הם האמצעים ומה הן הכמויות. כך נהגו גם בעתיד, כל צעד ואמצעי, שיש להשתמש בהם, לא נשתמש בהם אלא לאחר בדיקת החוק והמשפט, ונפעל רק על-פי אדני המשפט.

יכול להיות שהיו ואולי גם יהיו בעתיד חריגות. לא ייבצר, יש טעויות, יש מצבים, ואנחנו יכולים רק להצטער על כך, אבל

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה רק מראה. שהכיבוש הצליח להשפיע על חלק גדול של החברה הישראלית.

דוד שיטמן (הליכוד):

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת וילנר, חברי הכנסת, חבר הכנסת וילנר, אתה חבר ותיק בכנסת. אני חושב שיש צורך קצת לרסן את הביטויים. יש דברים שאינם מותרים בבית הזה, ואני מבקש ממך — ההשוואה אינה במקומה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני משהו. אמרתי רק שהיו זמנים והיו סקרים שהצדיקו השמדת יהודים.

יוסף רום (הליכוד):

זה נופל — — —

היו"ר מ' שחל:

לא, לא נופל. אין זה עניין לכנסת. בכלל, אני לא בית-משפט. חברי הכנסת, אני מבקש מכם.

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, שיחזור בו, שהדברים יימחקו מהפרוטוקול.

היו"ר מ' שחל:

אין אפשרות ליושב-ראש למחוק מהפרוטוקול. זו טעות. כל מי שחושב שאפשר למחוק מהפרוטוקול, טעה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זו בושה וחרפה, בושה וחרפה.

היו"ר מ' שחל:

אני מבקש משר המשפטים להמשיך.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הם שולחים ילדים — — —

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת גולדשטיין, חבר הכנסת ביטון, חבר הכנסת גולדשטיין, אתה לא רוצה לחייב אותי לקרוא אותך לסדר? אותו דבר לחבר הכנסת ביטון, אתה עוד מעט עומד לדבר.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא. לא, רק זה לא.

שבת וייס (המערך):

זו התפרצות מבוקרת, זה בסדר.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להדגיש — — —

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, ברשותך. היות שדברי חבר הכנסת וילנר נשמעו כהשוואה או קרוב לזה, אני חושב שמן הדין שתפנה אליו שיחזור בו, ואני יש למחוק את דבריו מהפרוטוקול.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

למה למחוק? אפשר להיות בפרוטוקול. יש הרבה כדורים, אפשר להיות בפרוטוקול.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת תופיק זיאר, אולי תיתן גם לי לומר משפט אחד?

כל מקרה כזה ייבדק.
תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שאל את קציני המילואים שלך.
שר המשפטים מ' נסים:
כל מקרה כזה ייבדק.

אני שמח, אדוני ראש הממשלה, שאתה נוכח בדיון הזה, כי
בדיון המדיני לא שמעת איש מדוברי הכנסת.

אנו מאשימים אתכם בעיקוד תהליך השלום ובהעמדתו
בסכנה, על-ידי איומים מיותרים כלפי מצרים מחד גיסא ועל-ידי
תרומתכם לעיכוב שיחות האוטונומיה מאידך גיסא.

אנו מאשימים אתכם בליכוי אזהרה ומיותרת ברמת הגולן.
במקום לבנות אותה בתנופה וליישב בה עור ועוד יהודים,
עוררתם בה מאבק חסר טעם ומשפיל עם הדרוזים. אנו מאשימים
אתכם בהידרדרות חמורה של המצב ביהודה, בשומרון ובעזה,
אשר עלולה להתנקם בנו ולפגוע בעתידנו שם בתחום המדיני
ובמיוחד באחיזתנו הביטחונית.

אנחנו מאשימים אתכם, שעקב רצת האמון שלכם
להצהרות מדיניות מתגרות ולהתנחלות בלתי מבוקרת, אתם
מצמצמים את חופש פעולתנו המדינית וחוסמים את הדרכים
הפתוחות לדיוקים בשלום עם שכנינו ולביטחון הכרחי לקיומה
ולהתפתחותה של מדינת ישראל.

אדוני שר המשפטים, די היה כפרוריה של החשבה שלך
קודם. אני מציע לך שלא למלא את תפקידו של שר הביטחון ולא
את תפקידו של ראש הממשלה, במיוחד כשר המשפטים, תן להם
לנהל את המדיניות, ואם זה יגיע לבית המשפט ואם זה יגיע
לייעוץ משפטי, אתה תעלה על הכמה.

צירלי כיוון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מרדכי גור (המערך):

כאשר אתה עומד על הבמה הזאת ומנסה לטפל בנושאים,
שתסלח לי, עם כל הכבוד, אין לך בהם מושג, אתה עושה פלסטר
את מלאכת הממשלה והמדינה.

אנו מאשימים אתכם בעיצוב מדיניות, אשר מעמידה את
צה"ל במבחנים מוסריים והתנהגותיים קשים, העולים לפגוע
בדימוי הפנימי והחיצוני כאופן אשר יכרסם, חס וחלילה, גם
בכישור המבצעי. יש לנו צבא מעולה, במלחמה ובשלום, וכך
עליו להישאר — יעיל, טהור ומאמין בשליחותו. אנו מזהירים
אתכם, ובמיוחד את שר הביטחון, מפני ניסיון לשבש את ערכי
ההתנהגות של חיינו הצבאיים. גם כאשר נעשו בסביבתו
הקרובה דברים אשר לא ייעשו, אסור היה לשאת זאת: על אחת
כמה וכמה כאשר מדובר בעם כולו ובכוחותיו המזוינים
העממיים.

אנו מאשימים אתכם בסילוף ערכי היהדות ובהורדת קרנה
מתורת מוסר לאומית ואנושית לרמה של מקח וממכר, הנעשה
במעטה של צביעות והעמדת פנים. אנו מאשימים אתכם במלכוד
המדינה והעם במצבים של קווס-כלי וקוואס-אדומים חסרי מוצא,
אשר מחייבים סיסמא ברוטלי ופוגע. את המלכוד אתם יוצרים לבד
ובלא שיקול דעת, אך אתם נזעקים אחר כך לקונסנסוס לאומי
עלימנה לצאת ממנו. כאשר אתם נעזרים — אתם גם מתעלמים
וגם בוגדים בדברים, כפי שהיה הרבר עם הורדת היישובים
כסיני.

אדוני היושב-ראש, ראיתי בטלוויזיה את שר הביטחון
בשכם ובגבילה, ראיתי את החיוך המאולץ שעל פניו, וראיתי,
לצערי, את האכזבה אשר מיידים לידם על חבורת הליווי שלו. לא

שר המשפטים מ' נסים:
כל מקרה כזה ייבדק.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם גם מסלפים את מה שאומרים קציני המילואים שלכם.

אורי סבג (המערך):

מי זה "שלכם"?

שר המשפטים מ' נסים:
כל חריגה, אם היתה, תיבדק, אבל צריך גם להפסיק את
הנהוג הזה לבקש פגישות וקודם לכן לקיים מסיבות עיתונאים.

יעקב גיל (המערך):

שלא תחקוף אותם בהזדמנות חגיגית זו.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, אשר לאמצעים שממשלה ישראל
נוקטת, הייתי אומר נאלצת לנקוט, מי עושה זאת בחדווה?
כלום איננו רוצים שקט? היש הנאה בשימוש באמצעים, שהם
לעתים קשים? אלה אמצעים נחושים, כדי להבטיח את קיומו
של תהליך השלום, של הרחקת כל המסיתים והמדריחים מן
ההשפעה על האוכלוסייה, למען רווחתה של האוכלוסייה.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זו מדיניות של השמדת עם, זה מה שאחם עושים.

שר המשפטים מ' נסים:

אמצעים רבים ננקטו משום הגנה עצמית, וכבר אמרתי: לא
יעלה על הדעת ולא נאפשר שחילל יצטרף להסתכל ימינה
או שמאלה, כשהוא ממלא את תפקידו ביהודה ובשומרון.
ריבוק אם אכן או משהו גרוע מזה אינם נזקקים על ראשו או על
רכתו, כל מה שהתרחש היה בגדר הגנה עצמית, להגן על חיילי
צה"ל ועל אזרחים שלווים, גם אנשי המקום, גם חושבי המקום,
שאני בטוח כי רובם ככולם סולדים בלבם מן האמצעים, מן
הדרכים ומן המדיניות של שליחי אש"ף ביהודה, בשומרון
וברצועת עזה.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שהכנסת תרחיק את ההצעה
של סיעת חד"ש.

היו"ר מ' שחל:

תודה.

חברי הכנסת, ועדת הכנסת קבעה שהדיון יתקיים במסגרת
של הודעות סיעות, עשר דקות לכל סיעה.

רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת מרדכי גור,
ואחריו — לחבר הכנסת צירלי כיוון.

מרדכי גור (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כרשותכם, קודם מלה
אישית. כשעה הזאת ברוצני להספיק, חבר, קצין שנפל אתמול על
קבר בנו, ועקב הדיון של היום לא יכולתי להיות שם — קצין
מעולה וחבר נאמן. אני מרשה לעצמי לשלוח מפה תנחומים
למשפחה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רצוני לומר לממשלה
כאופן כרוך וחד-משמעי: לא רק שאיננו נתנים בכס אמון, אלא
שאנו גם מאשימים אתכם בגלוי, כמפורש ובכל הסתייגות
במתדלים חסרי סליחה במדיניות הביטחון בכלל וביחסים שלנו
עם שכנינו הדרוזים והערבים בפרט.

חוברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון
לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

שמעון פרס (המערך):

יש ארצות שאסור לדבר בהן. במצרים כולם מדברים —

שבח וייס (המערך):

בכל מקום בעולם.

דוד שיפמן (הליכוד):

מה שקרה אתמול זה חמור מאוד.

שבח וייס (המערך):

חמור מה שקרה בציבור, ולא מה שקרה אתמול.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת שיפמן, קודם כול, שב, שנית, אתה צורד. אני מציע לך שלא לאמן את קולך. שלישית, אני מבקש מספסלי המערך שלא לעזור. אדוני שר החקשורת, אתה רוצה לשאול אותו — צאו מן האולם ותשאל אותו מה שאתה רוצה. אבקש מתכבר הכנסת גור להמשיך בדבריו.

מרדכי גור (המערך):

אדוני ראש הממשלה, שמעת, חבר הכנסת שיפמן אמר לך, שמה שהיה אתמול זה שערורייה. זה נכון.

דוד שיפמן (הליכוד):

שערורייה — הקצינים.

מרדכי גור (המערך):

נכון. מה שקרה אתמול ושלשום — המדיניות שלכם היא שערורייה. נתונות היד לא יעזרו, אדוני ראש הממשלה.

ראש הממשלה מ' בגין:

פי סגור, אני יודע על מבצע שפקדת עליו, אני יכול למסור פרטים. אני הייתי צריך להפסיק דברים מסוימים בפעילותך.

מרדכי גור (המערך):

אני מוכן, אדוני ראש הממשלה, אני מוכן שתעלה לכאן ונעשה איזה שהוא מאון של מה עשו חברי ואני בקרבות —

ראש הממשלה מ' בגין:

אני מנצל את חובתי לשתוק.

מרדכי גור (המערך):

אני לא ראיתי שאתה שותק, לא על מכתבים אישיים ולא על שיחות אישיות. כשנחת לך — אתה מדבר. כשנחת לך לשבות שבת — אתה שובת. עלינו זה לא יעבוד, אדוני ראש הממשלה, וגם על העם זה לא יעבוד. העמדת הפנים הזאת לא תלך לך.

ראש הממשלה מ' בגין:

אם תסכים — אני זוכר מבצע מסרים.

פסח גרופר (הליכוד):

זה אתה אומר, אבל העם אינו כוחר אנשים כמוך.

יוסף רוט (הליכוד):

איזה מין סגנון זה? לנצל כך את הבמה?

פסח גרופר (הליכוד):

אל תחשוב שאתה איש — — — בצבא כולם נלחמו.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת פסח גרופר, אני קורא אותך לסדר.

רפאל סריסה (המערך):

— — —

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת סריסה, גם אותך אני קורא לסדר.

היה לי שום ספק בכך, ששר הביטחון מודע לכך שמדיניותו נכשלה. מספר הנפגעים הערכים והיהודים מוכיח זאת, לצערנו, בצורה נואבת. נראה בבירור, ששר הביטחון נוכח בהבדל הגדול שיש בין ביצוע מדיניות של שר ביטחון אחר — במקרה הזה משה דיין וזכרוננו לברכה — ובין קביעת המדיניות על-ידו, על-ידי שר הביטחון אריאל שרון. זאת כדאי לדעת: כאשר המדיניות ביסודה נכונה, יכולים המפקדים בשטח להצליח, כאשר המדיניות קלוקלת — גם המפקדים הטובים ביותר צפויים לקשיים, שכמעט אין דרך להתגבר עליהם.

האסון הראשון במדיניות הממשלה ושר הביטחון בשטחים הוא הפגיעה בצה"ל. לי אישית אין כל ספק, שמפקדי צה"ל וחיליו עושים כמיטב יכולתם המוסרית, ואין עוד צבא בעולם, ידיד חביר הכנסת, אשר יכול להשתוות אלינו בתחום הזה. לשמחתי, נכון הדבר גם בנושאים מבצעיים לא מעטים. אני משוכנע, שאין לוחמי צה"ל מפעילים את נשקם אלא כאשר אין ברירה. כן סמוך לבי ובטוח, שכל אירוע שיש בו פגיעה בכך-אדם ייחקר לעומקו, ויוסקו ממנו כל המסקנות והלקחים המתחייבים. דווקא משום האמון הרב שאנו רוחשים למפקדי צה"ל וחיליו, הן בתחום המוסרי והן בתחום המבצעי, אין לי ברירה אלא לחזור ולשפוט לחומרה את מדיניות הממשלה, המעמידה את כוחות הביטחון שלנו בפני משימות ובפני מצבים של אין ברירה, כאשר — ובכך אין לנו כל ספק — לממשלה עצמה יש ויש גם ברירות אחרות, אילו רק חשבה ושקלה בצורה נכונה.

דוד שיפמן (הליכוד):

למה הליכוד מקבל בצה"ל כל כך הרבה קולות — — —

שבח וייס (המערך):

מה זה שייך?

מרדכי גור (המערך):

אני מציע, ידידי היקר: אל תערב את צה"ל בפוליטיקה.

ראש הממשלה מ' בגין:

הוא יטף לנו מוסר — "מאשימים אתכם"? אנחנו מאשימים אתכם. אנחנו מאשימים אתכם בהסתה לטובת האויב.

אריה נתמקין (המערך):

— — — אני אחראי יותר ממך.

מרדכי גור (המערך):

אדוני ראש הממשלה, אנחנו נלחמנו יותר שנים ממך באויב. אתה לא תלמד אותנו ונאמנות מהי. אנחנו יכולים ללמד אותם מהי נאמנות. בוודאי, חברים אשר איננו רוצה — — — את שירותם הצבאי. אתם לא תלמדו אותנו לא נאמנות ולא מלחמה. ידידי חבר הכנסת שיפמן, אל תכניס מספרים של צה"ל בבחירות.

דוד שיפמן (הליכוד):

אתה מסית את צה"ל נגד מדיניות הממשלה.

אריה נתמקין (המערך):

חבר הכנסת שיפמן, לך מותר לדבר כך, אבל לראש הממשלה אסור להתבטא בסגנון כזה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

— — —

דוד שיפמן (הליכוד):

אתה נתן לגיטימציה לאותם קצינים שאתמול הקדישו להם חצי שעה בטלוויזיה.

מרדכי גור (המערך):

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת שיפמן, תמשיכו בטיעון הזה והוא יתגבר עליכם, יחד אתנו, אל תדאג.

אריה נחמקין (המעצר):

פסח גרופר (הליכוד):

אתה יודע, בטח, אין מומחה גדול יותר ממך.

אריה נחמקין (המעצר):

הוא שומר על הגבול יוצא מן הכלל.

היור' מ' שחל:

חבר הכנסת נחמקין, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. אני מודיע זאת: מעולם לא הוצאתי חבר כנסת מן האולם. אל תכריחו אותי לעשות זאת הפעם.

מורדי גור (המעצר):

כמפקד צבא צריך היה שר הביטחון לדעת, שאין להטיל על חייל משימה, שאין כמעט סיכוי להשלימה.

ראש הממשלה מ' בגין:

אין דבר. היו דברים מעולם.

מורדי גור (המעצר):

אין דבר, אדוני ראש הממשלה, הכול יעלה בגלוי.

ראש הממשלה מ' בגין:

זה נכון.

מורדי גור (המעצר):

ובאותה מידה אסור להעמיד את היריב במצב בלא מוצא, כי אז אין לו דרך אחרת, אלא כניעה או מלחמה. לצערנו, זוהי בדיוק מדיניות הממשלה — חוקפנות והתגרות במלל ובמעשים כלפי אוכלוסייה גדולה, במגמה להפוך אותה לאזרחים ממדרגה שנייה וחסידי סיכוי לכיטוי פוליטי לאומי. שאם לא כן, כיצד ניתן להבין את העוינות ההולכת ומתעצמת כלפי מדינת ישראל ונציגיה בקרב האוכלוסייה הערבית ביהודה, בשומרון ובעזה? אדוני שר המשפטים אינו מבין, שהמספר הגדול של הנפגעים היהודים רק מוכיח את איוולת הירי הזאת.

כיצד ניתן להסביר את ההעזה, הגובלת לעתים ביאוש, שבהתגרות של אוכלוסייה זו כלפי כוחות הביטחון וצה"ל, מעל ומעבר לכל מה שידענו בעבר, גם בתקופות סוערות של אי-שקט והפרות סדר?

דוד שיפמן (הליכוד):

בזמנכם חולקו שם פרחים.

מרס' גלוריה-תעסה (הליכוד):

שבח רייס (המעצר):

כדאי לסגור את הכנסת.

מורדי גור (המעצר):

אי-אפשר, לצערנו, להחלעם גם מהחטא, אשר הוסיף שר הביטחון על הפשע, כאשר עם כניסתו לתפקידו הכריז על ליברליזציה של המדיניות — הקלת יד ורוחב לב.

דב בן-מאיר (המעצר):

חבר הכנסת שיפמן, אתה כל כך מומחה לכחירות, שב שקט.

היור' מ' שחל:

חבר הכנסת דב בן-מאיר, חבר הכנסת יגאל כהן, חבר הכנסת יגאל כהן, אתה דווקא מן השקטים, אני מבקש.

יגאל כהן (הליכוד):

אמיל זולא חדש קס לנו.

היור' מ' שחל:

חבר הכנסת יגאל כהן, לא ביקשתי ממך תשובה.

מורדי גור (המעצר):

עם כניסתו לתפקידו הכריז שר הביטחון על ליברליזציה של המדיניות, על הקלת יד ורוחב לב, ושר המשפטים חזר על הכריתה הזאת היום. אומנם, כל כרדעת אשר לא סגור מההכרזות חסרות החוכן האלה יכול היה לדעת מראש, שאין בהתייבויות אלה אלא מה שהיה בהתייבויות אחרות של הממשלה, כגון אוטונומיה מלאה, אבל כמו גם בתהליך השלום, רכזנו הגדול התפתה להאמין, שאולי הפעם בכל זאת יהיה אחרת. וכשם שבתוכנו גדלה קיצוניות עקב הפער שבין הציפיות מהשלום ובין המציאות של פינוי ימיית ועולם ערבי שכרוכב עדיין עוין, כן גם גדלה תחושת התסכול וההתמרמרות בקרב האוכלוסייה ביהודה, בשומרון ובעזה, כאשר את מקום המדיניות הליברלית נוסכת התקוות תפסה ברוטליות של הסתערות טוטלית בכל שטחי החיים במקום אוטונומיה מלאה עם סיכוי לעתיד שונה.

אדוני ראש הממשלה, אתה מכריז על הטלת הריבונות שלנו על השטח ועל האנשים כאחד. במקום למצוא דרך לבחירות הוגנות, המתבססות על הסכמי קמפ-דייוויד, הסתערות שר הביטחון ועוזריו לדיכוי כל הנהגה קיימת ונבחרת, התעלמו מגימות נוספות תקווה ושיחוף פעולה של מנהיגים ותיקים ומנוסים, שדרכם אומנם זהירה, אך ללא ספק חיובית. אדוני ראש הממשלה, במקום לשכנע את תושבי יהודה, שומרון ועזה בכדאיות של שיחוף הפעולה עם ישראל, ודורקים אתה ובצדה, מתפרסת ההתחלחות שלנו על כל גבעה רמה ובלתי-מיושבת כתוסמת כל תקווה לשכונות של שותפות ושל כבוד. אומנם אמת היא ואסור להתכחש לה, שהאוכלוסייה בשטחים נתונה במידה רבה מדי להשפעת אש"ף, אשר אתו אנו נמצאים במאבק כולל ובלתי מתפשר כל זמן שהוא ימשיך בדרכו זו. אולם דא עקא, זוהי האוכלוסייה אשר אותה אנחנו רוצים להרחיק מקיצוניות, ואם לא נצליח לשנות בבת אחת את רגשותיה, בוודאי יש לנו סיכוי לשנות את עמדותיה המדיניות. האם זו הדרך לעשות זאת, עלי-יד הכנעה, השפלה ודיכוי? דרך זו אינה מוסרית, היא גם לא תצליח. גם אם אין אוכלוסייה זו מוכנה להשלים, הריאם אף לא עם אחת מהתוכניות הישראליות, ודווקא משום כך, אך מתוך ידיעה שגורלם וגורלנו קשורים זה בזה, עלינו לשמור את מירב האפשרויות לדו-קיום פתוחות, ואילו הממשלה עושה בדיוק ההיפך. כמה עוד שגיאות יהיו? אני יודע, אדוני ראש הממשלה שלא נעים להקשיב, אבל כדאי לך.

ראש הממשלה מ' בגין:

איתן לבני (הליכוד):

דברי תורה.

מורדי גור (המעצר):

כן, דברי תורה. גם לך, חבר הכנסת לבני. בדיון המדיני כל הספסלים שלכם היו ריקים במשך שנהיים, כי כולכם מלאי תורה ודעת, וכל הפרשיות והסוגיות המדיניות כרויות לכם.

פסח גרופר (הליכוד):

ושם היה מלא?

מורדי גור (המעצר):

שם היו כל הזמן בין 5 ל-15 חברים. חבר הכנסת גרופר, שירתתי יחד עם הבנים שלך, לא כדאי להיכנס לוויכוחים מיותרים. עוזב את זה.

יוזקאל זכאי (המעצר):

חבר הכנסת גרופר, בחקלאות הכול בסדר?

פסח גרופר (הליכוד):

אתה נראה טוב מאוד.

חוברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון
לממשלה בשל מדיניותה כשטחים הכבושים —

דב בן-מאיר (המערך):

זה מהמשכורת שהוא מקבל בכנסת.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת גרופר, אני מבקש ממך שלא לתת ציונים איך
אחרים נראים. אתם לא נמצאים בבית פרטי אחד מול השני.

יוסף שריה (המערך):

הם כולם כספרייה לומדים עכשיו שיעור מפי שר
הביטחון.

מרדכי גור (המערך):

כמה עוד שגיאות צריכה ההקצנה של הממשלה לעשות
כדי שייפסקו העיניים והיא תורד ממושבה? בגלל הקיצוניות
שלכם בסיני והכלתם לאובדן של קדמת-סיני וימית. בגלל
הקיצוניות שלכם ברמת-הגולן עוררתם עימות מיותר, אשר עוד
עלול להתקדם כנו ולפגוע במעמדנו שם.

דוד שיפמן (הליכוד):

כמה פעמים התורחת את סיני?

מרדכי גור (המערך):

היום, בעמדותיכם הקיצוניות לגבי יהודה, שומרון ורמת-
הגולן, אתם תגרמו לעימותים שאינם דרושים ולתוכניות
פוליטיות חמורות לביטחוננו.

דוד שיפמן (הליכוד):

כמה פעמים הם החזירו את סיני? אני מתפלא שעומד
רמטכ"ל לשעבר — — — לאחר שהחזירו את סיני פעמים
מספר כלי שום הסדר, ומטיף לנו מוסר.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת בן-אלישר, יש לי בקשה אליך. אולי תשפיע
על חבר הכנסת שיפמן — — — אני מבקש.

דב בן-מאיר (המערך):

מעולם לא החזרנו.

מרדכי גור (המערך):

אני רק יכול להרגיע את חבר הכנסת שיפמן ולומר, שגם
אנחנו מתרגלים מאוד על מה שאתם עושים. אז מותר לך
להתרגז על מה שאני אומר.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת גור, תגיד רק שהבאנו שלום, והכול בסדר.

שבת וייס (המערך):

מה זה "הבאנו"?

מרדכי גור (המערך):

מותר לי לענות על השאלה?

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת גור, אתה צריך לסיים.

מרדכי גור (המערך):

אבל אני כל הזמן פה — — —

היו"ר מ' שחל:

אני מבין את זה בחשבוך.

מרדכי גור (המערך):

אדוני ראש הממשלה, שתי הצהרות שלך על החלת
הירבנות בסוף תקופת האוטונומיה כבר הביאו להורעה
אמריקנית, אשר תומכת, בין השאר, גם במדינה פלשתינית.

ראש הממשלה מ' בגין:

אין לך מושג על מה אתה מדבר, מר גור.

מרדכי גור (המערך):

עכשיו אני פונה אליך אישית.

ראש הממשלה מ' בגין:

אתה לא יודע שום דבר.

מרדכי גור (המערך):

ודאי, אדוני ראש הממשלה, מראש אני מניח שאני לא יודע
כלום.

ראש הממשלה מ' בגין:

אינך יודע את העובדות. תבוא ביום חמישי לוועדת החוץ
והביטחון ותשמע.

מרדכי גור (המערך):

אני מקווה שסוף סוף נדבר.

ראש הממשלה מ' בגין:

אבל מה? — אל תדליף.

מרדכי גור (המערך):

מה, אני?

ראש הממשלה מ' בגין:

אל תדליף ממנה.

מרדכי גור (המערך):

את השיחה כינינו מלפני הבחירות אתה הדלפת, אדוני
ראש הממשלה. איש לא ידע אפילו שהייתי אצלך.

ראש הממשלה מ' בגין:

היית אצלי.

מרדכי גור (המערך):

מה הייתי? — מוטה גור. גם הייתי רמטכ"ל תקופה
מסוימת כשאתה היית ראש ממשלה, ואתה הדלפת את השיחה.

ראש הממשלה מ' בגין:

— — — רצה לפטר אותך, ואני מנעתי זאת ממנו.

מרדכי גור (המערך):

מה אתה מנעת?

ראש הממשלה מ' בגין:

סגן שר הביטחון צפורי יכול להעיד.

מרדכי גור (המערך):

הוא לא אומר כך. אתה יודע, אחרי השיחה כינינו שאלתי
את עזר ויצמן, והוא לא זוכר את זה. שר הביטחון דאז לא זוכר
את זה. אדוני ראש הממשלה, הייתי שמה לו בקרב המפלגה
שלך היה מישור אומר לך משהו שזעזע אותך.

קריאה:

— — —

מרדכי גור (המערך):

מה? אני לא שמעתי.

שר התקשורת מ' צפורי:

אומרים ששוב הוא עשה שגיאה.

מרדכי גור (המערך):

עוד שגיאה. אחרי השיחה עם ראש הממשלה הלכתי לעזר
ויצמן ואמרתי לו: העמדת אותי במצב לא נעים. ראש הממשלה
אומר שהוא מנע בערך, הוא אומר: אני מצטער מאוד. זה לא
כתוב בספר שלו, והוא לא אמר לי מעולם.

שר התקשורת מ' צפורי:

ראש הממשלה צודק.

מרדכי גור (המערך):

ראש הממשלה צודק, בסדר. הוא עשה שגיאה, אבל הוא
צודק.

עכשיו אדוני ראש הממשלה, לנייר שבינינו. ביולי 1977
הזהרתי אותך, שמדיניותך אז תגרס או למלחמה או לנסיגה
לנבולות 1967. טענת כביטחון רב, שאתה תוכיח את ההיפך,
וטעית. היום אני אומר לך, שדי היה לנו באובדן המיתור של
ימית. אסור לנו לאפשר לך לאבד גם את כל יהודה ושומרון.
ובמיוחד את שטחי הביטחון, אשר להם אנחנו כל כך זקוקים.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
הסוף טוב.

מרדכי גור (המערך):

אתה גם צחקת כך לפני ביקור סאדאת. אדוני ראש הממשלה, הרי המסמך הזה אצלי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אתה הזהרת גם מפני סאדאת — — —

מרדכי גור (המערך):

אתה תמסור אותם אם תמשך במדיניות שלך. אלא אם כן אנחנו נוריד אתכם קודם לכן.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אין סיכוי.

מרדכי גור (המערך):

לכן אין לנו אמן לא במדינותכם — — —

ראש הממשלה מ' בגין:

אתה חרגת ממסמכתך בשלב מסוים. לרמטכ"ל אסור להתערב במדיניות של הממשלה. היית או במדים. אז חרגת ממסמכתך.

מרדכי גור (המערך):

אדוני ראש הממשלה, אתה יודע, יש סילופים שאיני מכיר, אז אני אולי נוגע בהם. אתה קיבלת ממני נייר דרך שר הביטחון, ועל ידי דלתו של שר הביטחון אמרת לי לפני ביקורו של ואנס: הרמטכ"ל, כהתאם לנייר שלך, אני אשתר אותך מצידו מפת השלום, וימפה השלום שלך היתה עם גבול מדיני בין אל-עריש לרס-מוחמד, והזהרת אותך שתחזור לגבולות 1967, ותחזר. ראש הממשלה מ' בגין:

תוך 24 שעות הבה שר הביטחון מפתר אותך.

מרדכי גור (המערך):

היום אינך יכול לפטר אותי, אדוני ראש הממשלה, אלא להקשיב לי.

לכן אני אומר לך, שאין לנו אמן לא במדינותכם ולא בהתנהגותכם. אין לנו אמן לא במעשיכם ולא בדברייכם. הקיצוניות שלכם תוליד קיצוניות נגדנו. המטרטלת, אשר אתם דוחפים היום בכוח כה רב ככיוון אחד, תחזור ותכה בכוח שקשה יהיה לעמוד בפניו — את כולנו. אתם גרמנים פעם אחת לכן שיישובינו הפכו כביכול מכושר לשלום, ואחם עושים זאת שנית. נכשלתם במדיניות זו בסני, ובמקום ללמוד מהניסיון ולפעול בכיוון חדש, אתם תחזרים ופועלים כאופן הזה גם ביהודה ובשומרון וגם ברמת-הגולן.

אדוני ראש הממשלה, אתם פועלים לקיפאון שעלול להביא לאסון. לכן איננו מאמינים בכם. ונפעל להחלפתכם.

היוריר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת מרדכי גור. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת אהוד אולמרט.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום, ביום הדין על מעשים קשים ומוזעזים שמתרחשים בגדה המערבית, התקיים בשמונה בלחבר אחד המאורעות העצובים והמחוריים ביותר שאפשר להעלות על הדעת. היום קברו ברום עם, בהשתתפות ראש הממשלה, שרים וחברי כנסת, וכמובן בהשתתפות הכוכב הראשי, הרב גורן, עצמות עתיקות בטקס ממלכתי מגוחך, מיותר ומרגיז.

יתודה חשאי (המערך):

קברו גם כסף.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זהו עוד, אחד מן המקרים, חברי הכנסת, שהשתמשו

בחיללי צה"ל לביצוע פעולות ומשימות שאין להן שום קשר לחפקידי הצבא. 10% מן הסכום שנאסף ביום העצמאות על-ידי גלי צה"ל, המיועד כביכול להקניית השכלה וחינוך לחיללי צה"ל, הוצאו על עבודות ההכשרה של השטח לקראת הטקס המטומטם הזה.

מכאן, חברי הכנסת אני מבקש לעבור לנושא של הצעת אי-האמון.

אין זו הפעם הראשונה שאני, וגם חברי כנסת נוספים, מתריעים ומוחים על הפעולות ומעשי הזוועה שמבצעים בשטחים הכבושים. בהזדמנות אחת אפילו הוצאתי מן המליאה בגלל מה שאמרת על שר הביטחון, שגופו מלא כדורים למען ארץ-ישראל — לפי מה שראש הממשלה חידש לנו, להפתעתנו. אם שר הביטחון איננו מוכן להקשיב לאחר דמיון, אולי ישמע מה בפיו של מפקד גרור בצה"ל בעל עיטור הגבורה. אני רוצה לקרוא באוזניכם דברים שאמר גיבור ישראל על מה שראה במו עיניו בשטח. אולי יישמעו אלה הדברים כאילו נאמרו על-ידי איזה "עוכר ישראל", בכל זאת, חברי הכנסת, זהו גיבור ישראל שאמר את הדברים שאני מצטט:

"החוויה שעברתי בשירות המילואים האחרון שלי בגדה היתה אולי הקשה ביותר בשנים האחרונות. עד עתה שמעתי על כך רק מן העיתונות — — — אך הפגישה עם המציאות הזאת היתה עבורי מהממת — — — ראיתי מעשי התעללות והתגרות, הטלת עונשים קולקטיביים וחפיו על השתוללותם של המתנחלים, שמעולם לא תיארתי לעצמי שהם קוראים במציאות — — — תופעות של ירי בנשק חם לעבר אוכלוסייה, גם כאשר המצב איננו מחייב זאת בהכרח, הפכו כמעט לשגרה — — — בולטת מכול היא התנהגותם הפרועה והפרובוקטיבית של המתנחלים — — — אנשים נושאי נשק שמסתובבים בלב העיר, ולא אחת מתפרעים, מכים ומתעללים באוכלוסייה המקומית. הייתי עד למקרה שבו התפתח ריב בין ילדים כבני 8, לחקירת שבע פרצו ארבעה מתנחלים נושאי נשק לכיתה של משפחה ערבית והיכו את בני הכיתה, נשים וילדים, באכזריות. המשטרה המקומית ידעה מזאת והעלימה עין — — — במהלך שירותי הצבאי בגדה הגניו אלי מקרים, שכמה פתחו מתנחלים באש תוך 'הגמשת' הראות הפתיחה באש — — — מתנחלים מבצעים לעתים תכופות 'חיסולי חשבונות' עם תושבים מקומיים — — — קציו הצבא הבכירים עושים באופן רכ להרגיע את המתנחלים, אך בדרך כלל בלא הצלחה — — — ישנה יותר ויותר לגיטימציה של שימוש בנשק חם, גם כאשר לא מדובר על סכנה ממשית לחיי אדם — — — אני חושש שאם נטייה זו תימשך, חיללים שלנו עלולים להפוך לרוצחים, גם אם שלא בכוונה ושלא בדם קר."

חברי הכנסת, האם אין זה מחריר? האם בלב קל אומר מפקד בכיר על חייליו כי הם עלולים להפוך לרוצחים?

עד כאן ציטטתי את דבריו של הקצין, כפי שהביא אותם מר צבי זינגר ב"דיעות אחרונות" של היום.

אדוני ראש הממשלה ושר הביטחון, האם אתם באמת חושבים כי אפשר להעלים ולהשתיק את מה שמתרחש שם? שוב ושוב, חברי הכנסת, עולים הדברים ומתבררים וטופחים על פניכם. כמה אפשר להדביק תארי גנאי לאלה שחושפים את הפשעים האלה? כמה אפשר להכחיש, לצנוח, להדחיק ולהשמיט כתבות? גם לשכת ראש הממשלה והיועץ החרוץ וחלקלק הלשון שיושב שם אינם יכולים חמיר לטייח ולשכתב דברים.

חברי הכנסת, יושבים היום בממשלת ישראל אנשים ליברלים, כלומר אנשים שיש להם תוצפה ועזות מצה, לקרוא

חוברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי־אמון לממשלה בשל מדיניותה כשטחים הכבושים —

אבל כאן בארץ מקובלים רק הרבנים מטעם, אנשי המיסטיקה, הדת המשיחית, שעיוותו את כל הרעיונות הדתיים שביהדות, והפכו אותם לססמאות־דורמאנט, ואגודת ישראל מכרה את כל ערכי השטחים תמורת המיליונים שהיא קיבלה ומקבלת, והצעה החרדית היא כמובן עזת "עוכרי ישראל" ואויבי המדינה.

חברי הכנסת, אני רוצה להפנות אליכם קריאה חסרת סיכוי ונואשת: הצביעו נגד הממשלה היום. היא מנהלת מדיניות מסוכנת לעם ולמדינה, מדיניות המסכנת את עצם קיומה של מדינת ישראל ואת שלום האזור כולו. אני מצהיר לפניכם, שאני מתבייש, אני מתגדד חוצק נגד כל מה שממשלת ישראל עושה בשטחים, אבל בכל זאת אני מתבייש במה שקורה שם. כאזרח ישראלי, כיהודי, כאדם שעד לכל המעשים האלה, אני מלא כושר וכלימה.

היורד מ' שחל:

תורה לחבר הכנסת ביטון. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהוד אולמרט.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי כנסת נכבדים, אני חייב להקדים הצהרה. סיעת הליכוד קיוותה, שהדיון בהצעת אי־אמון של סיעת רק"ח — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חד"ש.

אהוד אולמרט (הליכוד):

זה אותו דבר. — — של סיעת חד"ש יתקיים, עד כמה שהדברים קשורים בעמדת המערך, באופן שלא יחייב לגרור את הוויכוח הזה לסגנון שסיעת המערך מורגלת בו לאחרונה בדיונים הפרלמנטריים. קיוונו כי כולנו, כל סיעות הבית הציוניות, יניחו לסיעת רק"ח, המייצגת השקפת עולם ועמדה שאנחנו רוצים להאמין שהרוכב המכרע של חברי הבית וסיעות הבית אינם שותפים להן, לקרוא את הקריאות והזעקות שלהם, מבלי שאנחנו נהפוך את זה עוד פעם לכמה להפגנה של חוסר אחריות לאומית.

אבל, אדוני היושב־ראש, הופעתו של חבר הכנסת מוטה גור אינה יכולה להישאר ללא תגובה מתאימה. היות שחבר הכנסת גור נקט סגנון של פנייה אישית, ארשה לעצמי לומר כאן מלים על דרך של פנייה אישית לחבר הכנסת גור.

ראשית, חבר הכנסת גור, שעה שאתה מופיע מעל הבמה הזאת בפזוז של מוכיח בשער, של אדם שכל האמיתות של העבר ידועות לו וכל צפונות העתיד נהירות לו, בביטחון עצמי בלתי מוגבל, שלא אחת הפגנת אותו בעבר ונכשלת בו, כאשר אתה מופיע ומדבר על תחזיות לעתיד, על מה תוליד מדיניות ומה יהיו התוצאות — צריך לומר לך: עשה זאת בענווה מסוימת.

אתה היית האיש, שלפני שהתחיל תהליך השלום, כמו שאתה עוסק עכשיו בניכויים בביטחון עצמי בלתי מוגבל כזה, כך נהגת גם אז, והודעת לכל העולם, לכל העם בישראל, לכל המזרח התיכון, שאתה יודע בדיוק איזה טריק מכין לנו סאדאת, ואיזו מלכודת הוא טומן לנו, ואתה הזהרת את כולנו, כמו שאתה מזוהר אותנו היום, באותה פחה. אז לאחר שנכשלת כישלון מחפיר כזה, לפחות נדרשת ממך מידה מסוימת של ענווה, כאשר אתה בא לכאן להטיף מוסר לגבי דברים, שגם אתה יכול לדבר עליהם רק בסימני שאלה ולא בסימני קריאה.

אבל, חבר הכנסת גור, אי־אפשר להשתחרר מהרגשה, שיש עוד גורם שמדליק את הפתוס האדיר הזה שלך בכל פעם שאתה עולה על במה ציבורית כלשהי, לרבות הכנסת, ואתה

לעצמם "ליברלים". סגן ראש הממשלה וממלא מקומו — וגם שר החקלאות, לפעמים — שכונה אתמול "ירבעם בן נבט", ש"חטא והחטיא את הרבים", אמר שהדרווים כרמת־הגולן "התגדבו לסבול". סגן השר שיפמן עושה רוח לפחות, מאחר שאין לו שום תפקיד, חוץ מהעסקת נהג למכונית ה"ולוו", או הוא קרואת ביניים. הוא אומר, שהערכים בגדה לא נרצחים אלא "רוצחים של עצמם". באמת חוכמה נפלאה, ארון שיפמן. חבל רק שאינך מתרכז בענייני תחבורה. אולי לפחות תחליפו את שם המפלגה שלכם, רבותי הליברלים?

חבר הכנסת, כידוע לכם, מיום שנתמנה שר הביטחון לתפקידו הוא נכשל על כל צעד ושעל. עם כניסתו לתפקיד, הכריז על מדיניות חיד הרכה, שלא היתה ולא נבראה; הכריז על מינוי יועץ גאון, שלא מונה; הכריז על רפורמה בארגון משרד הביטחון — עורבא פרח, אין שום רפורמה, כל מה שעשה היה סכסוכים עם העובדים; הכריז על שיפור ביחסים עם מדינות אפריקה, וכל מה שנשאר מזה היה פגישה מקרת במדרגות הבית הלבן; הכריז על מזכר ההבנה ההיסטורי — לא מזכר ולא הבנה; הקים את המינהל האזרחי, עם הפרופסור — חרפת האקדמיה — בראשו, וזה לא הצליח להתקיים בשטח והדליק את כל הגדה המערבית; הכריז על הקמת מנהיגות של האגודות והכפירות — מה שנתברר אחר כך כגוף דמיוני של בוכות עלובות, לפי עדותם של גנרלים בצה"ל. אבל אין זאת רשימה סגורה... בהחלט ייתכן ששכחתי עוד כמה מה"פשלונות" של השר שרון, ואני רוצה ברצינות לשלול את שר הביטחון הנכבד: מדוע אינך מכבד את עצמך, ופשוט קם ומתפטר, לפני שתהפוך בדיחה אומללה ומטורפת לגמרי? הלאו אתה השר הגרוע ביותר בממשלה האומללה ביותר שהיתה למדינת ישראל אי פעם, האם אין לך שום רגש של בושה כלל? תראה לאיזה מצב של איוש הבאת אפילו את מפ"ם, שכבר התחילו לחשוב על הצטרפות לממשלת בגין — רק כדי להשמיט את תיק הביטחון מידך.

חבר הכנסת, רוב האנשים היושבים כאן ודאי יצביעו נגד הצעת אי־אמון, כמו שהם רגילים לעשות, מתוך משמעת קואליציונית, כמובן, ויאשרו בפעם המיידית־כמה את מעשי הנבלה.

גם אגודת ישראל תתמוך ודאי במעשים הכרוטליים הנעשים בשטחים, מיסבות ידועות, ואני מזכיר אותה דווקא, כי אני רוצה להביא לפניכם מה שאמר אדם, שלדעתי הוא דתי אמיתי, שאין לו שום שיקולים קואליציוניים או תקציביים, וכדאי שראש הממשלה, כשהוא בודק וקובע מי הוא רב אמיתי ומי הוא רב מטעם — ישים לבו ליהודי גאה זה, אחד מחברי קהילה גאה, המסרבת לקבל כספי אתון ומקיימת את ישיבותיה ותלמודי־תורתה בכוחות עצמה, וכוונתי לאיש בשם רבי משה הירש, "שר החוץ" של העדה החרדית. לאחר שהוא מתלונן על ההתנהגות האכזרית של המטשרה נגד אנשיה הוא אומר: "הפושעים האמיתיים עשו הצגה טובה בימית, עכרו על חוק, שלום הציבור, ומרדו במלכות. הם קיבלו חנינה, וכידוע לכולנו, עודדו אותם לפשוע ולהתאבד, כדי שהממשלה תוכל לעשות חוק חדש שלה, שימנע לעשות מופע חדש בגדה. עוד הוסיפו חטא על פשע בנטיעת עוד יישובים על ארץ לא להם, ועכבירה גוררת עבירה עד שנעשו רעים וחטאים להשם מאור".

היורד מ' שחל:

אני שומע אותך, ואני חושב שעוד מעט תהיה חוזר בתשובה. כל הציטוטים שלך מדברי חז"ל הם של חוזר בתשובה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין לך שום סיכוי.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון
לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

קולות — אתה מדבר בשם חוג אחד, ויקטור שם טוב מדבר בשם חוג אחר, אריק נחמקין מבטא דעות אחרות. אצלכם יש תזמורת, כליל של זעקות.

היורר מ' שחל:

אני מבקש שכאשר אתה מזכיר שמות, תציין את תוארם כחברי כנסת. אין פה שמות פרטיים. אין דרך אחרת. עם כל הכבוד.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אני מודה לך על הערתך.

חבר הכנסת גור בא לכמה כאן, ומאשים את ממשלת ישראל בכך שהיא מונעת את המשך שיחות השלום היום. אני אומר לך, חבר הכנסת גור, שאנחנו מאשימים אתכם שאתם נותנים גיבוי, בעולם כולו, לגורמים שמאשימים את ממשלת ישראל, ובכך אתם עוזרים להקשיח את העמדה של הגורמים שצריכים לנהל את המשאומותן לשלום. אתם תורמים לכך, נאום כמו שלך תורם לכך.

שבח וייס (המערך):

אפשר לסגור את הכנסת.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אפשר לסגור את הכנסת.

מרדכי גור (המערך):

אנחנו מציעים לסגור את הממשלה. הכנסת לא תיסגר.

אהוד אולמרט (הליכוד):

הייתם רוצים, ואתם תישארו הרבה זמן ברצון הזה, אני יכול להבטיח לך.

מרדכי גור (המערך):

אהוד אולמרט (הליכוד):

כאשר אתם רוצים להפיל את הממשלה — — —

יקטור שם טוב (המערך):

מרדכי גור (המערך):

אהוד אולמרט (הליכוד):

חבר הכנסת גור, זאת הצביעות הרגילה שלכם. כדי להפיל את הממשלה, אתם מוכנים להאמין באלוהים, אבל היות שידוע שזאת צביעות, גם אין מאמינים לכם.

אדוני היושב ראש, האופוזיציה מאשימה את הממשלה בכך שהיא מעכבת היום את שיחות השלום. אנחנו יודעים שהממשלה מתעקשת היום, ששיחות האוטונומיה תימשכנה, כמדיה שהן תתקיימנה, בכירת ישראל, בירושלים. על רקע זה יש עיכובים. אני רוצה לשאול את דובר סיעת המערך, האם אתם טוענים שממשלת ישראל — — —

יקטור שם טוב (המערך):

במשך שלוש שנים היה משאומותן על אוטונומיה לא בירושלים. למה עשיתם זאת? אולי תענה לי?

אהוד אולמרט (הליכוד):

האם עמדת המערך היא שהשיחות אינן צריכות להתקיים בירושלים? האם עמדת המערך היא, שממשלת ישראל צריכה להודיע שהיא מוכנה להיכנע לתכתיב של המצרים ולא לקיים משאומותן בירושלים? אין לכם אומץ-הלב הציבורי לקום מעל הכמה הזאת ולומר: כן, אנחנו, המערך, מוכנים שהשיחות לא, תתקיימנה בירושלים. אבל, בשביל להדריך כמה נקודות באיזה ירכות, תוך הגדרות אחר רק"א, אתם מאבדים כל רסן. אז אתם מוכנים להאשים את הממשלה,

צריך לדבר על מדיניות ממשלת ישראל בהקשר הביטחוני. יש איזו הרגשה, שמעבר לכל הנושאים האחרים, יש איזה חשבון אישי עם שר הביטחון, שאינו נותן לך מנוחה, שמדיר שינה מעיניך, שמדיר כל שיקול נכון, כל ריסון עצמי.

אדוני היושב ראש, כמובן, זכותו של מוטה גור לנהל חשבונות אישיים עם אריק שרון. אבל אם עושים זאת ואם מנצלים את הוויכוח כדי לנהל חשבונות אישיים שאין להם שום קשר עם הוויכוח, אז אפשר לדרוש ממך, חבר הכנסת גור, בדיוק מה שאתה דורש מוולתך כשאתה מדבר על אנשים שלחמו ועל אנשים שתרמו ונאבקו. הם לא נמצאים רק בחלק הזה של הכית. גם שר הביטחון אריק שרון נלחם, לא פחות ממך. אז דבר בדרך-ארץ ולא כגסות רוח, כפרובוקטיביות כזאת ובהתגרות כזאת, כאשר אתה מטיף לאחרים מוסר על כבוד ללוחמים.

מרדכי גור (המערך):

אנחנו מכירים. הוא היה המפקד שלי ואני שלו.

אהוד אולמרט (הליכוד):

נכון. רק שאין לך המינימום הזה, הייתי אומר אפילו, של תבונה ציבורית במקרה הזה, לדעת לנהוג בזולתך בדיוק כפי שאתה דורש. אתה ניצב כאן על הכמה ומדבר: הצד הזה נלחם, חברי לחמו, אני לחמתי. איש אינו כופר בזכותו, אבל אתה נותן יד ואתה שותף למסע שיסוי, שמתנהל במפורש על-ידי החלק הזה של הכית נגד שר הביטחון באופן מתמיד, בניסיון לפגוע בו, לעשות לו רצח אופי, להכפיש את שמו, להטיל צל על מה שהוא, עשה בעבר ועל מה שהוא עושה היום, בחוקף תפקידו כשר הביטחון של מדינת ישראל. ומעבר לכל נושא אחר, יש פה הפגנה של חוסר אחריות לאומית.

תפיק זיגד, (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

דבר פוליטיקה, אתה מסית את הדעת.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אבל, אדוני היושב ראש, אילו רק זה היה חטאו של חבר הכנסת גור, אולי אפשר היה להשיב לו בהזדמנות אחרת. בא לכאן חבר הכנסת גור, ובפיה של אמיל זולא אומר: אנחנו מאשימים. בכלל, אתם מדברים על סגנון של דיבור. אתם מתלוננים שתוקפים את גסות הרוח שלכם, לפעמים, עולה לכאן מוטה גור ומאשים את ממשלת ישראל בכל חטא שאפשר להעלות על הדעת, החל מהפקרת היישובים כסיני וכלה בהפקרת עמדות ביטחון בקדמת-סיני. אני אומר לך, חבר הכנסת מוטה גור, בשם סיעת הליכוד, שאנחנו מאשימים אותך ואת חבריך, שמה שאתם עושים היום מקעקע את עמדות הביטחון של הממשלה, כאשר היא צריכה לנהל את המאבקים המדיניים והצבאיים שלה.

יקטור שם טוב (המערך):

זה שיסוי.

ראש הממשלה מ' בגין:

מה שעשיתם ברמת הגולן — — — היום אין ויכוח על כך.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב ראש, עולה כאן על הכמה דובר סיעה מרכזית חשובה בכנסת, ומאשים את הממשלה, שהיא פינתה את עמדות הביטחון הקדמיות כסיני. אתם התנאים בכך שיותר חברים מסיעת המערך הצביעו בעד פינוי עמדות הביטחון הקדמיות האלה. יש לכם התרופה גם לרצות לקנות את עולמכם אצל החוגים הנציים, באומרכם שאתם שמרתם על הביטחון, וגם כפועל להצביע בעד ההחלטה שהביאה לפינוי עמדות הביטחון הללו. אלא שכרגיל אצלכם יש הרבה

חוברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון. להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

בא חבר הכנסת גור ואומר לנו: צריך להיאבק באש"ף בשטחים. איך צריך להיאבק באש"ף בשטחים? איני רוצה עכשיו, הית שיושבי-ראש מפלגת העבודה איננו כאן, והוא רגיש לכך שכל פעם מזכירים לו כיצד ראש הממשלה רבין האשים אותו. שבהחלטה אומללה שלו הוא גרם לכך שראשי אש"ף ייבחרו כראשי ערים — איני רוצה לעשות את החשכון עד כדי כך אתורה, חבר הכנסת גור.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אבל אני בכל זאת רוצה לשאול אותך משהו. כאשר אש"ף ארגן מהומות בשטחים, או אתם באתם אליהם כפרחים? האם אתה רוצה שאזכיר לך כמה מספרים על גירויים, על בחים, על מעצרים מינהליים? מה ההתחסדות הזאת שאתה מביא לכאן?

אפשר לנהל ויכוח לגיטימי על מה שצריך לעשות בשטחים. בהחלט, אבל אתה הרי אינכם מציעים דבר, אתה לא בא עם שום אלטרנטיבה. הרי זו הולכת שולל. האם המערך בא לכאן ואומר, למשל: "אנחנו איננו בעד האוטונומיה"? אם זה כך, אימרו זאת. כשראש האופוזיציה בא אל ראש הממשלה, הוא דווקא אמר שהוא תומך באוטונומיה. אז צריך לנהל משאומתן על האוטונומיה. יש מהומות, כי אש"ף אולי לא רוצה שתהיה אוטונומיה. אז צריך להשתלט איכשהו על אש"ף. מה מציע מוטא גור? האם הוא מציע אלטרנטיבה כלשהי?

הי"ר מ' שחל:
אני מבקש להעיר שוב, שאין זה מוטא גור אלא חבר הכנסת גור.

אהוד אולמרט (הליכוד):
חבר הכנסת גור. הרי אתה חבר כנסת חדש. הח"כ עדיין לא כל כך נדבק אליו, והוא עדיין לא כל כך נדבק לח"כ. לא הוא נדבק לח"כ ולא הח"כ נדבק אליו.

הי"ר מ' שחל:
חבר הכנסת אולמרט, אני מבקש, כלי ציונים.

יקטור שם-טוב (המערך):
זו חוצפה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, צר לנו על סמיכת המערך אינה מציעה, לצורך הוויכוח, שום אלטרנטיבה מדינית למדיניות הממשלה. אם המערך הוא נגד אוטונומיה, יואל לומר זאת. אם המערך מוכן להחזיר את שטחי יהודה ושומרון, כפי שאחדים מכם רוצים, אז תבוא לכאן ותגיד, שאתה בעד החזרת שטחי יהודה ושומרון, ואל תהלך אימים. שהממשלה מרבית חברי הכנסת של הסיעה הזאת, לצערנו, תומכים היום במדיניות, שהתוצאה שלה עלולה להיות החזרת החלק המכריע של שטחי יהודה ושומרון. אז אם זה כך, כיצד יכול לבוא לכאן חבר הכנסת גור ולהלך אימים על הציבור, שאם חסידי-חלילה מנחם בגין יעשה את מה שאתם מכריזים כרוש גלי שאתם מוכנים בנפש חפצה לעשות כחלק מהמדיניות שלכם? הרי זו צביעות שאין כמוה.

ליסיום, אדוני היושבי-ראש, אנחנו מאשימים את סיעת המערך ואת דובריה, חבר הכנסת גור, שבהופעות חסרות אחריות כמו זו של היום הם תורמים לשבירת ההסכמה הלאומית בנושאים הגורליים והחשובים ביותר של מדינת ישראל, בשעה שממשלת ישראל צריכה להתמודד עם בעיות של פעילות טרוריסטית בשטחים, כאשר המחבלים במשך חצי השנה האחרונה הפרו עשרות פעמים את הסכמי הפסקת האש — — —

כאשר העמדה של הממשלה לא רק שנתמכת על-ידי הרוב המכריע של הציבור בישראל, אלא שגורמים שונים בעולם כולו מבינים שאין גיונית, אין טבעית ואין מוצדקת ממנה. מה עושה סיעת המערך? היא ראש החנית של הגורמים שיפעלו נגד העמדה הזאת של הממשלה. בכך היא נותנת לגיטימציה — מה שמותר לחבר הכנסת מוטא גור, ודאי שמותר לחוסני מובאק ודאי שמותר לשר החוץ האמריקני.

שר הבריאות א' שוסטק:
תאמר מלה על הריכוז.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אומר מלה על הריכוז.

מרדכי גור (המערך):

אני רוצה להעמיד בדברם על דיוקם, לצורך הפרוטוקול, כיוון שרק עכשיו דיברתי. אמרתי שהממשלה שותפה לדחייה של שיחות האוטונומיה. יש, לעצור, גם גורמים אחרים. בקצת ירושלים. בינן ובין, אני חושב שאני יותר חזק.

ראש הממשלה מ' בגין:
כמו ילדים שמשחקים במחניים, ואומרים: אני יותר חזק, אני יותר חזק.

מרדכי גור (המערך):
אני חושב שבעניין ירושלים אני יותר חזק.

ראש הממשלה מ' בגין:
זה אינפנטיל.

יעקב גיל (המערך):
מה זה "אינפנטיל"?

הי"ר מ' שחל:
אדוני ראש הממשלה, בנושא ששמו "אינפנטיל" יש החלטה של ועדת הכנסת, שהביטוי איננו פרלמנטרי. אני מפנה את תשומת לבך לדבר. הדבר נקבע בכנסת הקודמת, בזיכרון מסוים.

שבח וייס (המערך):
אבל אתה עושה זאת.

ראש הממשלה מ' בגין:
אפשר לתרגם את המלה לעברית. ולומר: ילדותי.

הי"ר מ' שחל:
"ילדותי", בהחלט. אמרו זאת פעם על שר הביטחון, ונדמה לי שחברים מסוימים הגישו תלונה בנושא הזה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, אני רוצה לומר לחבר הכנסת גור, שאינני עושה תחרות מי חזק יותר ומי חזק פחות. את סגנון השכונה הזה, שחביב עליכם, אני משתדל להשאיר במקומו. אבל אם אתה מאשים את הממשלה שהיא שותפה לעיכוב שיחות האוטונומיה, כאשר העמדה של הממשלה שמעכבת את שיחות האוטונומיה היא התעקשות על קיום המשאומתן גם בירושלים. פירושו של דבר, שכל הצטעצעות הלשון שלך לא יחפו על העובדה, שאתה בעצם נותן תימוכין לעמדה, שאפשר לנהל את השיחות מחוץ לירושלים. שיהיה לך אומץ-לב להגיד זאת. אל תחכם עוד כאן מי יותר חזק. תעלה לבמה הזאת, ובכש סיעת המערך תגיד שזה מה שאתם דורשים. אבל, אינכם מוכנים לעשות זאת. אתם מוכנים רק להיגרר אחרי העמדה של רק"ח, ולבוא לכאן בבקרים וברעמים של האשמות שאין להן שחר.

בא חבר הכנסת גור ומדבר על מה שנעשה בשטחים. אתם תמיד, לפי דעתי, בהפגנה של חוסר אחריות, מאלצים אותנו למידה מסוימת של השוואה בין מה שקיים ובין מה שהיה.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון
לממשלה בשל מדיניותה כשטחים הכבושים —

שלמה הלל (המערך):

כשהממשלה צריכה להתמודד עם בעיות של טיסות "אל
על" בשבט.

אהוד אולמרט (הליכוד):

כאשר עשרות אנשים נהרגו ונפצעו כתוצאה מפעילות
חבלנית של המחבלים, תורמות ההופעות האלה של ראשי
המערך, תוך היגרות אחרי סיעת רק"ח, לערעור כושר
העמידה וההסכמה הלאומית בהתמודדות עם הבעיות הללו.
על כך אנחנו מאשימים את סיעת המערך ואת דובריה.

היג'ר מ' שהל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת. ואחריו —
לחבר הכנסת מרדכי בן-פורת. אני מקווה שתהיה קצת רגיעה
באולם, לרבות בשיחות הפרטיות שבוין חבר הכנסת כ"ץ-עוז
וחבר הכנסת אבטבי וסגן השר פסח גרופר.

חנן פורת (התחיה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בפתח דברי אבהור
מיד, סיעת התחיה תצביע הפעם נגד הצעת אי-האמון
שהועלתה על-ידי סיעת חד"ש. הצבעה זו אין משמעותה
תמיכה עיוורת במדיניות הביטחון של הממשלה ביהודה
ובשומרון ובחבל-עזה. אדרבא, יש לנו ביקורת עניינית על
חלק מן הדברים שנעשים ושאנם נעשים בתחום זה, ובכך
אגע בהמשך דברי, ובכל זאת נצביע נגד הצעתם של אנשי
סיעת חד"ש. מפני שאנו שוללים בתוקף את כל המגמה
המסתתרת מאחורי דבריהם ההומניים, כביכול.

אנו קובעים כי מגמת חד"ש, שלי"י, ולצערו גם חלקים
גדולים מתנועת העבודה, היא להביא בכל מחיר להקמתה של
מדינה פלשתינאית בראשות אש"ף ביהודה, בשומרון ובעזה.
ומגמה זו עצמה — — —

מרדכי גור (המערך):

בסיעת העבודה זה מיעוט מבוטל, ואני מבקש ממך
לדייק.

חנן פורת (התחיה):

בסדר, אמרת: חלקים. אני שמח על דברי ההבהרה שלך.
אני טוען, מוטה גור, וכאן יורשה נא לי לציין, שהדבר הזה
עצמו מתנועת העבודה, הוא הביא בכל מחיר להקמתה של
האש המביאה לידי שפיכות דמים.

היום, יום י"ט באדר, הוא יום השנה לקבורתם של שבעה
מאנשי קריית-ארבע הי"ד שנרצחו בידי מרצחים מארגון
אש"ף בפתח בית-הדסה בחברון. עליהם ועל שכמותם נאמר:
"ארץ אל תכסי דם ואל יהי מקום לזעקתם. בזכותם ישובו
ינדיחי ישראל לאחוזתם".

מי שאומר, ואמרו זאת אז כמו שאומרים זאת היום,
בעקבות מה שאירע, שאין מקום ליהודים בהר-חברון או
בתוככי חברון, הוא עצמו יוצר אווירה המתיירה את דמם של
היושבים בחברון: הוא מולא קבל עם ועולם, שיש שר
לפעולתם של מרצחי אש"ף, ושברוך זו הם מסוגלים להשיג
את מטרתם, שהיא לסלק את היהודים מחברון ומכל ארץ-
ישראל. מטרה זו, לסלק את היהודים מחברון ובית-הרחבה
מיהודה ובשומרון ולבסוף מארץ-ישראל כולה, לא נשתנתה.
היא ה"שורש פורה ראש ולענה" של כל מה שמתרחש
בחבלי ארץ אלה בכל התקופה האחרונה.

יריות אינן פורצות מעצמן. אין זה משחק. הבה נדבר
בלשון העובדות. כשבעונים האחרונים בלבד נרשמו על-ידי
מזרעת הכיבוש יותר מ-200 מקרים שזיקת אבנים על-ידי
ערבים כלפי רכב ישראלי, ומקרים רבים, יש לציין, לא הגיעו
כלל לידיעת מזרעת הכיבוש. זיקת אבנים, אפשר לחשוב,
היא אקט סמלי של הפגנה, ובכן, הבה נמשיך. בשפת

העובדות. עד היום שוכב בבית-חולים בארצות-הכרית כצמח,
משותק לחלוטין, סטורנט יוהר אשר נפגע לפני שנתיים בעת
ביקורו בארץ מזריקת אבן בחברון. מבית-החולים יצאה רק
לפני ימים ספורים בתו השנייה של מגשה קס, חושב קריית-
ארבע, אשר נפצעה פצעים אנושים בנוסעה מירושלים
לחברון. ואגב, זה מביא לידי כך, שכאשר נוסעים באוטובוסים
מורידים את השמשות, מורידים את המסךים ופותרים להציץ
— חה חמור מאוד. ימים ספורים לפני כן יצא מבית-חולים
תושב אלון-שבות, שנפגע ממטר אבנים בנוסעה לגוש-עציון
דרך דהיישה שכמבואות בית-לחם, אלה שתי דוגמאות מתוך
עשרות מקרים שבהם נזקקו נפגעים מזריקת אבנים לאשפוז
בבתי-חולים.

מהי רגישת אבנים, רבותי חברי הכנסת? הרי מדובר לא
רק במקרים תמימים כביכול של התפרצות ספונטנית בודדת
חד-פעמית, אלא במטחי אבנים מאורגנים ומתוכננים מראש.
יש יד שעומדת מאחורי כל זה, אגב, כשדווח בכלי התקשורת
על זורקי האבנים בחזיונוס, סופר כבדרך אגב, שאנשים
לובשי מסכות שחורות הוציאו אותם מבית-הספר התיכון כדי
ליידת את האבנים. מי הם אותם האנשים בעלי המסכות
השחורות? זו השאלה שצריכים לשאול, לא רק מי הם מידי
האבנים.

מי שלא טעם טעמה של נהיגה ברכב בשעה שניתן על-יך
מטר אבנים, מנפץ את זוגיות המכונית ומביא לאובדן
השליטה בהגה, לא יבין אולי, שמדובר כאן בדיני נפשות
ממש. אגב, חבר הכנסת מוטה גור, שאל את ישראל הראל,
לידנו המשותף, שנקלע לדבר כזה, הוא תיאר זאת כפני,
ואמר לי: הרגשתי כדאל של חוסר אונים כשל חדרה לא
הרגשתי אפילו בזמן הפריצה לעיר העתיקה או בזמן שצלחנו
את התעלה.

מרדכי גור (המערך):

ולמרות זאת אשתו ממשיכה לנסוע לכר, הוא נוסע לכר
והילדים נוסעים לכר.

חנן פורת (התחיה):

ברוך ה', כך צריך להיות.
אביא דוגמה נוספת להמחשת תומרת העניין, מהמקום
המקודש ביותר, הרה"בית, לפני עדות של מורה ביישוב
ההסדר הרעציון, אשר ביקר עם תלמידיו במסגרת סיור
לימודי בהרה"בית, כמובן, במקומות המתורים לכך על-פי
ההלכה. אני רוצה לקרוא בפניכם את העדות שנמסרה גם
במשטרה: "נכנסנו להר דרך שער השלשלת (שער שמצפון
לכותל המערבי) בשעה 1:30 בלויית מקד משטרת הרה"בית
וסגנו, לאחר אישור, כמובן, ולאחר שניתנה הוראה לשומר
מטעם הווקף המוסלמי לאפשר את כניסתנו, והתקדמנו לכיוון
צפון. כעבור חמש דקות נשמעה שריקה מפי שניים משומרי
הווקף המוסלמי. (כדאי לדעת מה מתחולל בהרה"בית). תוך
שניות ספורות התקבצו סביבנו במרחק של 20 מטר עשרות
ערבים והחלו לייזר בנו אבנים ופטישי ברזל ממצבור אבנים
מיתר שהיה מונח במקום לצורך זה". וכאן אני מגיע לעיקר
דברי: "האבנים שהוטרו עלינו לעשרות היו גדולות ביותר.
חלקן היו קשורות לחבלים מלכתחילה, וחלקן האחר נכרכו
בחבלים במהלך המהומה, והועפו עלינו במקצועיות רבה
בכוח הצנטריפוגלי של סיבוב החבלים. אילולא הספקנו
לחפוס מייד מחסה מאחורי הקיר, היתה הפרשה עלולה
להסתיים בכמה הרגים. האבנים כוונו לראשינו וכמה מהן
נפגעו קרוב מאוד למטרה בכוח חזק. כאמור, יידו עלינו מקרוב
גם פטישי ברזל חדים וממקלות (רוגטקות) שהיו בידם ידו
עלינו כדורי מתכת קטנים, שאף בכוחם לחדור את עצם
הגולגולת". הרה"בית בידנו, מוטה גור, אבל כדאי שנדע מה
שמתחולל שם. ההתפרצות נמשכה כשמונה דקות, ורק לאחר

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה כשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

יעקב צור (המערך):

אז אל תאמר את זה. אל תשתמש בזה.

חנן פורת (התחיה):

איני אומר את זה לך.

יעקב צור (המערך):

כל קיומנו הוא מפני שאנחנו מחייבים את עצמנו בנורמות אחרות.

מרדכי גור (המערך):

אכל מה שחבר הכנסת חנן פורת אומר הוא, שלא יטיפו לנו צבאות ערב אחרים איך לנהוג. הם רחוקים מאוד מהרמה של צה"ל.

חנן פורת (התחיה):

חבר הכנסת צור, אילו היינו שנינו משוחחים בינינו, לא הייתי נוקק לטיעון הזה. אני מתייחס לדברים שנאמרים על-ידי מי שהם נאמרים.

אבל באשר לעדות השנייה, כאשר למה שאירע ליד הכפר בני-נעים, הלכתי לבדוק את הדברים ולקבל אינפורמציה מהגורמים הנוגעים בדבר, מהמשרדה, מהצבא, ממנהלת קריית-ארכע. כותב יוכל נראה: "קבוצת תושבים מקריית-ארכע נוסעים כל יום לעבודה בהתחלות יקום, ועובדים בדרכם ליד בני-נעים, באחד הימים נתקלו במחסום על הכביש. במקום להודיע לצבא חזרו לקריית-ארכע, לקחו עמם את אחד מרכזי הביטחון ונסעו למחסום. ליד המחסום ירה רכז הביטחון מנשקו והרג ילד, שלדבריו תושבי הכפר עבר במקום במקרה בדרכם לקנות פיתוח. אותו רכז ביטחון, על-פי הגרסה הרשמית, נעלם, והמשרדה אינה מצליחה למצוא אותו. שאלתי עליו בסופרמרקט של קריית-ארכע, ולא רק שידעו להגיד לי בדיוק איפה הוא נמצא, אלא חשבו שאני בא להעניק לו עלייה".

ובכן, רבותי, להלן העובדות: באותו יום שעליו מדווח יובל נריה, בשעה 8:30 בבוקר, נרגם כמבואות בני-נעים רכבו של המ"פ של מעלה-חבר, היאחות חדשה שהוקמה מדרום מזרח לבני-נעים. זמן קצר לאחר מכן נרגם רכב של קבלנים, שנסע באותו מקום, ומקצת אנשיו נפגעו, וחזרו בבהלה לקריית-ארכע. שם קיבלו טיפול רפואי. הם הודיעו גם למשרדה וגם למנהלת הקריה על התקרית. רכב ביטחון של הקריה, בליווי אמבולנס, מכיוון שלא ידעו מה גורלו של הרכב של המ"פ וחשבו שהוא נתקע שם, נסע למקום מחשש לנפגעים נוספים. בבני-נעים הכינו להם מארב, אמבוס. ובשעה שהגיעו האנשים למקום הופיעו, לפי עדות קצין המשרדה במקום, מאות נערים, לדבריו כ-500 נערים, והמטירו מטר אבנים שדכדכמו, לפי קצין זה, עדן לא ראה, היו שם בלוקים, אבני שפה של עוור ועור, זוגיות המכוניות נופצו, ואחד החברים נפגע בראשו ואושפז לאחר מכן במצב קשה למדי בבית-חולים. חיי האנשים היו בסכנת נפשות ממש, לולא השתמשו בבשקם להתגוננות עצמית, בהתאם להוראות הביטחון.

מה הדיבורים האלה על רכז ביטחון נסגר כביכול? אני יכול למסור לכם מי האיש המסתורי הזה. הוא מכהן בתפקידו במסירות ובבאמנות. אני גם יכול לספר לאנשי "שלום עכשיו", שהמשרדה אכן, כמקובל, חקרה בדיון ופתחה חק, גם ללא התערבותם של אנשי "שלום עכשיו", אלא שמסקנותיה נראה שונות במקרה זה.

נכון, גם היום יש חשש מפני תגובה הולמת, הן מצד המתיישבים והן מצד החיילים. כבר היו מקרים שבהם ישבו אנשים חדשים רבים בכלא על לא עוול בכפם. אני קורא כאן

התערבותם הנמרצת של קציני המשרדה, שנאלצו להבטיח לשומרי הדרך, שלא יתנו להמשיך את סיורו, שככה המהומה, וקציני המשרדה הוציאונו החוצה דרך השער הקרוב. אלה אפוא האבנים החמימות, הספונטניות, שבהן מדובר.

אני חייב לומר כאן: הגדילו לעשות אנשי "שלום עכשיו", אשר במסיבת העיתונאים שנערכה אחמול שפכו כליל של סיפורים, המשרות אומנם יפה את סיעת חר"ש, ושמענו כאן את קריאת הדברים מפי חבר הכנסת טובי — אני מסופק האם אפילו הם ששים לכן שחר"ש תהיה זו שתייצג אותם — אבל המרחק שכין הסיפורים האלה ובין האמת שכשטח גדול מאוד.

אני מרשה לעצמי לומר במלוא האחריות: דווקא מפני שאני מתייחס בביטול לאנשים כיובל נריה ובני כרכש, הלכתי לבדוק את דבריהם. אמרת לעצמי — — —

צירל ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה שיש פה כיתרון זה כליל של סיפורים? זה כליל של סיפורים? תחבייש לך.

חנן פורת (התחיה):

אני מתייחס לזה. אמרת לעצמי, ואני רוצה שתשמע את הדברים: אם תתגלית עובדות, המאמתות את דבריהם, לא אהס לגנות. זאת מפני שבמצב הרגיש והחמור שבו נתונים המתיישבים, עלולים להיות חריגים, וחובה לעמוד על המשמר, לכל תיווצר נורמה של זלזול בחיי אדם. כן, גם חיי ערבים חיי אדם הם, וגם עליהם נאמר, "כי בצלם אלהים עשה את האדם". זאת הדברים הללו אנחנו אומרים השכם והערב לחברים שנמצאים במצבים קשים.

מרדכי גור (המערך):

את כל האדם.

חנן פורת (התחיה):

אמרת: "בצלם אלוהים עשה את האדם".

מרדכי גור (המערך):

את כל האדם.

חנן פורת (התחיה):

הפסוק אומר "את האדם", והכוונה לכל אדם. בוודאי. זאת אמרת.

ובכן, את העדות הראשונה, על מתנחלים שפלשו כביכול לבית פרטי וחיכו אשה וילדים, לא יכולתי לברוק, מפני שדובר "שלום עכשיו" לא יכול היה לגלות היכן התרחש הדבר. על שאלת כתב הטלוויזיה הוא השיב, שהוא אומנם לא ראה את הדברים, אבל ערבים סיפרו לו על כך. אכן, עדות נאמנה. לו הייתי מספר לו כמה סיפורים מתחללים בקרב הערבים על מעשי אונס והתעללות בנשים, סיפורים שאני שמעתי כמו אזני על אנשי שלומנו! אכן, עדויות נאמנות מאוד.

תופיק יואד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ראינו את האנשים שלך בטלוויזיה.

חנן פורת (התחיה):

אני מרשה לעצמי לומר לך: אילו היה הדבר שונה, חס ושלום, אילו אנחנו נתונים תחת כיבוש, לא הייתי — — —

יעקב צור (המערך):

חבר הכנסת חנן פורת, זה לא נימוק, זה לא שיקול.

חנן פורת (התחיה):

אתה צודק, לא לך אני אומר את זה.

כשמוצאים את זורקי האבנים, כשמוצאים את האחראים, ובעיקר — את ראשו של המש מש און לקצץ מונבר. יש לקצץ אותו מראשו, מאלה שאחראים, מאלה שמסיתים, וכשאומר הרמטכ"ל: אין ספק שיד מכונת עומדת מאחורי זה, אז השאלה היא: היכן היא אותה יד מכונת ומה נעשה בה? זו השאלה. מדיניות של גירוש במקום שנדרש, ללא כל ספק היא מדיניות הרחצה, שיכולה להפסיק ולמנוע את שפיכות הדמים. רק מדיניות ברורה, שבה אתה יודע את הקו שאליו אתה הולך, שאיננה שרויה בעלטה של ספק, רק מדיניות כזאת, שתיושם בצעדים תקיפים, ברורים, אבל חדים, נגד אלה שאחראים לכך, ולא מדיניות עיוורת, היא שתביא לידי הפסקת הטרור ושפיכות הדמים בחבל יהודה, שומרון ועזה.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

תורה לחבר הכנסת פורת. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל הורביץ, ואחריו — לאחרון הדוברים, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

יגאל הורביץ (תל"ם):

אדוני הישכר יראש, רבותי חברי הכנסת, אני מעז לומר שההתעוררות, המרי המקיף ציבור ערבי גדול היום, נובע במידה רבה מסיבות אלה: עמדתנו וצעדנו הנמרצים, מצד אחד; ומצד שני הוויכוח הפנימי בישראל, שמעורר מאוד את המרי הזה. בשנים הראשונות, בהתנחלות שלכם, חבר הכנסת מוטע גור, בהתנחלות או בבקעת הירדן ובגוש עציון, המחנה הערבי המובס היה בהלם. הוא השלים עם ההעשה. היום הם התאוששו — כנגלל הוויכוח, כמו שאמרתי, במחנה שלנו, ובנגלל הצעדים הנמרצים, ונאמר את זה בגלוי, הצעדים הנמרצים בהתנחלות בכל חלקי יהודה ושומרון, בלי מגבלות וכלי מובלעות הפנויות מיהודים. זה דבר אחד. סיבה נוספת להתעוררות היא חוק הגולן.

רבותי חברי הכנסת, נערכת מערכת ברורה וגלויה בין אש"ף למדינת ישראל. כל הדרכים כשורות: שולחים לך את הילדים — ויצעק חבר הכנסת וילנר כמה שיצעק — משחמשים בילדים האלה בחזר החנית, שמעמיד אותנו כמכי לידים, כרוצחי ילדים, כמבחיחי ילדים, כהורסי בתים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אותו הדבר אומרים כאל-סלוחודר, אותו הדבר אומרים בכל מקום בעולם. זו הפכה להיות שיטה: להרוג ילדים ולהגיד שהם שליחים.

יגאל הורביץ (תל"ם):

אדוני, אש"ף שולח את החיילים — — —

היז"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת צירלי ביטון, קריאת כיניים קצרה — מקובלת — — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גם קריאת כיניים ארוכה תהיה מקובלת עליך, אדוני.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אני לא אתן לקריאה כזאת להיות מקובלת. אני לא אתן לך. אני מבקש ממך, חבר הכנסת צירלי ביטון: אני מעיר לך פעם אחרונה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא ייתכן שתלך בדרך פוליטית שלך, ותחליט אילו קריאות כיניים אנחנו נקרא.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

אני מעיר לך כפעם האחרונה. אני מבקש ממך לקצו בקריאות הכיניים.

דברים שסיפר ומסר אילן תור, תושב בית-הרסה שבחברון, שעשה את דרכו יחד עם שני ילדיו הקטנים לעבר מערת המכפלה. חבורה גדולה של נערים ערבים התנפלה עליו ועל ילדיו. אילן הופל ארצה, אחדים מן הנערים התחילו להלום, פשוטו כמשמעו, באבנים בראשו. קול צעדים קרבים הבריח את התוקפים. התקף שכב שותת דם. אילן היה מזויז, אך לפי מה שסיפרו חבריו, חשש להשתמש בנשקו. הסיבה: לפני שנים אחדות, כדרכו לביתו הוא נקלע בחלחול לתוך ברד אבנים. יחד עמו היו חיילים ואזרחים נוספים. כולם ירו להגנה עצמית. נערה נפצעה ומתה. משום מה נעצר רק אילן תור, והואשם ברצח בכוונה תחילה. על-פי החוק, מי שמואשם בעבירה זו, בית-המשפט חייב לצוות לעצרו עד תום ההליכים המשפטיים. אילן תור היה עצור אפוא כתשעה חודשים. הוא זוכה זיכוי מלא. בית-המשפט המחוזי בירושלים קבע, "כי המשרדה נהגה שלא כרין בניהול החקירה, וכי האישום ברצח הוגש על-ידי הפרקליטות ללא סימוכין של ממש בחומר העובדות". נגד איש לא הוסקו מסקנות. להיפך, לפני זמן קצר היה מעשה דומה עם בחור בשם נתן נתנון בשילה, וכן חוזר פני הדברים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חנן פורת (התחיה):

רבותי, מצבנו קשה, ובגדון זה, לפחות בנקודה אחת עלי להסכים — אם כי יכול להיות שמוזית אחרת לגמרי — עם דבריו של מוטע גור. תמים לא עכבא גנב אלא חורא גנב. התנאים, התנאים המדיניים הם שיוצרים, הם שמזינים, הם שמכלכים את הטרור והם שמביאים גם לכל מה שמתרחש. ואין ספק, שכשמתרחשים דברים, יש גם מקרים חמורים ביותר. אני טוען, שכשם שהמדיניות של חר"ש, כפי שהזכרתי, ושל שלי וחלקים שונים נוספים שחתורות להקמת מדינה פלשתיאית, היא שיוצרת את הטרור, כך מדיניות הספק של הממשלה, האוטונומיה, שהיא מדינה פלשתיאית בדרך, מינה את הטרור. מפני, שזהו כלל יסודי פשוט בפסיכולוגיה: כשיש מצב שיש בו ספק, ואתה סבור שבעוד דחיפה, בעוד תחירה ובעוד תנופה אתה תצליח, אתה משתמש באמצעים קשים וחמורים. ותגובה גוררת תגובה, וחיי האנשים קשים.

אני רוצה לומר: הדבר הזה מעכב גם את האפשרות של ההתיישבות, משהא את הדברים, יכול להיות שלשמחת לכם של אלה שרוצים בכך, חוכה כאן לנקוט ד תקיפה, נחרצת, חד-משמעית, שמאחזירה גם מדיניות ברורה, דוגמה אחת לדבר, ובה אסיים: אני סבור שמדיניות של גירוש במקום שצריך — הדבר גם נעשה על-ידי המעריך בשעתו, ללא היסוס, ובצדק — יכולה לחסוך הרבה דם. לפי עדויותיהם לפי עדות שנמסרה — אגלה זאת כאן — על-ידי השב"כ, העונש המרדע ביותר הוא עונש הגירוש. אילו ידעו אנשים שהם צפויים לגירוש, הם ומשפחותיהם — — —

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חנן פורת (התחיה):

כן, כן, על ניסיון לשפיכות דמים. הרשה לי, אני לא מדבר כמון. אני לא מדבר על גירוש טוטלי, חס ושלום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
רק חמישים אחוזים.

חנן פורת (התחיה):

אל חשים דברים כפי. אני מדבר על מדיניות מדויקת.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל מדיניותה כשטחים הכבושים —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה תתרגל מעתה והלאה גם לקריאות ביניים ארוכות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אני לא אתן לך להפריע. חבר הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר. אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

יגאל הורביץ (תל"ם):
עזוב אותו, הוא צריך להצטיין לפני חבריו. אתה בסדר, כבר רשמו את זה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אני לא אתרגל. אני אראה לך שאני לא אתרגל. בבקשה, נראה הלאה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
טוב, תראה הלאה.

בעניין היחס שלנו למוסטפה דודין, לאגודות הכפריות, זה ממש מדהים.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אגודת הקוויזלינגים.

יגאל הורביץ (תל"ם):
זה אתה אומר, מכיוון שאתה משרת של הרוסים. אתה משרת של הרוסים ושל אש"ף. אתה אל תדבר על קוויזלינגים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ואת מי אתה משרת?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כאמתי? הוא משרת את הרוסים?

יגאל הורביץ (תל"ם):
כן, כן, ועוד איך, ואתה יודע שזה נכון. מילא כשתופיק יואר מדבר כך על מוסטפה דודין, הוא רוצה אחרת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לך לכפר שלו ותראה ותרעד את מי הוא מייצג.

יגאל הורביץ (תל"ם):
כן, אני, על כל פנים, אומר: שאנחנו נביט עליו כך? שאנחנו לא נראה בו גשר, ונקווה שיקום מחנה גדול יותר, שירצה לשתף פעולה אתנו ולהכיר בעובדה, שמדינת ישראל היא עובדה קיימת ויש לה זכות להתחללות ליהודה ושומרון?

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני רוצה לשאול אותך שאלה.

יגאל הורביץ (תל"ם):
שאל אותו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
רגע, סלח לי. אתה תבקש רשות ממני, ואחר כך תשאל אותו. אני מבקש.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מבקש רשות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אתה מוכן לענות?

יגאל הורביץ (תל"ם):
אני מסכים.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
האם כמצב הפוך אתה היית מסכים להיות מוסטפה דודין יהודי?

יגאל הורביץ (תל"ם):
אדוני, יכול להיות שלא הייתי מסכים להיות תחת שלטון לא שלי. אבל אז הייתי הולך למקום שבו יש שלטון שלי, בבקשה, הדרוזים שאינם רוצים להיות תחת שלטון ישראל, יש להם דרך.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אז למה אתה מגנה אותם?

לשלוח למערכה הזאת את "החיללים" הילדים — יש מקום כזה ששולחים את הילדים למערכה. שולחים אותם גם בישראל. איש אינו רוצה לפגוע בהם, אבל לא יכול להיות כדבר הזה, שעל מפקדי צה"ל או על שר הביטחון יזרקו אבנים, הראו לי בכל הנוף שאתם מכירים — ואתם מכירים את המדינות האוהדות אתכם — שיתלעו דבר כזה, שעל מפקד הצבא או על שר הביטחון יזרקו אבנים, ולא ישיבו ככוח. ואנחנו איננו משיבים ככוח, על כל פנים, לא די בכוח.

מתנהלת מערכה בינינו לבין אש"ף על התחללות ביהודה ובשומרון, בכל חלקי ארץ-ישראל, נכון, ואנחנו מתכוונים להתנהל בכל חלקי ארץ-ישראל.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי זה "אנחנו"? אתה מדבר בשם שטראוס, או בשם מי? "אנחנו".

יגאל הורביץ (תל"ם):
"אנחנו" זה ישראל. אני מדבר בשם רק"ח.

היה שר ביטחון שהיה מוכשר, חכם, שידע איך להשתמש במקל ובגזר. יכול מאוד להיות, שהשיטה הזאת היתה נמשכת לו היו מקבלים את הצעתו בעניין אוטונומיה חד-צדדית לערים ולכפרים, לא לשטחים. יכול להיות שהשיטה הזאת היתה מצליחה. יכול להיות, שבמצב הנוכחי מה שעשה משה דיין המנחת אולי גם לא היה עונה היום. אולי לא, על כל פנים, זו המערכה, וחבר הכנסת מוטה גור, חבר מן המערך, צריך להחליט: אתם אינכם רוצים בחוק הגולן, אבל הוא קיים. אתם אינכם רוצים בהתחללות ככל חלקי יהודה ושומרון, לרבות אזור ההר, אבל העובדה הזאת קיימת, ועליה נערכת המערכה בין אש"ף לבינינו. נערכת מערכה, כפי שהם יכולים לערוך אותה, עם הפגנות נשים וילדים, בדרכים שהם משתמשים בהן, ואנחנו צריכים לבלוע את כל הקושי, ולעמוד על שלנו — להמשיך בהתחללות ביהודה ובשומרון. לא לסגת תחת הלחץ של תושבי רמת-הגולן בעידוד אש"ף, ואני משוכנע שגם במימונו. לא יכול להיות, שבמשך חודשים יחזיקו משפחות מעמד ללא עבודה, ללא הכנסה, כשביה"ח אמיצה, בלי שיוזימו להם סכומים מסיביים כדי להתחזק מעמד. אינני יודע מדוע אנחנו לא כורקים את העניין, ועוצרים וסוגרים את הדרך הזאת.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לך תבקר שם ותראה ממה האנשים האלה מתקיימים.

יגאל הורביץ (תל"ם):
תפסיק להיות משרת של אש"ף.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת צירלי ביטון, יש כסיעה שלך עוד חברים, הם אינם מפריעים. אתה היחיד שמפריע.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אנחנו ייפינו את כוח.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה כשל מדיניותה בשטחים הכבושים —

יגאל הורביץ (תל"ם):

יש להם דרך. אדוני, כאן קיימת מדינת ישראל.

אני חוזר ואומר: שאנחנו נתייחס כך? שלא נתפלל ולא נשתוקק שיקום במחנה הערבי גורם שירצה לשתף אתנו פעולה? שיכיר בעובדה שאנחנו קיימים וירצה להיכר אתנו? שאנחנו נסתכל עליהם כעל קורולניגים? דבר זה הוא מעל להשגות, אלא אם כן משהו איננו רוצה בהישגים של מדינת ישראל, ויש כאלה, ולא פלא.

אחם, רבותי, אנשי חז"ש, הגשמת הצעה להביע אי-אמון לממשלה לא מכוון שהיא ממשלה כזאת או כזאת. אחם בעקרון רוצים להגיש הצעת אמון, באש"ף. אנחנו נצביע עם הממשלה נגד מדיניותו של אש"ף.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חוכמה גדולה.

היורד מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת יגאל הורביץ. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רוח רעה מהלכת בתוכנו, גם בדיון זה. מתקבל הרושם, שמי שמבקר את מדיניות הממשלה, מי שחושב שהממשלה במדיניותה מטעה, הולכת בצורה לא נכונה ומסכנת את עתידה של ישראל, ניתכות עליו ביקורות והתקפות, שהוא עוזר לאויב, שהוא איננו פטריוט, שהוא חסר אחריות, שהוא חסר התחשבות במצבה של המדינה, נוצרת סיטואציה, שמוכרחים לקבל את מדיניות הממשלה ולשתוק, גם אם היא אינה מוצאת חן בעינינו, גם אם אנחנו חושבים שהיא אינה נכונה.

דבר זה לא החל היום. אני זוכר את הדיון שהיה פה על חוק הגולן, החוק האומלל שרק גרם נזק למדינת ישראל. כאשר אנחנו השמענו את דעותינו על חוק זה, הותקפנו כאילו אנו תוקעים סכין בלב הממשלה הזה שאנו חושבים שהחוק רע. היום אנחנו יודעים עד כמה הוא רע, אז עדיין לא ידענו עד כמה הוא רע. היום אנחנו מבינים זאת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אסור לנו להתעלם מכך. שהיום הוויכוח אינו על מה שהמערך עשה בשעתו ומה שהליכוד עושה היום, השאלה היא: האם אפשר לחת אמן במדיניות הממשלה? והתשובה היא: לא. לא משום שהממשלה עשתה מעשה אחד מוטעה, ולכן צריך לבקר אותה ולהתקיף אותה. כל מערכת היחסים שהתפתחה היום בגולן, בגדה ובצפונות-עזה מראה, שהתנהגות הממשלה איננה יכולה להביא לרגיעה כאזור, לקידום הסדרי השלום המדיניים עם השכנים שלנו ולקונסוס לאומי בתוכנו עם הדברים שתמיד היינו מאוחרים בהם.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בסופו של דבר תמיד אומרים לנו בשכרונות האחרונים: מה אתם רוצים, שחילל צה"ל לא יתגונן כאשר זורקים עליהם אבנים? הם צריכים בהחלט להתגונן. איננו חולק על כך. אם זורקים עליהם אבנים, זה דבר רע ויש צורך לפעול נגדו. אבל, האם הממשלה שואלת את עצמה מדוע זורקים אבנים? מדוע האלימות והמתח והעוינות הולכים וגדלים בגדה, בגולן ובצפונות-עזה, זו שהייתה שקטה במשך שנים וחזרה עכשיו להיות אחד האזורים המתוחים ביותר, שבהם נעשים מעשי אלימות? האם שואלים את עצמם האנשים האחראים, הכאים וטוענים נגד מפלגות האופוזיציה שהן לא אחראיות, מדוע נוצרה מתוחות כזאת?

אדוני היושב-ראש, לגבי מה שקורה בשכרונות האחרונים בגדה — ולא חשוב אם פרט זה או זה הוא נכון, כפי שניתח כאן חבר הכנסת חנן פורת את הפרטים — עובדה היא, שאנשים חוזרים משירות מילואים בגדה ומספרים מה הולך שם. עובדה היא, שישראלים הורגים טלוויזיה בחורף-לארץ, את הטלוויזיה הישראלית או אם הם נמצאים באירופה ורואים כתבות של רשתות שידור בין-לאומיות, מתחילים לראות דברים שלא היינו רגילים לראותם, ומתחילים לשאול את עצמם: האם זו הדרך? האם בדרך זו אנו יכולים להגיע להתחלה של הסדר מדיני, של רגיעה עם שכנינו?

אדוני היושב-ראש, צריך גם לשאול: האם הממשלה באמת חושבת, שהיא יכולה לשכנע שהיא מעוניינת באוטונומיה של ממש? ואני מדבר כאן על אוטונומיה, כאשר נעשית פעולת התנחלות כל כך מסיבית וכל כך אגרסיבית בגדה. הרי צריך להבין, שיש ליצור את הנתונים המתאימים אם באמת רוצים ברגיעה, אם באמת רוצים להפעיל אוטונומיה, אם באמת רוצים שיתוף פעולה עם האוכלוסייה, אפילו לשיטת ממשלת הליכוד. האם לא צריך ליצור את הסיטואציה הרגועה יותר, את האפשרות לשיתוף פעולה ולקיום יחדיו?

פעולות ההתנחלות האחרונות מונעות בכל דרך שהיא את האפשרות להגיע לאיזון שהיא הכנה, את האפשרות שיאמנו לנו שאנחנו מתכוונים "על כאמת" כאשר אנחנו מדברים על אוטונומיה. וכאשר אין מאמינים, המתח הריב, לכן יד חזקה לא תעזור. היא תביא ליותר אלימות, והאלימות תביא ליותר יד חזקה. ואז השאלה, האם צריך להתגונן או לא, תהיה שאלה תיאורית בלבד. לא זו השאלה. השאלה היא — מה היא נקודת המוצא של המדיניות של ממשלת ישראל?

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו נמצאים עכשיו במצב, שבו אנו עשויים להפסיד את אחד הנכסים היקרים ביותר שיש לנו, והוא הנכס של המוסר והחוסן הפנימי שלנו. אני חושב, אדוני שר המשפטים, שכאשר ענית בשם הממשלה, היית צריך, כשר המשפטים, להיות יותר רגיש לזה. אנחנו מתחילים לפקפק בצדקת צעדינו בגדה, בצדקת צעדינו בגולן, וכשאני אומר "אנחנו", אין זה עניין של מיעוט שטוען זאת, אלא זה חוצה את היישוב, הוויכוח גדול. האמונה בעצמנו ובצדקת דרכנו אינה שלמה.

רוני מילוא (הליכוד):

מה זאת אומרת חוצה את היישוב? את מי?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אסור למדינת ישראל להפקיר את הנשק הזה, את החוסן הפנימי, את האמונה במוסר שלה, ואין לעסוק בהשוואה, מה היה קורה אילו הערבים היו שולטים בנו. לא זו השאלה. אנחנו תמיד התגוננו בכך, שאנו חיל הכיבוש הכי נאור, הכי הוגן, הכי צודק. אני חושב שאנחנו מתחילים לאבד אפילו את הדבר הזה, חזה הנשק החזק ביותר שהיה לנו, כדי לחזק את עצמנו כלפי ידידנו ולעמוד במערכה. בחודשים האחרונים אנחנו מאבדים את זה. ואנחנו מאבדים את זה מפני שהמדיניות שהממשלה נוקטת אינה מדיניות טובה. איננו נרגע מהעובדה, שחבר הכנסת אהוד אולמרט הצביע עליה כנאום ארוך וממושך, של מחדלי המערך. הרי באתם להתחיל את המערך ולהיות טובים ממנו, אבל איננו רואים את זה. לצערי הרב, בתחומים האלה אתם גורעים ממנו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין כאן עניין של טעות חרדעמית אלא של שיטה, המביאה אותנו להאמין, שממשלה זו אינה ראויה לאמון. היום נימנע, אבל אין זה

חוברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון
לממשלה בשל מדיניותה כשטחים הכבושים —

משה שחל (המערך):

— — —

היור' מ' סבירור:

אין בפרוטוקול שום דבר על מקוויים. אין זה מעניין אותי.

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להביע אי-אמון

— 4

בממשלה

— 55

נגד

— 34

נמנעים

הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום

ולשוויון להביע אי-אמון בממשלה בשל

מדיניותה כשטחים הכבושים לא נתקבלה.

היור' מ' סבירור:

הצעת אי-אמון לא נתקבלה.

היור' מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי.

אנו עובדים להצבעה. חבר הכנסת שטרית וחבר הכנסת

כ"ץ-עז יהיו המונים. מי בעד הצעת אי-אמון שהוגשה על-די החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון? נא למנות.

אהוד אולמרט (הליכוד):

יש מקוויים.

היור' מ' סבירור:

אין מדרים בזמן ההצבעה.

אורה נמיר (המערך):

המתקחים חזרו.

ג. החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר

קפוא) (מס' 5), התשמ"ב—1982; 2. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — שמן,

מרגרינה, פולי סויה, סובין, כוספה, חיטה וקמח) (מס' 2), התשמ"ב—1982*

היור' מ' סבירור:

אנחנו עובדים לסעיף הבא בסדר-היום, ואני מזמין את חבר הכנסת אליעזר אבטבי להביא לפני המליאה אישור הוראות בצוים.

חברי הבית, אבקש להפסיק את השיחות ולשכת. האם אתם שומעים מה שאני אומר? נא לשכת. אני מבקש לשכת.

אליעזר אבטבי (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, צו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 5), התשמ"ב—1982 — במסגרת המדיניות של התאמת מחירי מצרכים לעלותם הריאלית הועלו מחירי הבשר הקפוא בשיעור של כ-9%. כתוצאה מכך הוטל היטל על מחזיקי מלאי בשר קפוא ביום העלאת מחירו, כדי לספוג רווחים עודפים.

היור' מ' סבירור:

חברי הבית, אני לא שומע, ואתם רואי לא שומעים. אבקש להפסיק.

אליעזר אבטבי (בשם ועדת הכספים):

הצו השני הוא צו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — שמן, מרגרינה, פולי סויה, סובין, כוספה, חיטה וקמח) (מס' 2), התשמ"ב—1982.

כדי להתאים את מחירי השמן, המרגרינה, פולי הסויה, הסובין, הכוספה, החיטה והקמח למחירים הריאלי בשוקי חוץ, ובמסגרת המדיניות של צמצום הסובסידיות — הועלו מחירי המוצרים האלה ב-9% בקירוב.

לפיכך בא צו זה להטיל היטל על מחזיקי המלאי של

ה צ ב ע ה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-

חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין —

בשר קפוא) (מס' 5), התשמ"ב—1982.

נתקבלה.

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-

חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין —

שמן, מרגרינה, פולי סויה, סובין, כוספה,

חיטה וקמח) (מס' 2), התשמ"ב—1982.

נתקבלה.

היור' מ' סבירור:

צו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 5), התשמ"ב—1982, וצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — שמן, מרגרינה, פולי סויה, סובין, כוספה, חיטה וקמח) (מס' 2), התשמ"ב—1982, אושרו ללא התנגדות.

ד. הצעת חוק מחיקת הרשעות, התשמ"ב — 1982*

(קריאה ראשונה)

מסוכן לציבור. הוועדה נתבקשה להגיש את המלצותיה תוך זמן קצר.

רבותי, חברי הכנסת, חוק המרשם הפלילי מבוסס במידה רבה על עקרונות המשפט העברי, באמצעו את המגמה להחזיר עבריינים לחיי חברה תקינים בלא שישאו על מצחם את אות הקלון. על הפסוק בספר דברים: "ונקלה אחיך לעיניך", דרשו חכמים במשנה — "כיוון שלקה, הרי הוא כאחייך". כלומר, לאחר שאדם נשא את עונשו — יש להתייחס אליו כאל אח.

על ירושלים נאמר מפי משרור ספר תהילים: "ירושלים הבנויה, כעיר שתוכורה לה יחידה". ועל כך דרשו חכמינו בתלמוד הירושלמי: "עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים".

מעשה החקיקה המוכב לפניכם היום נאה הוא אפוא ליום שבו אנו חוגגים את יום שחרור ירושלים.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק לטיפול של ועדת החוקה, חוק ומשפט, ואני מקווה שהוועדה תגמור את עבודתה באופן שהחוק יובא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לפני יום שחרור ירושלים.

הי"ר מ' סבידור:

תודה לכבוד שר המשפטים. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה שחל, ואחריו — לחבר הכנסת אהוד אולמרט.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להרגיע מייד את שר המשפטים, ולומר לו שאני בעד העברת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. החוק כשלעצמו, יקשה להתנגד לו, אבל אני חושב, שצריך להתייחס לשאלה רחבה יותר, כוללת יותר, ששר המשפטים התייחס אליה, והיא השאלה שראש הממשלה מעלה אותה מדי פעם בפעם, תמיד בתורו אחרי תאריכים משמחים, ומגיע משמחה, שצריך להעניק חנינה כללית. הוא עשה זאת כהצעה במועד של שלושים שנה לעצמאות ישראל: הוא הציע גם מייד אחרי עליית הליכוד לשלטון הצעה למתן חנינה כללית. גם אז הוא נתקל בהתנגדות, שהניאה אותו מהצעתו זו. לאחר מכן הוא חיפש מועדים אחרים, מדי פעם בפעם, כאשר עולה איזה תאריך, הוא חוזר ומעלה את המחשבה של מתן חנינה כללית.

אדוני היושב-ראש — היושבים-ראש — — —

שבח רייס (המערך):

שלושתכם לפנינו — אפשר לקיים ישיבה של יושב-ראש הכנסת והסגנים.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המוסד הזה של חנינה כללית מקורו במורכבות, שבהן מלכים ושלטים נהגו להעניק חנינה באירוע שמחת. בדוך כלל, בבית המלוכה, כאשר ערכה חתונה של המלך, או של אחד מבני משפחתו, הוא היה מוצא לנכון להוציא לתופשי אסירים, כדי להרגיע את הרוחות ולשתף את העם בשמחה. נוהג גם בימים אלה, במשטרים מסוימים, מתן חנינה, בעיקר במשטרים שבהם יש אסירים פוליטיים במספר גדול, כאשר נשיא חדש, או נכון יותר מנהיג חדש, עולה לשלטון ועושה ניסיון כזה, מעין מחווה לפתיחת דף חדש. הנהוג הזה של חנינה כללית אינו נוהג המאפיין משטרים דמוקרטיים אמיתיים.

הי"ר מ' סבידור:

אנו עוברים עכשיו לסעיף הבא בסדר-היום. אני מומין את שר המשפטים להביא בפנינו את חוק מחיקת הרשעות, התשמ"ב — 1982, בקריאה ראשונה.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני חמש-עשרה שנה שוחררה ירושלים. כירת ישראל הנצחית אוחדה, ולרגל מאורע זה ושחרור ארץ-ישראל מאיום חוקקה הכנסת בשנת התשכ"ז — 1967 את חוק החנינה.

היום, לרגל יום השנה החמישה-עשר לשחרור, מציעה ממשלת ישראל להשלים את מעשה החנינה דאז באופן שעוונותיהם של אלה אשר סיימו לרצות את עונשם יימחקו. כיוון שחזרו למוטב ולא שבו לחטא.

את רעיון מחיקת ההרשעות אימצה הכנסת לפני כשנה בחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א — 1981. כפי שאמרתי בדברי הפתיחה לקריאה הראשונה של אותו חוק, מחיקת הרשעה חותרת להנהיג את רעיון הרהביליטציה. לפי אותו רעיון, מידע על הרשעה שנמחק יימסר רק למספר מצומצם ביותר של גופים בעניינים שלגביהם נדרש יושר מיוחד. בסיגים אלה, אדם שהרשעתו נמחקת, ייחשב לכל דבר ועניין כאילו לא עבר עבירה, זאת הן כלפי הרשויות והן במישור האזרחי. מחיקת הרשעה תחבט גם בביטול כל פסול שנפסל אדם עקב ההרשעה.

הוראות אלה של חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים אמורות להיכנס לתוקף רק בעוד כשנה, ביום ה'1 ביולי 1983. מוצע להקים ולהחיל את הוראות החוק הדנות במחיקת הרשעה כבר מיזם כ"ח באייר התשמ"ב — 21 במאי 1982, כמחווה לשמחת שחרור ירושלים ואיחודה לפני חמש-עשרה שנים.

הקדמת הפעלת ההוראות לתאריך זה טומנת בחובה גם הטבה נוספת לגבי המורשעים שנכללו בה. חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים קבע תקופות ארוכות יותר לצורך מחיקת הרשעות של נידונים בגירים, כשהקצרה שבהן היא תקופה של 17 שנה. לפי החוק המוצע, תקופת המחיקה תעמוד על 15 שנה לגבי כל הרשעה הנכללת בה, גם אם המחיקה לפי חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים היתה מיועדת להיות כעבירות חמורות אחרי 25 שנה.

מחווה המחיקה היא צעד ראשון בכיוון של שינויים בדרכי ענישה ופיקוח המאסר בפרט, שאנו שוקדים עליהם עתה במשרד המשפטים, מתוך תקווה שניתן יהיה ליישםם בעתיד הקרוב, ובכך נצמד צעד חשוב גם לשיפור התנאים בבתי-הסוהר.

כשלב זה ובטרם נמצא הפתרון המקיף לבעיה, אני מתכבד להודיע לכנסת, כי מיניתי ועדה, ובראשה שופט בית המשפט העליון לשעבר צבי ברנזון, לבדוק אחד לאחד את חיקי האסירים המרצים עתה עונש מאסר בבתי-הסוהר כדי שתמליך בפני — ואני אמליך בפני נשיא המדינה — להמתיק עונשם של אסירים, כאשר המגמה לפי הנחיות שהונחתה הוועדה, הכול בתיאום עם נשיא המדינה, היא לשחרור מבתי-הסוהר אסירים, שזה להם מאסרם הראשון ושניונו על עבירות שאין בהן כדי להצביע על אופי עברייני

משה שחל (המערך):

כן. החוק שקיבלנו בכנסת ונדרון בוועדת החוקה, חוק ומשפט עורר הרבה כעיות. הדיון בו היה דיון רציני ורצוף לכטים. מהצעת החוק המוגשת לנו היום, גם בגלל הנימוק, שמדובר באירוע מיוחד, אני מבין ששר המשפטים רצה שלא להשיב ריקם לחלוטין את הצעותיו של ראש הממשלה, וכא בהצעה להקמת הוועדה ובהצעת החוק הספציפית.

באשר לוועדה, בכל הכבוד, אינני יודע, נראה מה היא תעשה. אינני רוצה לחזות את דעתי בשלב זה, אבל אני מחייב בהחלט, באבחנה הזאת, את הצעת החוק ואת הרעיון הטמון בה. כי בניגוד לרעיון החנינה הכללית, יש חשיבות בכך שהחברה תעשה הכול, לא בסגירתו במחשבו של מי שעבר עבירה, אלא בניסיון להחזיר אותו למוטב.

בוויכוח הקיים בתורת הקרימינולוגיה על מניעים וסיבות המביאים אדם לעבור עבירה, מקובלת עלי הגישה הסוציולוגית האומרת, כי אין עבריינים מלידה אלא יש תנאים ומצוקות, כי החברה גורמת לכך שאדם מגיע לעבור עבירה, וכי יש צורך להילחם בתנאים האלה כדי למנוע ריבוי עבריינות. וכאן אינני יכול שלא להתייחס לבעיה כאובה המחייבת, לדעתי, את כולנו להתייחסות הרבה יותר יסודית ומעמיקה, ואני מתכוון לכך שאחוז עבריינים, בעיקר בגיל צעיר, בא מאוכלוסייה מוגדרת כמעט, והוא מגיע ליותר מ-90% אדוני השר, זה מחייב מסקנה מסוג אחר לגמרי, מפני שאין כאן כל ספק כמה שטוענים לגבי חזרות בצורה ערטיאלית, או שיש עליהן ויכוח — ואני יודע שיש ויכוח — האם באמת הגישה הסוציולוגית היא שיהיה להיות הגורם המכריע בניתוח העבירה, היו כל מיני דעות: פניו של עבריין, מבנה גופו, וטענו שיש מכנה משותף של עבריינים, מקובלת עלי הגישה, אבל אצלנו היא מקבלת משנה חזקה, לא יעלה על הדעת, כי תהיה עבריינות כה רבה דווקא בקהילות אלה, שבהן בגולה לא היו עבריינים בנמצא, מי בכלל ידע על קיומו של יהודי עבריין בגלויות מרוקו, עירק, מצרים או בכל המדינות האלה? אדוני השר, זה כלל לא היה, כשהיה מקרה יוצא דופן כזה, הקהילה כולה הודעתה, אם כן ישראל היתה יוצאת לתרבות רעה, ישבו שבעה והיא לא היתה כלל בת באותו בית, קרעו בגדים, וכאן התופעה מקבלת ממד לא רק של דור ראשון, אלא יש לנו דור שני של עבריינים.

מאיר שטרית (הליכוד):

יש גם דור שלישי.

משה שחל (המערך):

יכול להיות שיש גם דור שלישי, במסגרת ועדת החוקה, חוק ומשפט ביקרו בבית-המעצר באבו-רביך, וכשהגענו לאגף של עבריינים צעירים, ה-15 בהלם, ולא היה לנו מה להשיב. ואני אגיש, שבגלל 16, כל אמות המידה השתבשו אצלם, אבל לכולם היה מכנה משותף אחד: בית הרוס, משפחה שיש לה כעיות, תנאים כלכליים קשים והיעדרות מבית-הספר, ואתה רואה את אותן המשפחות, שמהמקום שממנו הן באו לא היה הדבר הזה.

אני אומר דבר חמור יותר, יש איזו שהיא השוואה שצריך להתייחס אליה, יש קהילות גדולות שהגיעו לארץ, אבל יש קהילות שהרוב המכריע שלהן הגיע לישראל ומיעוט נשאר עדיין באותה ארץ, במיוחד יהדות מרוקו, אותה עוצר את ההשוואה, ואתה רואה תמונה שונה לחלוטין, החתך של המשפחות אינו שונה, לא במספר הילדים ולא ברמה הכלכלית. ביניהן היו כאלה שהיו שכונות וגרו בית ליד בית, האם יעלה על הדעת שדווקא מפני שהן באו לישראל, כאן הן יגיעו למצב הזה?

אני יודע ששר המשפטים, בלשונו החדה והמתפלמסת יאמר לי, כי ב-1967 ניתנה חנינה כללית.

שר המשפטים מ' נסים:
גם ב-1949.

משה שחל (המערך):

לא רציתי לציין תאריך זה, את שנת 1949 נשאיר כאירוע מסוג אחר, יש אבחנה בין שני התאריכים, באמת.

שר המשפטים מ' נסים:
אין הצעה כזאת.

משה שחל (המערך):

אדוני שר המשפטים, יש הצעה של ראש הממשלה, אנחנו לא עד כדי כך באים בימים, שזיכרוננו ייחלש, ראש הממשלה מעל דוכן זה הציע ב-1977 מתן חנינה כללית, הוא אגב, נתן סלקטיבית לכמה אנשים מטעמים שונים ומשונים בתקן של שר משפטים, והתחמק אחר כך ממתן תשובה לגבי המניעים והסיבות במקרה ספציפי.

שלמה הלל (המערך):
ההשע-בן-ציון.

משה שחל (המערך):

היתה לראש הממשלה הצעה לחנינה כללית גם עכשיו, לקראת יום ירושלים, הוא העלה את ההצעה, ושר המשפטים הביא לו הצעה אחרת, שונה מזאת שראש הממשלה חשב עליה, כי הוא חשב על חנינה כללית, אגב, אני מעריך, שכזה ראש הממשלה לא יוותר, וכל עוד הוא יהיה ראש ממשלה, הוא יחפש תאריך אחר, מועד חדש, לחנינה כללית, נדמה לי, שיש באופי שלו איזה רצון להיות שליט, שנוהג על-פי גינונים של מוניכיות, ולא בקשר המקובל של המבתנים בנושא הזה, של הצורך לשקם עבריין, לתת מוטיבציה למי שעבר עבירה, שהוא יוכל להגיע למה שנקרא רהביליטציה, לחיקון דרך תוך מחיקה וסליחה על מה שהוא עשה.

הסטטיסטיקות מוכיחות, שחנינה כללית אינה משפיעה על מניעה, או על חיקון דרך; אינה מבטיחה שאדם אנשים אשרו וימאסרם לא יחזרו שוב על עבירות שעברו, שהרי הדבר נעשה לא אחתה כסוג העבירה ובתנאים המסוימים, לעומת זאת, יש מוסד חנינה אשר מתקיים במשך כל ימות-השנה, בידי נשיא המדינה, למעשה, מדור במשרד המשפטים — ואני מניח שבכל מקרה קיימת גם חתימתו של שר המשפטים — בותן כל עניין ועניין לגופו, ואני חושב שבעניין זה נעשית עבודה בהחלט ראויה לציון מבחינת ההתייחסות, שיש בה גם ההתחשבות האנושית.

נתייחס אולי לחנינה הכללית שהיתה ב-1967, מתברר ש-37% מהאסירים ששוחררו בעקבותיה חזרו אל בין כותלי בית-הסוהר תוך שלוש שנים; 57% הורשעו בגין עבירות חדשות בתום תקופה של שלוש שנים; תוך חמש שנים נידונו למאסר בפועל כ-50% מהעבריינים שנחננו; ולאחר החנינה הזאת — כך טוענת הסטטיסטיקה — ניכרה עלייה בולטת בעבירות, ואני רוצה להדגיש במיוחד, כי חלק גדול מן האסירים היו בעלי הצווארוב הלכן, שכלאיהם היו זוכים במקרים רבים ליחס מיוחד ומועדף.

לעומת זאת, הרעיון הטמון בהצעת החוק, הן בהצעת החוק שהוגשה על חוק מחיקת הרשעות, שהוגש לכנסת ונתקבל בכנסת הקודמת לאחר דיונים — — —

שר המשפטים מ' נסים:
זה חוק המרשם הפלילי, תקנת השבים.

מתוך גישה הומנית לעניין — ואני מניח שזה גישה של רוב שופטי ישראל ורוב המחוקקים — אני תומך על כך שבמשך כל שנות קיומה של הכנסת לא שניחם את החוק בכיוון של צמצום, אם לא ביטול של כל ההתמשכות של איחוד קין מעבר לעונש.

שר המשפטים מ' נסים:
בשנה שעברה עשינו זאת.

שבח וייס (המערך):
עשייתם את המעשה הזה, יפה. אני רוצה להציע זאת כרעיון קבוע בתחום החקיקה עצמה, כדי שלא נצטרך לבוא בעוד שנים אחדות ולעשות מעשה דומה.

אני רוצה להציע לשקול את ביטול ההתמשכות של איחוד הקין לגבי כל העבירות או רובן המוחלט, משום שהענישה עצמה היא כבדה, היא כשלעצמה מהווה כח כזה, שיש להאדם ממילא בעיות בחברה.

שרה דורון (הליכוד):

שבח וייס (המערך):
לגבי הפשע הכבד של רצח ילדים וחטרי ישי, היותו בין היתמים של החרפת הענישה. אבל יש שפע של עבירות, כפי שהגדירו אותן חבר הכנסת שחל ואחרים, שהן תופעת לוואי עגומה של יוון מצולה בחברה, של הלא המעבר, מתבונה מסורתית דתית, מסודרת וממושמעת לחברה מודרנית, של הלא המעבר ממדינה למדינה, הייתי מעדיף שבנינו, זה, לעסקן מוסדות החינוך יותר מאשר כל מערכת אחרת. ואם היו עוסקים בעניין מהשלב המוקדם ביותר, ובתחום זה היינו עושים את הפעולות הנמרצות והנכונות ביותר, ומגדילים את ממסך החינוך. בבוא הזמן היינו יכולים להרשות לעצמנו להקטין את ממסד הענישה המגוון, המתאבד בסופו של דבר בקליניטנים שלו. יש לי תמיד הרגשה, שכל אותה חבורה של אנשי ממסד הענישה, ואולי אפילו החקיקה, צריכה בסופו של דבר את הקליניטנים האלה.

אני רוצה להציע הפקרות, חברת הכנסת דורון, אני חושב שזה לא יהיו בנינו חילוקי דעות, אבל יש לי הרגשה, שכל המערכת הפנולוגית שלנו לא עברה בדיקה סודית, בנינים האחרונות, היא עובדת בדיקה ונעשים דברים — ואני עוקב אחר הפעולות של שר המשפטים הקודם ושל שר המשפטים הנוכחי, ולגבי חלק מהן יש לי הערכה מלאה. אבל אני מציע גישה מהפכנית לעניין של בדיקה חזרת של מערכת הענישה, יש לפעול למען איתור כל המקרים שאפשר להימנע, משליחת אנשים לבית סוהר, שאפשר להצביע על ראשית הסטייה, בשלב המוקדם ביותר של מערכת החינוך ולתת טיפול נאות, באותו שלב עליידי חבר מחנכים, מפני שאחר שאדם נכנס פעם אחת לבין כוחלי בית-הכלא, האסון נמשך — וחבר הכנסת, שחל הביא כאן סטטיסטיקה עגומה ומדאבה בעניין, יכול, להיות שסטטיסטיקה זו נובעת מתוך עצם הסטטיסטיקה החברתית, האדם איננו מתייחס בכבוד כלפי עצמו, ומתוך אותו יחס, של חוסר כבוד כלפי עצמו הוא מרשה לעצמו לחיות מתוך לחברה, אני מברך על היוזמה בלי קשר למועד, המועד של, שחרור ירושלים יקר לכולנו, אני ממליץ, אדוני שר המשפטים, שתזום בתחום הפנולוגי הקמת ועדה ורביזיה, עשיית זאת בתחומים אחרים.

שר המשפטים מ' נסים:
נביא בקרבך לכנסת.

שבח וייס (המערך):
יש לכבד את כל הנושא של הפנולוגיה, כפי שהיא.

מאיר שטרית (הליכוד):

יש מחקר של ד"ר אדלר, אשר עקב אחרי תאומים יוצאי צפון-אפריקה שנפרדו, אחד מהם גדל בארץ והשני גדל בחוץ-לארץ, כצורת ובקנה, תוצאות המחקר הן תעודה עצובה לחברה הישראלית, מאחר שהן מראות את הפער העצום ברמת ההשכלה, ההכנסה והמעמד של אלה שגדלו בחוץ-לארץ לעומת אלה שגדלו בארץ.

משה שחל (המערך):

על איזה מספר של אוכלוסייה מדובר?

מאיר שטרית (הליכוד):

שבועים, ההנחה הייתה ש — — —

משה שחל (המערך):

אני רוצה לסיים ולומר לשר המשפטים, שדומי שנים הגשת החוק חשוב גם להביא לכך, שהחוק יוכל לשמש מנוף למתן עידוד רציני וממשי לאוכלוסייה של אנשים שעברו עבירה, שנמצאים במעצר, שיש להם רישום פלילי, חשוב לעשות פעולה ציבורית-מלכית משותפת, כדי לעודד אנשים אלה, לתת להם הזדמנות לפתוח מעין דף חדש, ולומר להם, שעם מחיקת העבירה הם יוצאים לדרך בלי שהחטא שחטאו, או העבירה שעברו, יהיו מתסום לאפשרויות של קליטתם בעבודה ולקידומם בתחומים שונים, אילו יכולנו להפוך את החוק למנוף של ממש, וגם לעניין בכך את הציבור, ובכלל זה חברי כנסת, אנשי ציבור, ראשי עיריות — ואני יודע שחבר הכנסת רפאל סויסה מקדיש את מירב זמנו לנושא ועושה עבודה לשם מישים — אילו יכולנו להפוך זאת למנוף כדי להיטיב את דרכם של אלה שיש סיכוי להציל אותם, היינו יכולים להצדיק את הקשר שאתה קושר, אדוני השר, בין יום ירושלים ובין האירוע הזה, כי, לדעתי, צריך היה לחוקק את החוק ולאשר אותו לאירודקא בקשר לאירוע זה או זה, הוא הוקדם בגלל האירוע, המניע המרכזי הוא ניסיון לפתוח דף חדש בדרך שיש לה בסיס לעודד אנשים, שאצלם העבריינות לא הפכה נגע שאי-אפשר להירפא, ממנו, אנשים שאפשר להחזיר אותם למטב.

היור' מ' כהן-אביב:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אולמרט, הוא איננו באולם, רשות הדיבור לחבר הכנסת כ"ץ-עז, שגם הוא איננו באולם, רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

אני מודיע, שחברי הכנסת שלא היו נוכחים באולם כאשר קראתי בשמותיהם לא יקבלו את רשות הדיבור.

שבח וייס (המערך):

אדוני הישכיראש, כנסת נכבדה, אוסיף כמה הערות, כי בעיקרו של דבר אני מסכים לחוכן נאומו של ידידי חבר הכנסת שחל.

אני רוצה לומר משהו בעניין איתור מועדים לצורך הפגנות של רצון טוב, יש עשור, יש חצי יובל, יש יובל, ויש ח"י שנים, אני ממליץ לכולנו, שלא להפוך כל תאריך עגול לסיבה לחגיגות, מה גם שאני מסכים לגמרי לדעתך שמונח ביסוד החוק, ולצורך זה אינני צריך סיבה כזאת, יש לי הרגשה, שאנו עושים אינפלציה בשימוש יותר מדי "מטופל" בקלנדר, נרמה לי שממלכת, מדינה, צריכה לנוהג זהירות בקלנדר, שכן כל דבר נמדד מדינה היסטורית.

לדעתי החוק הוא חיוני, ומאוחר מדי, ואני רוצה להעיר הערה לגבי הנושא של התמשכות אות קין לגבי אדם שריצה את עונו.

ותקנת השבים היה נכנס לתוקפו, ואז היינו מפעילים, או נכון יותר, היינו מתקנים את החוק שהעברנו ומקצרים את התקופות, כפי שקיצרו אותן, כאן, אבל לא עושים את זה כאקט של מעין חנינה.

אני גם חושב, שאיננו מתמודדים עם הבעיות הקשורות בנושאים האלה בצורה כוללת, אלא כאשר יש הרגשה שרוצים להביא לאיזון הקלה — או מעבירים חוק, אני גם מסכים עם מה שאמר חבר הכנסת שבח וייס, שפוגעים במעמד החנינה ובסמכות שבידיה הזכות לחון.

אני חושב, שבחוק מחיקת הרשעות הספציפי הזה אנחנו רואי נעשה כפי שכתוב בדברי ההסבר, ואולי נביא שמחה לבתיים של כמה אנשים, בעלי תשובה או לא בעלי תשובה, אינני יודע.

שר המשפטים מ' נסים:

אדם שלא עבר 15 שנה עבירה, לדעתי הוא בעל תשובה. הוא שב מדרך הרעה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

יכול להיות, אני מקבל את התיקון, אדוני שר המשפטים, אבל אנחנו, בסופו של דבר, עשינו כאן מעשה מוגבל, מעשה שאינו נובע מעצם הצורך שהתעורר בנו למחוק את ההרשעות האלה כעת, אלא קשרנו את זה, לדעתי, מטעמים פוליטיים יותר, בתאריך מסוים.

בענייני חנינות, מחיקת הרשעות, לדעתי השקולים צריכים להיות ענייניים ולא שיקולים שנובעים משיקולים פוליטיים, אבל, אדוני היושב ראש, אמרתי שלא אוכל, בסופו של דבר, להצביע נגד החוק הזה, כך ששר המשפטים יכול להיות בטוח שהחוק יעבור. גם שמעתי את חברי האחרים מדברים.

משה שחל (המערך):

אתה אומר זאת בנימה כזאת, שאפשר להבין שאתה מצטער על כך.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

סלח לי, חבר הכנסת שחל, יעיד עלי שר המשפטים, שעניינה צרה בו, לפעמים כאשר אתם מתנגדים, אני מצביע בעד החוקים. לא דווקא לא נכון.

אבל, אדוני היושב ראש, אדוני שר המשפטים וחברי, כבר הזכיר חבר הכנסת שחל את עבודתו של חבר הכנסת רפאל סייסה בתחום שיקום האסיר. אני רוצה בהחלט לברך אותו על כך, כי אני יודע את העבודה שהוא עושה. בין העבודות שהוא עושה בתחום הזה של שיקום האסיר היתה לי הזכות להגיש יחד אתו הצעת חוק פרטית בדבר הקמת רשות לשיקום האסיר. אני מקווה שלא יעבור זמן רב ויעמוד כאן חבר הכנסת רפאל סייסה, יציע הצעת חוק זו תועבר לוועדה. אבל אני חושב, שכמו שכולנו מתאחדים סביב הרעיון הזה של חוק מחיקת הרשעות, גם אני, עם כל ההסתייגות שלי, מקווה שההתייחסות של הממשלה, ובייחוד שלך, שר המשפטים, תהיה בכיוון הנכון, בעניין של הקמת רשות לשיקום האסיר.

כל הפעולה שאנחנו רוצים לעשות פה — מחיקת הרשעות, חנינה כללית, חנינה ספציפית, חנינה מיוחדת — כל הדברים האלה לא יצלחו אם לא יטפלו בעברייני בעוד מועד, כאשר הוא יושב בבית הסוהר. צריך שתהיה רשות ממלכתית, לא ממשלתית, שתאגד סמכויות של כל הגורמים, כדי לאפשר לאדם להשתקם, לסגור אחריו את דלתות בית הסוהר ולא לחזור אליו לעולם.

הערה אחרונה בנושא הנלווה — כל אימת שיש נטייה להעניק חנינה, אני צריך לומר, שנטיות הלב הראשונה שלי היא בעד. לאחר שראינו את הנעשה בין כותלי בתי הסוהר, יש נטייה אנושית וטבעית לגרום לכך שאנשים לא ישובו שם. עם זה, אני חושב שאסור לנו בתחום זה לפגוע במוסד הנשיאות. אני יודע שהטכניקה היא, שהצעת החנינה עוברת דרך מוסד הנשיאות.

שר המשפטים מ' נסים:

שבח וייס (המערך):

אני יודע, יושב אתך והבהרת לי, וגם קיבלתי אינפורמציה נוספת. עם זאת, מוסד הנשיאות נפגע, לפי הערכתי, בשניים: יש פגיעה פסיכולוגית מעצם מקור היחמה לחנינה הזאת; התהליך הסיטוני המרוכז של החנינה, לפי הערכתי, הופך כאן את הנשיא למסוף טכני. עם כל הכבוד לנשיא, של ביצוע משימת החנינה.

לכן אני רוצה להציע הצעה לגבי העתיד. לא אתגמד להצעת החוק לא כאן וגם לא בועדת החוקה, חוק ומשפט מחר, אלא אתמך בדעיון. אני מתאר לעצמי, שגם חברי יתמכו בה, אם כי ההצבעה אצלנו היא אישית, והנושא הזה ראוי לדעתי להצבעה אישית. זהו הנושא הטיפוסי הראוי להצבעה אישית. אולי אציע הצעה בצורה של שינוי או תיקון לחוק יסוד: נשיא המדינה, או בדרך אחרת, שגם היוזמה לחנינה שאיננה אינדיבידואלית אלא מקובצת תהיה נתונה כולה בסמכות הנשיא. אני, כמובן, אינני יכול לעולם ליטול זאת מן הכנסת, כי הכנסת היא הריבון, אבל זו או זו לא, כדי שגם כמונחים אפקטיביים וסמליים כלפי העם, הנשיאות תהיה המוסד הקשור לרעיון החנינה.

אני חושב שמוסד הנשיאות בישראל צריך לקבל תוספת של סמכויות, גם אם מדובר על מוסד רפרזנטטיבי. יש דוגמאות בגרמניה המערבית והיו דוגמאות כרפובליקה הרביעית של צרפת, של מוסד נשיאות רפרזנטטיבי עם סמכויות רבות נוספות בתחומים שהם, נאמר, כמו התחום הזה של החנינה.

הו"ר מ' סג"אביב:

תודה רבה לחבר הכנסת שבח וייס, רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחברת הכנסת תמר אשל.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, לא אצביע נגד החוק הזה, אבל אני מוכרח להגיד, שאינני נלהב מחקיקתו. ואני רוצה לומר מרדכי, לחוק חנינה כללי, בכל צורה שהיא, אני מתנגד באופן עקרוני, כי אני רואה בחנינה כללית דבר שאולי פעם באיזה אירוע מאוד גדול בחיי העם אפשר לחשוב עליו. צריך להחיר מאוד ולהימנע מחנינה. כאן ההתנגדות היא לא לגבי התוכן, אבל, אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אנחנו בכנסת הוואת — הזכיר את זה חבר הכנסת שחל — העברנו לפני כשנה את החוק של המרשם הפלילי ותקנת השבים. זה חוק טוב, אבל זה חוק עם הרבה סימני כיצד הוא יתבצע.

שר המשפטים מ' נסים:
כיצד?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

בכל זאת הוא דבר חדש. צריך איננו יודעים מה תהיינה תוצאותיו. עדיין איננו יודעים, בסופו של דבר, באיזו צורה הוא יתן את אותותיו בחיי היום יום. ולכן היה צריך אילו החוק הזה לא היה נחקק, אלא היינו מחכים עד שחוק המרשם הפלילי

אני מרשה לעצמי לומר, שעם כל השבח שלי לשר המשפטים על כך שהוא מנע מאתנו את הנוק שבחנינה כללית שעליה דובר, הוא היה צריך לעשות כמיטב יכולתו כדי שהצפייה הזאת מראש לא תיווצר. היא לא הוסיפה בריאות, היא לא הוסיפה כבוד, חבל שהיא נוצרה בכלל, משום שהאכזבה שבעקבות הצפייה הגרולה והמיותרת הזאת היא גם כפולה ומכופלת וגם מיותרת.

ובכן, במקום הצעת החנינה הכללית שעליה דובר, יש לפנינו בעצם שני דברים, שאני מקבל ומבין על שניהם: האחד, ועדה של אנשי ציבור ליד שר המשפטים, כדי להגיע לרשימה מכוררת ובדוקה של אלה שראוי לתת להם חנינה ולהוציא אותם מבית הסוהר.

שר המשפטים מ' נסים:
מדובר על המחקה.

שלמה הלל (המערך):
כן, המתקה, המחקה עונשם.

הדברים יובאו מכוררים לשר, ולא יהיה צוואר בקבוק. אני שמח שתהיה ועדה שתעזור לשר בעניין זה. אני חושב שזה דבר טוב, דבר בעתו. כמעט הייתי מרשה לעצמי לומר, שזה דבר שצריך לעשותו מדי פעם בפעם, אולי אפילו כמערכת קבועה בצורה זו או זו. אין סיבה שתיווצר הרגשה, שיש דברים אשר אינם מגיעים לכירור, בשל קיומו של צוואר בקבוק כמערכת הכודק. בעוונותינו הרבים, כבר יש לנו די הרבה אסירים, ויכול מאוד להיות שלא היה מדיק לרענן את המערכת המכנינה את המלצות לשר, המוגשות על-ידו לאחר מכן לנשיא המדינה. אם השר יוכל לשכלל מערכת זו, תבוא עליו הברכה. זה ודאי תחליף טוב להצעה שהועלתה בדבר חנינה.

הדבר השני הוא החוק הזה, שכמוכן חסרונו הוא בכך שהוא מאוד שולי, מאוד חלקי. אני קראתי וחזיתי וקראתי וחיפשתי מה הבשורה הגדולה, מצאתי בשורה קטנה מאוד. אילו היה בא השר ומבשר לנו, שחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, 1981, שאמור להיכנס לתוקפו, אם אינני טועה, ביוני או ביולי 1983 — — —

שר המשפטים מ' נסים:
יולי.

שלמה הלל (המערך):
אילו היה השר בא ואומר: לכבוד שחרורה של ירושלים, הצלחנו לעשות מאמץ, להתגבר על כל המערכות, על כל הקשיים, על כל המחשבים למיניהם, ובמקום יולי 1983 ייכנס החוק לתוקפו ב-1 ביולי 1982, הייתי אומר — נעשה כאן מעשה גדול.

שר המשפטים מ' נסים:
זה כתוב בחוק.

שלמה הלל (המערך):
לא, זה כתוב בחוק רק לגבי אלה שעברו עבירות עד לפני 1967. אולם יש רבים שעברו עבירות קלות יותר מאז, שתקופת המתנה עד למחיקה או להמתקה היא של 3 שנים או של 7 שנים, ולגביהם זה לא חל. אלה יכולים להיות אנשים צעירים.

שר המשפטים מ' נסים:
אבל זה לא כך גם בחוק המרשם הפלילי.

אם ירשה לי אדוני, אני רוצה שיהיה מוכן, חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים מאפשר המחקה הרשעה, מחיקתה, כתאריך המוקדם ביותר, 17 שנה לאחר שאדם כבר סיים את ריצויו עונשו, והמאוחר ביותר 25 שנה. החוק הזה בא לקבוע

כולנו יודעים, נזכר כאן עתה וגם בהזדמנויות אחרות, כמה גדול הוא אחוז החוזרים לבית הסוהר. אני חושב, שאחת הבעיות ואחת הסיבות לכך, לא היחידה ולא כולה, זו העובדה, שלעברייך, ואפילו לעברייך האקראי שחטא בפעם הראשונה, אין מערכת שבאמצעותה הוא יכול להשתקם. כך שאני חושב, שבדין כאן הייתי חייב להזכיר זאת. אני אעלה את זה גם מחר בדין, אם יהיה, כפי שאני מבין, בעניין החנינות והחוק הזה. אבל אני מבקש משר המשפטים, שאני יודע שלבו נתון באמת לנושא הזה של מחיקת הרשעות, שביא בחשבון, שאם לא נטפל בשיקום האסיר במסגרת חוק בגישה חדשה, לא פתרנו את הבעיה. הגיע הזמן ללחוץ על כך, כי כאשר שאלתי את שר הפנים, הוא אמר שהוא שוקל את הדברים, בחוק הזה אנחנו רצים מהר, ואינני מתנגד לכך, אבל הייתי רוצה, שנרדף מהר גם בחוקים כבדים יותר, המטפלים באופן יסודי יותר בשורש הבעיה.

כאמור, ההתלהבות שלי איננה גדולה, אבל אני מקבל את החיזון הזה, ההתלהבות הקטנה שלי אינה מפני שאינני מוכן למחוק, אלא מפני שאינני אוהב לקבוע משהו במסגרת חוק מסוים, שייכנס לתוקפו בעוד זמן מה, ואז נעשה איזה מין טיפיה של דבר שבאקראי, או שנובע מדבר שאין לו קשר עם מהות מחיקת ההרשעות. אבל בכפוף לאלה אני שמח ומשתתף עם כל אלה שהחוק הזה יביא אורה לבתיים. תודה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת יירשובסקי, חברת הכנסת חמר אשל איננה, חבר הכנסת חנן פורת איננו, ורשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה הלל, ואחריו — לאחרון הנואמים בחוק זה, חבר הכנסת מאיר שטרית.

שלמה הלל (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שהשמחה הגדולה בבית ישראל איתה ב"אכזבה" שגרם השר בהצעת חוק זו, היו תופים ומחולות ורעמים וברקים על מה שהולך לבוא עלינו — חנינה כללית, חנינה רטוראקטיבית, חנינה מראש, הכול לכבוד אחיד ירושלים. אני חושב שהיתרון הגדול בחוק המונח לפנינו הוא בכך, שהוא הסיר מעל סדר-היום את הדאגות שאיימו בהן עלינו. חוק זה, ללא כל ספק, אין בו מידת נזק של ממש, פה ושם יכולה להישמע לגבי ביקורת, וגם אני אומר איזו ביקורת קלה, אבל אני שמח בהחלט, שבמקום התוכניות הנרחבות והנועזות שהתכוונו להביא, שלא היה בהן לא מן התבונה ולא מן הצורך, הביאו חוק קטן, צנוע, כפי שאומרים באנגלית: harmless — אינני יודע מה התרגום המדויק לעברית — חוק שאיננו גורם נזק לאיש.

מרדכי יירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
התרגום הוא: לא מזיק.

שלמה הלל (המערך):
לא מזיק, זה לא מבטא בדיוק את תוכן המלה הזאת.

מרדכי יירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
זה מה שיש בעברית.

שלמה הלל (המערך):
בהזדמנות זו עלי לציין, שככל זאת נגרם נזק, בשל יצירת ציפיות מיותרות בבתיים רבים, אלה שקרוביהם ובניהם נמצאים בין כוחלי בתי-הסוהר, היתה שם ציפייה גדולה, שהנה עומדים לתת חנינה כללית, המועקה של האסירים עצמם ובזוודא של משפחותיהם היא כזאת, שכל שבי תקווה להצלה, לא כל שכן כשהבשורה על כך באה מפיהם של חשובים ונכבדים, מעורר בהם תקוות, ותקוות-שווא סופה אכזבה, ואכזבה סופה מרידות.

קיבלנו את הצעת החוק. היא לגבי סעיף 2(2). מדובר פה לגבי "מי שתלוי ועומד נגדו כתב אישום". זה מקובל עלי. אך כתוב גם "או מתנהלת נגדו חקירה פלילית, אלא אם כן כבר שנה". שוב, אם זה כתוב שם — אינני יכול להתווכח על זה. לגבי מי ש"כתב אישום תלוי ועומד נגדו", בעיני מוצדק לדחות את המחיקה עד לסיום המשפט. משום שכל זמן שכתב האישום לא הוכח ככלתי נכון, האיש כמעט בחזקת אשם, לפחות מוטל בספק. אך אינני יודע מהי ההגדרה "מי שמתנהלת נגדו חקירה פלילית". אינני יודע מה זה, באיזה שלב, מי מנהל. נכון שיש פה הגבלה של שנה, אם ניתן למחוק זאת — מוטב. אם השר יאמר שזה כתוב גם בחוק הראשי, אין לי נגד זה חקנה. אבל אם זה לא כתוב בחוק הראשי, לא הייתי מציע להיתפס לתחילתם של תהליכים. הוגש כתב אישום — מקובל עלי. לא הוגש כתב אישום — אינני רוצה לדעת האם מתנהלת חקירה או לא, האם היא נמשכת או לא. אני מציע שלא להכניס התמרות, אם הן אינן כתובות בחוק הראשי.

הערה אחרונה. יש כאן אולי קצת שאלה של טעם. החוק הזה מקובל עלי. כפי שאמרתי, ואני אצביע בעדו. יש לו כמה מגרעות וכמה וכמה יתרונות. אני חושב שיום איחודה של ירושלים, או יום שחרורה של ירושלים — או שאיננו מצדיק חוק כלל, או שמצדיק דבר הרבה יותר יפה מהעניין הזה. אני יודע שיש כך וכך משפחות שיהנו מן החוק. ב-1967 ניתנה חנינה. חרדה לאל, לא ישראלי או בממשלה ואיננו אחראי לעניין הזה. אני חושב שעשו את זה או בכוונה טובה. דומני שהלקח לא היה כך כך טוב. יום איחודה של ירושלים — אני אומר זאת גם באוזניו של ראש הממשלה, שהעלה את ההצעה לשחרר ביום הזה את כל הפושעים. —

חמר אשל (המערך):

הכנסת לא עושה אפילו הדבר הקטן ביותר לכבוד יום איחודה של ירושלים.

שלמה הלל (המערך):

אדוני השר, את יום איחודה של ירושלים לא צריך לכבד בדבר שהוא טוב לכל ימות השנה. החוק המונח לפנינו הוא עניין של חלוקן שבתחילתו. זה לא דבר גדול. לא דבר מרעיש, ולא דבר המרחיב את הדעת. זה אומנם מעשה טוב וצודק, וטוב ששר המשפטים הניח חוק זה לפנינו. אך יש בזה קצת פרוכניציאליות אם אנחנו קושרים ליום שחרורה של ירושלים כל מיני דברים לא רלבנטיים, כמו שחרור כל האסירים ביום שחרורה של ירושלים. אין גם טעם לקשור ליום זה נושאים, גם כשהם חיוביים כשלעצמם, אך הם כל כך קטנים, שזה מקטין את המצב. במפורש, לסלק מן החוק הזה את הקשר, שבעיני איננו נחוץ. ליום איחודה של ירושלים, יום שחרורה של ירושלים. גם בלי זה אני בעד החוק. קשירתו לעניין ירושלים אינה מוסיפה ולא כלום לחוק, ולפי דעתי גם אינה מוסיפה ולא כלום לירושלים.

היורר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת שלמה הלל. רשות הדיבור לאחרון הדוברים בחוק זה, חבר הכנסת מאיר שטרייט. בבקשה.

מאיר שטרייט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני רוצה לברך את שר המשפטים על העובדה שהוא לא הלך בדרך של חנינה כללית. כפי שהוצע בהתחלה, אינני חושב שהרחוב הישראלי בשל היום לחנינה כללית כזאת. לא רק זאת, ההיפך הוא הנכון. רמת הפשע לא רק שלא יורדת אלא שהיא הולכת וגואה בצורה מדיאנה מאוד. אני מניח שגם חבר הכנסת הנוכחים באולם עדים לכך, שאנשים היום, לאט לאט, מסתגרים יותר ויותר בבתייהם, שמצאים סורגים על הרבה יותר חלונות, שמצאים

במקום 25 שנה. במקום 20 שנה, במקום 17 שנה — 15 שנה; נכון, חריפצמית.

שבח וייס (המערך):

אם כך, אולי אפשר גם 10 שנים, אולי אפשר גם 8 שנים.

חמר אשל (המערך):

יש כאלה שאפשר לקצר אצלם.

שלמה הלל (המערך):

אדוני השר, אולי אני טועה בשמות החוקים. אני זוכר, ואני אומר זאת פחות או יותר מתוך הזיכרון. שאנחנו סיכמנו בזמן כלשהו על כך שאנשים, בייחוד אם הם צעירים או קטנים ועברו עבירות —

שר המשפטים מ' נסים:

אז יש תאריכים מוקדמים.

שלמה הלל (המערך):

אז יש תאריכים מוקדמים, על זה אני מדבר.

אמרתי שאם תשאל אותי, דווקא התאריכים המוקדמים, שמצאנו חשיבות לקצר את התקופה לגביהם במאוד מאוד, בייחוד משום שמדובר היה בקטנים שעברו עבירה, הרי אם תשאל אותי מה לחץ עלי ביותר — הייתי אומר כי כראש ובראשונה בעייתם של אלה שממילא המחוקק מצא צורך לקצר את התקופה לגביהם עד כדי 5 שנים או 7 שנים, אינני זוכר בדיוק כי החוק איננו נגד עני; אם היינו לגבי אלה מקדימים את כניסתו של החוק לתוקפו מ-1983 להיום, הייתי אומר: ברכה גדולה.

שר המשפטים מ' נסים:

אני אשיב לך על כך.

שלמה הלל (המערך):

יפה. אני פשוט רציתי לומר, שבעיני דווקא לגבי אלה שהלכנו למענם לכיוון של הקלה, משום שהם קטנים או משום שעבירותיהם אינן כל כך חמורות, דווקא לגבי אלה, אם ניתן היה להקדים, הייתי משתתף בשמחה. עניי אינה צרה בשמחות של אלה שיהנו מהצעת החוק המונחת בפנינו, אך ראוי היה לעשות מאמץ מיוחד דווקא לגבי הצעירים, שאינם כלולים בהצעת החוק כפי שהונחה לפנינו.

ובכן, שוב מתוך הזיכרון, רציתי פה להעיר על שני דברים הכתובים בחוק. מאחר שאינני חבר בוועדת החוקה, חוק ומשפט, אני רוצה להעיר על זה כאן: האחד, בסעיף 1א(2) כתוב: "מהיום האמור לא הורשע בעבירה נוספת, למעט עבירת קנס ועבירת תעבורה שאין בה נזק לגוף". אני הייתי מסתפק בכך ואומר: "יעבירת תעבורה". אינני יודע אם יש נזק לגוף או אין נזק לגוף. עבירות התעבורה אינן מסוג העבירות הרצוניות.

שר המשפטים מ' נסים:

אם אדם נוסע כמחירות רבה וגורם לתאונה, אם הוא נוסע 30 ק"מ לשעה מעל למותר, אם הוא עובר באור אדום —

שלמה הלל (המערך):

אדוני השר, אם הקריטריון הזה קיים בחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, אינני יכול לחקן זאת כאן. אם זה לא קיים, אני פשוט אומר, וגם זאת בסימן שאלה, כי אין טעם להוסיף אותו בתיקון זה. אבל אם הוא קיים שם, אני מרים שתי ידיים ואני משלים עו.

נקודה נוספת. שאולי גם היא קיימת בחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, פשוט אין לי פה החוק לנגד עיני כי רק היום

ביותר לוקים בקנסות אסטרנומיים. על מעבר במעבר חציה באור אדום מקבלים בו במקום קנס של 500 דולר. יש אכיפת חוק בכל מקום ומקום. על השלכת נייר ברחוב מקבלים קנס של 1,000 דולר. אכיפת החוק היא כה חמורה, שאף שיש שם תעורבות שלמה של אוכלוסייה — החוק והסדר נשמרים. יש שם ברחובות וכגנים ניקיון מופתי. נכון שזה מתוך שלא לשמה, אבל גם מתוך שלא לשמה בא לשמה.

במצב של גאות הפשיעה בארץ, מן הראוי, שכאשר אנחנו מדברים על הקלה או על הליכה לכיוון מחיקת עברם של עבדיניים, עלינו בו בזמן להגיש חוקים שיחמירו בצורה קיצונית את הענישה, במיוחד על פשיעה של סמים, חטיפה, שוד ואונס, כדי שהכנסת תהיה לא רק גורם של רחמים והקלה לעבריינים, אלא גם גוף שדאג לאזרח הטוב, שבדרך כלל קולו לא נשמע, ואיננו חושב שרבים מאתנו מטפלים בו יום יום. אם נצליח לגרום לכך שההרתעה תהיה די חזקה, כמו החינוך, יצא האזרח הטוב נשכר.

ואשר לדרך הענישה, יש לחשוב על כך שהענישה בבתי הסוהר שלנו, כפי שהיא נעשית היום, איננה, לכל הדעות, גורם משק, וכדאי לחשוב היום על כיוון חדש. אני רוצה להציע היום שתי דרכים, שכדאי לחשוב עליהן. האחת, שעברין המרצה את עונשו בבית-סוהר צריך יהיה לשלם בזמן רציו עונשו בעד הנזק שגרם, יצטרך לשלם פיצוי בהתאם למעשה שעשה בפוגע בין ברכוש בין באדם. כמו כן יצטרך לשלם גם את עלות המחיה שלו בבית-הסוהר. את הדברים האלה יוכל לעשות על-ידי עבודה. עד שלא ישלם בעד הנזק שגרם, הוא לא ישתחרר מבית-הסוהר. התוצאה תהיה, שעברין שיעבוד להיותו בבית-הסוהר יוכל להשתכר כסף, ולשלם בעד הנזק שגרם וגם בעד החזקתו בבית-הסוהר. אם לא יסכים לעבוד ויבחר ללכת בדרך המרדנות, הוא יקבל בבית-הסוהר את המינימום הדרוש לקיומו, ומאסרו ימשך עד אין סוף, וכך יישאר מרוחק מהחברה.

דרך חדשה אחרת, שאולי כדאי לחשוב עליה, היא לאפשר לאסיר לעבוד תמורת שכר, ולחסוך בשבילו את שכרו בקופה או בחשבון חיסכון. אסיר המשתחרר אחרי 10 או 15 שנות מאסר, אם עבד במשך התקופה הזאת וחלק, לפחות, משכרו נחסך בשבילו, יקבל כיום שחרורו מבית-הסוהר סכום רציני. שיעמוד לו להתחלת חיים חדשים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אתה מציע שהוא יממן את אחזקתו בבית-הסוהר?

מאיר שטרית (הליכוד):

נכון. אם הוא יהיה חורג ויעבוד קשה, הוא יוכל לסיים את תקופת מאסרו מחר יותר. יכול מאוד להיות, שעבודתו בזמן מאסרו תעלה אותו וגם למסלו של עבודה ויצירה כשהיה מחוץ לבית-הסוהר. הוא יראה שכדאי לו לעבוד ושיש בשביל מה לעבוד. אם איננו רוצה לעבוד ואינו רוצה לשלם בעד הנזק שגרם, מה טעם יהיה להחזיר אותו לחברה, כאשר אין ספק בכך שלא יוכל להביא שום תועלת? עובדה היא שבבית-הסוהר שלנו, במצבם הנוכחי, אינם מחזכים את האסירים, ורבים מהאסירים שהשתחררו חזרו אל בין כתליהם בפעם השנייה ואף בפעם השלישית. ויאלו אם נלך בדרך שאני מציע, יש אולי סיכוי לכך שהאסירים יעשו את החשבון ויבינו, כי כרגע שהם נכנסים לבית-הסוהר הם צריכים לשלם בעד מחייתם שם, ולכן יחשבו פעמיים, האם לא כדאי לעשות מאמץ ולעבוד קשה יותר ולהשתחרר מחר יותר, לא במצעות חנינה או חסד, אלא באמצעות עבודה. מה גם שתוך כדי כך הם ילמדו לעבוד ויתרגלו לעבוד, וכשיצאו מבית-הסוהר לא יטענו עוד את הטענה הרגילה, שאינם מסוגלים לעבוד, כי אינם יכולים לסבול

מנגנוני אזעקה משוכללים ורלוות פלדה, ושכל אחד מחפש דרכים כיצד להגן על עצמו, על רכושו, חוף ידיעה שאין הגנה במצב כזה, לדעתי, אין מקום להליך שיחזיר לרחוב ואל העבריינות שנתפסו, ויש רבים שלא נתפסו, כדי שיחזרו לעשות עבירות.

החוק המוצע בזה היום הוא חוק שיש בו גם מן הצידוק האנושי. לאחר שאדם רוצה את עונשו להכרה במשך 15 שנה ולא עבר עבירה, יש היגיון לתת לו את הלגיטימציה לחזור כאזרח מן השורה ולמחוק לו את פשעי עבר, כך שהוא לא יישאר עם תווית נצחית של עברין.

ברשותכם, אני רוצה להתייחס לנושא של הפשיעה והעבריינות. לדעתי, — הפשיעה והעבריינות — הן תוצאה וסימפטום של חוסר ההצלחה של המערכת החברתית והחינוכית במדינת ישראל. האמת היא, שכדי לטפל בפשיעה באופן נכון, יש צורך לקיים את האיוון העדין מאוד שבין חינוך, טיפול, עזרה והסברה ובין ענישה; בין העידוד ובין הענישה. בין הפרס לעונש. חינוך וטיפול, לא טובים, שאומנם מביאים להגדלת הפשיעה, גורמים גם, באופן אוטומטי, שכלל שהפשיעה גדלה, הענישה כמלחמה בפשיעה גוברת וגדלה. יחד עם זאת, גם חינוך טוב מאוד וחינוך מסור ביותר, שאיננו מלווה בענישה מתאימה ובהרתעה מתאימה, אין בו כדי להבטיח מלחמה אמיתית בפשיעה. כבר מלרנו מן התנ"ך שיש יראה ואהבה. גם נאמר: "אזהר ירא ומעוותיו שמרה".

אני רוצה לצטט דווקא מפרשת משפטים, שבה עסקינו, שני קטעים מאוד מעניינים, שמגשישים את המוטו של האיוון העדין שבין הטיפול והחינוך ובין היראה והפחד, שתייכים להיות משולבים זה בזה כדי להבטיח מניעה כזאת. במעמד מתן התורה כתוב: "וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן, וירא העם וינעו ויעמדו מרחק. ויאמרו אל משה, דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות. ויאמר משה אל העם: אל תיראו, כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו".

פסוק שני בפרשת משפטים: "הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתי. השמר מפניו ושמע בקלו, אל תמר בו, כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו". אם הוא באמת שולח מלאך לשמר אותו בדרך, למה הוא צריך לפחד ממנו? גם המוטבי הראשון מראה, שלא די להשתמש בחינוך בלבד. צריך שהמתחנך ידע, שאם הוא לא יבחר את הדרך הטובה, תהיה תמיד בצד השני ענישה, וענישה קשה. אם לא תהיה הרתעה כזאת, תמיד יחשוב כל מי שמתחנך, שכדאי להיות עברין, שכדאי להיות פושע. הפשע משתלם — אם אין ענישה חמורה ומרתיעה ביותר, לדעתי.

בזמן שהמדינה צריכה להפנות את מירב המאמצים לחינוך, מתוך תפיסה שזוהי הדרך הכטוהה ביותר למניעת הידרדרות לעבריינות, וחינוך פירושו לא רק לימוד, אלא גם ערכים, נימוס, נדיבות, תרבות וכיוצא באלה, דברים ששכחנו מזמן מבתי-הספר, לראכוני — —

אהרן נחמיאס (המערך):

דרך ארץ קדמה לתורה.

מאיר שטרית (הליכוד):

נכון.

כדי להצליח בחינוך, מוכרחים, בצד השני, להעמיד את הענישה. אחת המדינות הכולטות בכך שהצליחה להביא לסדר מוחלט ומופתי, באוכלוסייה שזויה רבגונית מאוד, שאין לה שום דבר משותף כמעט, היא סינגפור. שם על עבירה קטנה

אוטומטיות. החוק אינו יכול למיין, אלא לקבוע קביעה אוטומטית. העלולה להביא לשחרורם של אנשים שאינם ראויים להקלה, ושאליו אפילו מהווים סכנה לחברה. ולכן אני סבור שלא צריך לעשות זאת בדרך חוק, כדי שאפשר יהיה להימנע אפילו ממכשול אחד או משניים, ובוודאי כדי להימנע ממספר רב יותר של מכשולים.

לכן, מאותו רגע שגמרתי בלבי כי אין לחוקק חוק, דאגתי שלא תצא כל הודעה ושלא יתפרסם מאומה מדיונים שנערכו ומדעות שנתגבשו. ואם קראתם הודעות בעיתונות, רבות מהן היו בגדר ניחוש והשערה. ועדת החוקה, חוק ומשפט חשמו מחר פרטים מלאים על המבנה של ההקלות, על מי הן יחולו ועל מי לא, והיא תיווכח שכל הפרטים בעיתונות טרם ההחלטה לא היו מדויקים. למשל, קראתי שההקלות יחולו על עבירות מס, ולא היא. אחת מבדיילים בין עבירות מס שונות. כשיש השתמטות מתשלום מס, כשיש עבירות מס מהותית, לא טכנית — לא ייהנו מהקלות.

ירוחם משל (המערך):

אדוני שר המשפטים, אני בעד חנינה, אבל אני רוצה לשאול, במה הצעת החוק משנה את הסדר הקיים?

שר המשפטים מ' נסים:

לאחר שאסיים לומר דברים שאינם כתובים בחוק, אתאר זאת בדיוק.

לאמור, ועדת החנינות חבדוק כל מקרה ומקרה. היא יכולה להמליץ על המחיקה עונש במידה רבה, היא יכולה להמליץ על המחיקה עונש במידה מועטה, לפי מקרה, לפי אישיותו של האסיר, לפי הנתונים שהובאו בפניה.

אבל אמרתי קודם, שלא הסכמתי שיתפרסם דבר על המלצות, ובוודאי לא היה עולה הדבר על דעתי לפני שאקיים שיחה עם נשיא המדינה. הצעתי לממשלה לא הוגשה לפני שיחה עם נשיא המדינה. לכן מוסד הנשיאות לא רק שלא נפגע, כבודו נשמר כהלכתו.

אם כן, בפנינו היום שני דברים. חבן הכנסת משל, אנשים שסיימו לרצות את עונשם לפני 15 שנה, ההרשעה שלהם תימחק, תיעלם, כאילו לא היתה. אות הקלון לא יריב עוד על מצחם. משטרה שתחקש להודיע אם פלוני עבר עבירה אם לאו, תשיב: לא עבר עבירה. הוא יוכל לעבוד ולקבל עבודה למעט בעניינים הקשורים באמון מיוחד, ואיני רוצה כעת לפרטם.

ולחבר הכנסת הלל, עוד בעניין הזה. אני מקבל את ההערה שלך לגבי קטינים, וכבר אמרתי לחברי במשרד המשפטים, שבישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט מחזי יסכימו לזאת או יציעו זאת, אולי בשמך, כי אתה אינך חבר הוועדה. לאמור: הואיל ומדובר פה על מי שכיום שחרור ירושלים לפני 15 שנה סיים לרצות עונש, הרי החוק הזה לגבי קטינים יחול רק כאשר באמת מדובר בקטינים שבאותו יום סיימו לרצות עונש. אבל בחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים קבענו, שלגבי קטינים המועד למחיקה הוא מצומצם יותר, קטן יותר. לכן אני מסכים שהחוק הזה יחול על קטינים, אשר סיימו לרצות תקופת עונש הקבועה בחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, לאמור — הרשעתם תימחק כיום כוח באייר התשמ"ב, במקום כ-10 ביולי 1983, הוא מועד תחולת החוק.

שלמה הלל (המערך):

טוב מאוד. כל הכבוד.

שר המשפטים מ' נסים:

אז בוודאי תשמחה, שלך, על כל פנים, ואני מקווה של כל

"בוס" על הראש. כך הם יחזרו לעבודה ויהיו לגורם יצרני בחברה.

היו"ר מ' כהן-אברב:

תודה לחבר הכנסת מאיר שטרית. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר מדברים על נושא כמו מדיניות ענישה, חנינה, בתי-סוהר וכו', יש הררי דברים שאפשר להשמיעם בחשוכה על הדברים שנאמרו על-ידי חבר הכנסת שהשתתפו בדיון — ואני מודה לכולם על התרומה החשובה שתמו לדיון. איני יודע כמה לעסוק וכמה לא לעסוק, כדי שלא להלאות את חברי הכנסת שעה ארוכה. משום כך אשתדל לומר בתכלית הקיצור הערות אחדות.

קודם כול אני רוצה לומר, כי נדמה לי שנעשה עוול לעובדות. כאשר הצעת ראש הממשלה הוצגה כאילו נתכוונה להעניק חנינה כללית. בישראל יש אוכלוסייה של 2,600 אסירים, ומעולם לא הוצע ראש הממשלה, ש-2,600 אסירים אלה יקבלו חנינה וישוחררו מהכלא. כלל ועיקר לא. ראש הממשלה הוצע, שתהיה הקלה לאסירים בדרך של חוק, למעט אסירים שעברו עבירה בפעם השלישית או למעלה מזה, ולמעט אסירים שעברו עבירות שהם בגדר מכת המדינה. אילו הייתי בא לאמץ את מספר האסירים, שהיו זוכים להמתקת העונש כתוצאה מההצעה הזאת של ראש הממשלה, כי אז הייתי מדבר על מאות אסירים, לא על אלפים. לכן לא היה זה מוצדק להציג את עמדת ראש הממשלה, כאילו הוצע חנינה כללית, דוגמת החנינה של שנת 1967. יותר מזה, ראש הממשלה גם לא הוצע חנינה כפי שהיתה בשנת 1967 לגבי אנשים שמשפטיהם או חקירותיהם היו תלוים ועומדים.

ירוחם משל (המערך):

אדוני שר המשפטים, הרי ידוע שבסופו של דבר נשיא המדינה הוא המחליט בעניין חנינה — — —

שר המשפטים מ' נסים:

מייד אגע בזה.

אהרן נחמיאס (המערך):

חשבתי להציע, שאסירים שהגיעו לגיל 65 ושריצו מחצית תקופת העונש שהוטל עליהם יקבלו חנינה. ביקרנו בבתי-סוהר וראינו את האנשים האלה, ומצבם קשה מאוד. אני חושב שהם כבר אינם יכולים להזיק לחברה. שמא תואיל להתייחס להצעה זו.

שר המשפטים מ' נסים:

אם מדובר באנשים המרצים תקופת מאסר העולה על עשר שנים, או תקופת מאסר בגין עבירות חמורות ביותר, זה דבר אחר. אבל אם מדובר באנשים שאינם כאלה, אין לי ספק שהוועדה הציבורית שנתמנתה תראה את עניין הגיל של האסיר כשיקול חשוב ביותר להמתקת העונש.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להשיב על הטענה, שכאילו היתה איזון פגיעה במוסד נשיאות המדינה, ולא היא כלל ועיקר. הצעת ראש הממשלה היתה להעניק את ההקלות הללו, כפי שתאירתי אותן, במסגרת של גורמים, באמצעות חוק. כאשר מדובר בחוק דגם 1967, דגם 1949, הרי זה בסמכותה של הממשלה, כמו גם בסמכותם של חברי הכנסת, להביא הצעות חוק פרטיות, והכנסת היא שתקבע האם לקבלן אם לאו. ואולם כאשר מדובר בהקלה בדרך של חוק, הסמכות היא של נשיא המדינה. אני לא המלצתי על חוק, והטעמים ברורים, כי בחוק יש מעלות אבל יש בו גם חסרונות, חוק משמעותו

— הצעת חוק מחיקת הרשעות; הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21);
— הצעת חוק בתייהמשפט (תיקון מס' 15)

למעשה, הצעת החוק שהבאתי בפניכם היום באה להקדים את תחולתו. אם היינו הולכים רק לפי המרשם הפלילי, המחיקה הייתה נכנסת לתוקף רק ב-1 ביולי 1983. עכשיו אנחנו מקדימים לכל אלה, ביותר משנה, את המחיקה, ועושים עמם, וגם עם החברה, חסד גדול.

במצע זה אנחנו לא רק מקדימים את המועד של התחולה, אלא מקילים הקלה נוספת: במקום 17 שנה — יבוא 15 שנה, במקום 25 שנה, במקרה חמור ביותר — 15 שנה. זו הקלה ראויה לשמה. למעשה זו כניסה לתוקף של החוק ההוא באופן אוטומטי כבר עכשיו, עם הקלה נוספת.

יש עוד הבדל פרוצדורלי חשוב ביותר: זהו חוק שעצם קיומו מוחק את ההרשעה, ואילו חוק תקנת השבים יש בו פרוצדורה קצת שונה, ולא אלאה את הכנסת ככך. דאגנו שהחוק הזה יהיה אוטומטי. החוק כבר מחק את העבירה כאשר התקבל. אחר כך יתקנו שר המשפטים ושר הפנים תקנות לגבי הנהלים החשובים למשטרת ישראל, כי היא הרושמת את העבירות במרשם הפלילי.

לכן, רבותי, אני מבקש להודות לחברי הכנסת שהשתתפו בדיון. אני מאמין שזה חוק טוב ורצוי. אני מאמין שעשינו מעשה טוב בהקדמתו את הוועדה הציבורית שתבדוק את תיקיכם של האסירים, לא כל האסירים, ותמליץ על המחקת עונשיהם. אני מקווה שזה יהיה גם לטובת החברה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לשר המשפטים, חבר הכנסת, בפנינו הצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק מחיקת הרשעות, התשמ"ב — 1982, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

פה אחד הוחלט להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ירוחם משל (המערך):

פה אחד של הנוכחים.

היו"ר מ' כהן-אביב:

כל פעם אני אומר את זה, ולא רציתי לחזור על עצמי. אני מקבל את הדברים, אבל אני יכול לבשר לך, חבר הכנסת משל, שהפעם יש נוכחות. בפעם שעברה היה בקושי קומץ של חברי הכנסת.

ה. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21); התשמ"ב — 1982* ; הצעת חוק בתייהמשפט

(תיקון מס' 15), התשמ"ב — 1982**

(קריאה ראשונה)

התשמ"ב — 1982, בקריאה ראשונה; השנייה, הצעת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 15), התשמ"ב — 1982. בקריאה ראשונה. יביא את החוקים בכפיפה אחת כבוד שר המשפטים, וגם נדון בהם בכפיפה אחת.

בתייהמשפט, והיה שלמה. ההצעה טובה. אני חושב שראוי היה להציע אותה, ואני מקבל אותה.

לא אכנס להערות האחרות שהערת, כי לכולן יש תרופה. לא אפרט כעת.

הוזכר עניין דרכי הענישה. אני רוצה לומר לכם, שכבר לפני כמה חודשים, אולי לפני כחצי שנה, התחלנו במשרד המשפטים לדון על רפורמות בדרכי ענישה. התקדמנו מאוד בדיונים הללו. כבר אז אמרתי לחברי במשרד המשפטים: אני מציע שכאשר נביא לכנסת את הצעת החוק שיש בה באמת רפורמות ושינויים בדרכי ענישה — ומייד אגיד גם משהו על טיבם — אני מציע שנקים ועדה, אשר תדון בחיקוקיהם על אסירים בפעם הראשונה, שאינם עבריינים מועדים, שביצעו עבירות לא מן החמורות ביותר, שאינן מכת מדינה וכו', ולהקל בעונשם, משום שאנחנו מבצעים רפורמות בדרכי ענישה. ולפי הרפורמה, היום עונש המאסר והקנס הם למעשה שני העונשים היחידים כמעט הקיימים במדינה. כאשר בקנס אין די, כדי שאדם יועמד על ענושו, אין ברירה אלא לשלוחו מאסר. ושולחים למאסר אנשים שניזוקים שם, שביחית הכלא הופך אותך לבכיה חברתית אחר כך. אתם יודעים את המצב בבתי הסוהר, ואין צורך לפרט. הכוונה היא ליצור עונשים נוספים, חדשים, שאינם מאסר ואינם קנס. לא אפרט את החידושים, רק רציתי לומר שאנחנו שוקלים יצירה של סוגים חדשים של עונשים שיהיו אפקטיביים יותר, יעילים יותר, וגם יסייעו לפתרון בעיות בתייהסוהר.

לכן חשבתי שלרגל אותו מאורע, ואני רואה בזה מאורע מסוים בתחום של דרכי ענישה, שינוי דרכי ענישה — תקום ועדה שתדון בהקלות, ואיני מצטער כלל ועיקר על שעלחה הצעה כזאת לגבי יום ירושלים, ההבדלים אינם גדולים, ההבדל בין היום הזה ובין היום שבניא את הצעת החוק אינו כה גדול. ואנחנו משיגים את אותו יעד. זה יעד טוב, מועיל, פותר בעיות, איננו מזיק לשלום הציבור. לזה דאגנו. התנינה לא תחול על אדם שיש לחשוש, ששחרורו יביא נזק כלשהו לשלומם של הציבור. יכול להיות שיימצאו אחר או שניים או יותר שיכזיבו אותנו.

בכל מה שאמרתי על שינויים בדרכי ענישה יש משום חשבה על דבריהם של חברי הכנסת שבח וייס ומאיר שטרית ואחרים שרמזו על כך.

אני רוצה וחייב להבהיר משהו, שכנראה לא הובן דיו, מהו חוק המרשם הפלילי וחוקת השבים. זהו חוק שאינו בכחינת הוראת שעה. חבר הכנסת וייס אולי לא שם לבו מספיק לחוק הזה. זהו חוק האומר, שכעבור תקופה פלוגית הקבועה בחוק, הרשעתו של האדם מתיישנת ואחר כך נמחקת. זה שיקום חברתי. החוק הזה היה אחד החוקים היפים שכנסת ישראל קיבלה מאז שקמה. חוקקנו חוק אנרגי, מועיל, שיונק ממורשת ישראל.

היו"ר מ' כהן-אביב:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא: לפנינו שתי הצעות חוק — האחת, הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21),

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1580).

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 1578).

חוכרת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21):
— הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15) —

בית-המשפט שלום במקום לפני בית-משפט מחוזי. שיקול דעת כזה מופעל כבר כיום לגבי עבירות לפי סעיף 30 לפקודת הסמים המסוכנים וביחס לאישומים בהתפרצות, ריש לשער שבהרחבת סמכות זו לגבי עניינים שנוסחיהם מצדיקות דיון בבית-משפט שלום נגבי להקלה ניכרת בעומס המוטל על בתי-המשפט המחוזיים.

ועדת לנדרי המליצה על ביטול המוסד של הדיון הנוסף בבית-המשפט העליון, שהונהג כידוע בשנת 1957. הטעם היה: במסד הזה היתה הכבדה על עבודתו הרגילה של בית-המשפט העליון משום הוצאת 5 שופטים או יותר — לעתים 7 — מבין 12 השופטים לשם קיום דיון נוסף. דבר זה עלול היה לשחק חלק מקביל של העבודה השוטפת של בית-המשפט. נימוק נוסף שהשמיעה הוועדה היה, שמכלל הדיונים הנוספים שהוגשו ונדונו בבית-המשפט העליון במספר מצומצם מאוד נשנתה ההלכה.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, שלא יכולתי לקבל את ההצעה הזאת של ועדת לנדרי כמות שהיא. לכן ההצעה המובאת בפניכם שונה, משום שאני מציע לקיים את המוסד הזה אך בשל טעמים אחרים. לפי ההצעה יהא רשאי נשיא בית-המשפט העליון, או שופט אחר של בית-המשפט העליון שייקבע לכך, להיענות לבקשת בעל דין לדיון נוסף — וכאן אני מבקש את שיתם לבכם — כהלכה שנפסקה בבית-המשפט העליון, רק כאשר ההלכה שנופסקה עומדת בסתירה להלכה קודמת של בית-המשפט העליון, וחשיבותה של ההלכה שנופסקה מצדיקה, לדעת הנשיא או השופט שנקבע לכך, קיום דיון נוסף.

טעמי ונימוקי הוא, שכאשר יש פסק-דין של בית-המשפט העליון, אותם פסק-דין הם תקדים בשביל בתי-משפט נמוכים יותר, אך אינם תקדים בשביל בית-המשפט העליון עצמו. לכן יכול להיות שיהיו סתירות בין פסק-דין שונים, אך הדבר אינו רצוי ומערער כלשהו, או אינו מעניין את הציבור המשפטי הנדרשת. לאמור, אם שצריך לעשות משהו צריך לדעת מהו הדין. אז יש חוק ויש פסק-דין. את החוק הוא מנסה לפרש לעתים בהצלחה, אבל כאשר יש שני פסק-דין הסותרים זה את זה, הוא איננו יודע מה הדין שייפסק על-ידי בית-המשפט. לכן אני סבור, שבמקרה כזה חשוב שביית-המשפט העליון עצמו יקיים דיון נוסף בהרכב של 5 שופטים, וכיכור בין שתי הדעות שהיו בבית-המשפט, ואז יצא הציבור כולו נשכר. על זה לא יכולתי לוותר.

מרכיב בן-פורת (תל"ם):

— — —

שר המשפטים מ' נסים:

5 שופטים חייבים להכריע אם מוגשת בפניהם בקשה לדיון נוסף, האם אומנם נמצא שכן הוא הנושא, והוא חשוב, לא עניין שולי. כמובן, אלא עניין בעל חשיבות.

צעד נוסף ביות המלצות ועדת לנדרי שבכוונתי לנקוט הוא הגדלת הסכום שביית-משפט השלום מוסמך לדון בו בתיביות אורחיות, לשם התאמת הסכום שנקבע באפריל 1980, שהוא 75,000 שקלים כיום, לתנאי האינפלציה, ואני מדגיש — אפילו למעלה מזה. סמכות זו מוקנית אומנם לשני המשפטים, והוא רשאי להפעילה בצו לאחר ההיעצות עם נשיא בית-המשפט העליון ולאחר אישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, אולם החבר, ר"ה ההעברה האוטומטית של חיקים מבית-המשפט המחוזי לבית-המשפט השלום בעקבות הגדלת סמכות כאמור גרמה במקרים אחדים לתקלות. על כן מוצע עתה לתקן את החוק באופן שייקבע, כי סדרי העברת חיקים שהוגשו לפני

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברשותך, אדוני היושב-ראש, אביא קודם את הצעת חוק בתי-המשפט, ובכן, הצעת חוק זו — חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15), התשמ"ב — 1982 — מובאת כפניכם, חבר הכנסת, כדי ליישם חלק ניכר מהמלצות הוועדה לבדיקת המבנה והסמכויות של בתי-המשפט בראשותו של השופט משה לנדוי, הנשיא לשעבר של בית-המשפט העליון.

אני רואה לעצמי חובה, רבותי חברי הכנסת, לומר כהודמנות זו כמה מלים על אישיותו ותורתו של הנשיא לשעבר של בית-המשפט העליון, אשר פרש מכהונתו לפני כשבוע. משה לנדוי ישב על מדין 42 שנה, מהן 30 שנה בבית-המשפט העליון, אבל ייחודו אינו רק במשך כהונתו אלא בסגולות נפשו, בלמדנותו המופלגת, בתרומתו רבת-האנפין למשפטנו ובעיצוב ערכי משפט ישרים ונכונים. יד לו בכל ענפי המשפט, ובכל ענף וענף שלח פארות ויצק דפוסים, אשר היו לנוכי צאן ברזל של משפטנו. פסקיו לאלפיהם מתאגדים למסכת חתומה כחותם מתשבה אחד. חנם בפשטותם, וגדולתם בסברתם הישרה, הוא פרש מכס בית-המשפט העליון, מכיסא השופט, כשהוא במלוא אורו וצילות דעתו. כולנו מקוים וימיהלים שיזכה לשיבה טובה, שיחליף כוח ויעניק לנו עוד רבות בשנים מברכת ביתנו וסגולותיו, ובריות גופא ונהורא מעליא.

הדוח של ועדת לנדרי הוגש לי, רבותי חברי הכנסת, ביום 5 בנובמבר 1980. המלצות הוועדה כוונתן כעיקרון לשינויים במסגרת המערכת הקיימת של בתי-המשפט, מתוך מטרה למצוא פתרון לעומס היתר הקיים בבית-המשפט העליון ובבתי-המשפט המחוזיים. הוועדה קבעה, כי "אם לא תימצא בקרוב תרופה לתיקון המצב, כי אז יש לחשוש שבתי-המשפט אלה יכרעו תחת הנטל, ושופטיהם לא יוכלו עוד לתת לציבור את השירות שהוא זכאי לקבל, ונקל לשער את הנזק העלול לצמוח מזה לציבור הנוזק בבתי-המשפט, ולמעמדה של מערכת השיפוט כולה בעיני הציבור".

דוח הוועדה נשלח על ידי לאישים רבים מעולם המשפט מייד לאחר מסירתו לי. אישים אלה נתבקשו להעיר עליו את הערותיהם, ומשרד המשפטים התייחס להערות הללו כראוי.

כבר בצעדי הראשונים ליישום המלצות הדוח נתברר לי, כי קשיים מקציבים, בעיות ארגוניות והעדר מבנים לא יאפשרו יישום מידי מלא של דוח הוועדה. לכן היה עלינו לפנות לדרך של יישום הדוח לא בבת אחת.

ביום 9 במרס 1981 הנחתי על שולחן הכנסת את הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 14), התשמ"א — 1981, ובה המלצות מספר של הוועדה, שנתגבשו כתיקונים בחוק. עתה מובא בפניכם התיקון מס' 15 לחוק בתי-המשפט, ובו המלצות נוספות של הוועדה. הייתי אומר — רוב שאר ההמלצות של הוועדה.

עיקר השינויים המוצעים בהצעה זו מתייחסים להקלת העומס מעל בתי-המשפט המחוזיים. מוצע להרחיב את סוגי העניינים הפליליים שבהם יוכל בית-המשפט המחוזי לדון בשופט אחד במקום כשלושה, בעבירות המפורטות כרשימה שקבעה ועדת לנדרי. כן מוצע, כי אותו דין יחול לגבי צוים והחלטות של ראש ההוצאה לפועל, שכיום נדונים בערעור בבית-המשפט המחוזי בפני שלוש שופטים. תיקון זה יזרז את הטיפול בתיקים שביית-המשפט המחוזי רץ בהם.

תיקון אחר בא ליישם את המלצת הוועדה, כי תינתן כריזה לפרקליט המחוז להעמיד נאשם לדין, בעבירות שפורטו לפני

אם כן, אדוני היושב-ראש, בקשתי היא שההצעה הזאת תובא לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

ברשותכם אביא בפניכם את דברי הפתיחה להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21). מטרתה של הצעת החוק היא אחת: לעדכן את שיעורי הקנסות וחוקר הפיצויים שנקבעו בתיקון מס' 9 לחוק העונשין, התש"ם—1980, בהתאם לשינויים שחלו בערך המטבע מאז אוגוסט 1979, העדכון דורש הכפלתם של הקנסות והפיצויים כעשר. התגודת הנרשמות בערך המטבע בשנים האחרונות מחייבות נקיטת פעולות עדכון מצת, לעת, כדי לשמור על הערך האמיתי של הקנסות והפיצויים.

אשר על כן מוצע להסמיך את שר המשפטים, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, לעדכן בצו את שיעורי הקנסות, וכן את שיעורי הפיצויים שבתי-המשפט מוסמך לפסוק לטובת קורבן העבירה.

עלי לציין, שהסמכות האמורה שחנתן לשר המשפטים תהיה סמכות עדכון בלבד, משום שאני סבור, כי סמכות השינוי המהותי בשיעור הקנס חייבת להישאר בירי הכנסת בדרך של חוק העובר שלוש קריאות, כי היא נובעת מעקרונות ענישה ואינה התאמה של קנס.

הצעה נוספת המוגשת בזה באה לשנות את תוספת הפיגור בשל אי-תשלום קנס רגיל במועד, כיום עומדת תוספת הפיגור על 20% משיעור הקנס או מחלקו שלא שולם במועד. מוצע להעמיד את תוספת הפיגור על 100% מדי שיש חודשים, כפי שהדבר קיים היום לגבי עבירות קנס. שינוי זה מתבקש כדי להפוך את האכיזור כתשלום הקנס לבלתי כדאי. מאותה סיבה מוצע לבטל את התקרה של 500% שנקבעה בחוק הקיים לגבי עבירות קנס, וכן לבטל את סכומי המינימום.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הצעת החוק לטיפולה של ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת עם בקשה חמה לוועדה לגמור את הכנת החוק בהקדם, משום שמצב הקנסות היום הוא לא ריאלי, ויוצא שעבריינים אולי נשכרים בעונשים קלים.

היו"ר מ' כהן-אריב:

תודה לשר המשפטים, חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון בשני החוקים בכפיפה אחת, כפי שצינתי. רשות הדיבור לראשון האומרים — חבר הכנסת משה שחל, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב זאק אמי.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אתיחס להצעות החוק בסדר הפוך מהסדר שלפיו התייחס אליהן השר, מהטעם הפשוט, שלחוק העונשין יש לי שתי הערות קצרות ביותר, וגם אציין אותן בקצרה.

אני מציע, שבסעיף 2 לחוק העונשין, במקום שנאמר "בשים לב לשינויים שחלו במדר מן המדר שפורסם כחורש שבו הם נקבעו לאחרונה", יוחון וינוסח בצורה אחרת ובמקום "בשים לב" יאמר: "להעלאה עד גובה המדר".

אדוני השר, אני תושב שהכוונה היתה באמת — — —

שר המשפטים מ' נסים:

הכוונה — אמרתי — ממש רק התאמה, אבל זה צריך להיות מעוגל כראוי.

משה שחל (המערך):

אבל אני רוצה שתעלה מעל למדר, ככל הכבוד, אינני רוצה שאתה — במקרה זה שר המשפטים, אבל כוודאי עוזרך יביאו את החישובים — אינני רוצה לתת לך אותה גמישות שזה

התחלת הצו המגדיל את הסמכות ייקבעו בצו עצמו, בהתאם לעומס העבודה באזורי השיפוט השונים, כדי להבטיח שירות טוב יותר ומהיר יותר לציבור.

הצעה נוספת המובאת בהצעת החוק שבפניכם מקורה בהמלצות דוח הוועדה לעניני רשויות מעין שיפוטיות, שגם בראשה עמד השופט לנדוי. ההצעה מתייחסת לביטול פקודת בתי-המשפט העירוניים משנת 1928, שהיא פקודה מיושנת, ולהקמת מוסד חדש של בתי-משפט לעניינים מקומיים. לפי פקודת בתי-המשפט העירוניים מכהנים כשופטים בבתי-המשפט העירוניים שופטים בשכר, ושופטי כבוד שהם "אנשים ראויים, בני חינוך ואנשי צורה", שהממנה אותם הוא שר המשפטים.

אני חייב לומר, שעמדתי בפני בעיה, אינני יכול לראות את כל האנשים שמוצע לי למנות ככל רחבי הארץ, אם כן, איך אדע אם הם אנשי צורה אם לא? מה עושים? מקבלים המלצות מהרשויות המקומיות, והרשויות המקומיות ממליצות על מינויים פוליטיים, לפי הרוב סיעתי, מובהק, ואלה שופטים מתממנים אומנם עליידי שר המשפטים, אבל לפי המלצת הרשות המקומית, שהיא גם התובעת, השופטים דנים בתיבות שלה. זהו המצב כיום.

לא יכולתי להשלים עם מצב זה, לכן אני מציע קביעת בתי-משפט לעניינים מקומיים, כאשר השופט שישב בדיון יתמנה עליידי ועדת המינויים לשופטים ונשיא המדינה, לפי חוק השופטים. ההצעה המובאת בפניכם באה, אם כן, ליישם גם המלצה זו.

מוצע כי תבוטל פקודת בתי-המשפט העירוניים, ובמקומה תיחוספנה לחוק בתי-המשפט הנוראות, שלפיהן שר המשפטים יהיה רשאי להקים, לאחר התייעצות עם הרשויות המקומיות, בתי-משפט לעניינים מקומיים ולקבוע את מקום מושבם ואזור שיפוטם, בתי-משפט אלה ידונו בעניינים שבתי-המשפט העירוני דן בהם עד כה, ולמעט הנוראות מפורשות, יחולו עליהם כל ההוראות החלות על בתי-משפט השלום הקיים. שופטיהם, שהיו שופטים של בתי-משפט השלום, כפי שכבר אמרתי, יהיו כפופים בחלוקת העניינים להחלטותיו של נשיא בתי-משפט השלום.

כאן אני רוצה לומר במאמר מוסגר, שמוצע להחליף את הכינוי הקיים כיום של שופט שלום ראשי — כך הוא נקרא — ב"נשיא בתי-משפט השלום", לפי ההצעה, אם תתקבל, וזאת כדי להתאים את התואר לתארים הקיימים לגבי בתי-המשפט העליון ולגבי בתי-המשפט המחוזי.

כדי לאפשר ניצול שופטים כדרימוס כשופטים בבתי-משפט לעניינים מקומיים מוצע להעניק לשר המשפטים סמכות למנות שופטים שיצאו לקצבה למטרות זו, לאחר קבלת הסכמת נשיא בתי-המשפט העליון, כפי שהדבר נעשה לגבי בתי-המשפט לתביעות קטנות, ואין לך דבר רצוי מזה.

מוצע שתחילת ההוראות בדבר בתי-המשפט לעניינים מקומיים תיקבע ל-1 באפריל 1983, וזאת כדי לאפשר ארגון המערכת המשפטית והמינהלית לשינוי המוצע.

מאיר שטרית (הליכוד):

רק שופטים בדרימוס?

שר המשפטים מ' נסים:

לא, חלילה, אלה שופטי שלום רגילים שיתמנו, אביא לך דוגמה: שופט חעבורה הוא גם שופט שלום, אבל הוא שופט שלום לענייני תעבורה, ועדת המינויים לשופטים תמנה שופט שלום לעניינים מקומיים, ואין דבר נכון יותר מאשר זה.

חוכרת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21)

— הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15) —

שר המשפטים מ' נסים:

לא צריך לאיים. בדברי הפתיחה אמרתי שאיני רוצה סמכויות מעבר להתאמה.

משה שחל (המערך):

איני מאיים, אני רק מציין עובדה. אני רוצה שזה ייאמר בחוק. בעניין זה בוודאי לא נריב.

שר המשפטים מ' נסים:

לא אתגר, בתנאי שיהיה עיגול הגיוני, אפילו כלפי מטה.

משה שחל (המערך):

אם זה ייאמר בחוק — אני מסכים. חבל שנבזבו על כך מזמננו, ההערה היא רק הערה, פן תהיינה מחשבות לא טובות בנושא זה.

אני רוצה להתייחס בקצרה גם להצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15). אדוני השר, ברצוני לומר לך בגילוי לב, שהתלבטתי האם לקום ולהציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה, מהסיבה הפשוטה: לא שיש בהצעת החוק דבר מסוים שצריך להתנגד לו, ולא בגלל מה שיש בהצעת החוק, אלא בגלל מה שאין בה. היתה ציפייה גדולה, ונתקבל חיקון מאוד לא משמעותי וטכני. שאינו עונה על הבעיה, שאינו כולל את כל ההמלצות של ועדת לנדוי — ואני מצטרף בהחלט, בהודמנות זו, לכל ההערות לשופט לנדוי. אין זה מקרה ראשון ואין זו פעם ראשונה ששרי משפטים מתחלפים, הבטחות לרוב ישנן, אבל אותה רפורמה שמייחלים ומצפים לה ואותן בעיות שאנו כולנו מרבים עליהן, אינן מגיעות לכלל הגשמה בצורה ממשית. התאכזבתי כאשר עברתי על הצעת החוק. האם לזה ציפינו. לזה חיכינו? מה השינוי? — שינוי סמנטי כאן, החלפה של שן שם. העניין הזה של בית-משפט עירוני, התיקונים. אני אומר זאת באמת בלא קטרוניות, כפי שמקובל בדרך כלל בסוגיות האלה. על כל פנים, לא לזה קיווינו וציפינו.

אדוני היושב-ראש, את כללי הדיון ואת בתי-המשפט בארץ ובכל מקום ניתן לבחון על-פי שני קריטריונים יסודיים: הסוג הראשון מתייחס לנוהל המשפטי עצמו; הסוג השני — שאלות הקובעות את מבנה בית-המשפט וסמכויותיו. מטרת העיקרית של כללי הדיון היא עשיית צדק. ברם, אין להעלים עין ממטרה נוספת, שאינה נופלת מהראשונה, והיא: יעילות עבודתו של בית-המשפט.

מה היא אבן הבוחן, שבה נמדדת יעילות עבודתו של בית-המשפט? אצטט את תשובתו הקולעת של כבוד השופט לנדוי באמרו על שאלה זו: "השאלה, כמה זמן עובר מהגשת תביעה אוזרחת ועד למתן פסק-דין ומשם עד לשמיעת הערעור בדרגה אחרונה, היא גורלית לעומד בתי-המשפט, ובמידה מסוימת גם ליציבות המבנה החברתי והכלכלי של המדינה, לא פחות מאשר תלות השופטים ותירפותם בהלכה". הוא אמר את הדברים האלה בוועידת עורכי-הדין 14 בינואר 1962. מאז קום המדינה ואילך עמדה בעיית ייעול עבודתו של בית-המשפט בראש דאגותיהם של הנהלת בתי-המשפט, של השופטים ושל שרי המשפטים.

ההצעה המוגשת לנו אינה בבחינת שינוי טכני, ובלי לזלזל בכל שיפור, צריך לומר את האמת. כי אף אם יבוצעו השיפורים שהוצעו, הבעיות האמיתיות לא יבואו על תיקונן. ולכך למה? כיוון שעיקר מקור התורפה איננו בתחום האדמיניסטרטיבי של בתי-המשפט בלבד. במאמר מוטגן אומר, שאני מעריך הערכה רבה את עבודתם של עובדי בתי-המשפט, שמשכורתם היא מן הולדות בישראל. ועבודתם ראויה בהחלט להערכה. אבל הבעיה איננה בסוגיה האדמיניסטרטיבית. יש בתי-משפט בארץ, שמצטיינים דווקא כיעילות

יהיה מעל למדר. אני רוצה להגביל במפורש, שההעלאה תהיה עד למדר. בכלל אינני יודע מהי הרוח הלירית השורה במשרד המשפטים. "בשים לב" — לב, לבבות, וכל הרגל, מדר, לב ורגל הם דברים שונים.

עקיבא גוף (הליכוד):

— — —

משה שחל (המערך):

אני נגד ליריקה? אני מציע לך, אדוני שר המשפטים, תהיה באופוזיציה כמוני — תשכח מהצד הלירי.

שר המשפטים מ' נסים:

מסכים.

היורד מ' כהן-אבידב:

מה כל ההתרגשות הזאת? אינני מבין. חבר הכנסת חשאי, מה קרה?

יהודה חשאי (המערך):

צריך לשבת ולא לעמוד. יש כיסאות לשבת.

משה שחל (המערך):

אני מציע, חבר הכנסת משל, דבר פשוט מאוד: השר רוצה סמכות להעלות קנסות בגין האינפליציה. כתוב: "בשים לב למדר — " — אתה נותן סמכות. השר יכול לבוא ולהחליט: בסדר, אני שם לב למדר, אבל במקום שאצמיד אותו למדר — אעלה אותו בשליש. אינני רוצה לתת סמכות כזאת. אני בא ואומר: אני מגביל אותו, אם צריך לערוך — רק בהתאם למדר. זה הכול.

אינני רוצה להפריע לחבר הכנסת אולמרט. אני מבין את הכמיהה שלך לשבת ליד שולחן הממשלה. חבר הכנסת אולמרט, אבל בתנאי שלא תפריע לי.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני בטוח שגם אתה תומך בישיבתי כאן, וגם חבר הכנסת משל.

משה שחל (המערך):

אני — בוודאי. אני אמתין עד שתסיים את דברך לשר המשפטים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

הוא משתוקק להיות חבר הממשלה.

משה שחל (המערך):

הערה שנייה שאני רוצה להעיר היא בסעיף קיים אומנם, אבל באותה הודמנות אני חושב, שיש מקום להצביע על תיקון שצריך להיעשות בסעיף 77 לחוק, לגבי המלים: "הורשע אדם, רשאי בית-המשפט לחייבו, בשל כל אחת מן העבירות שהורשע בהן, לשלם לאדם שניזוק על-ידי העבירה סכום שלא יעלה על 50 אלף לירות לפיצוי הנוק — " — אדוני השר, המלה "רשאי" מפריעה לי באיזה מקום. איני יודע על הרבה מקרים. שבית-המשפט באמת פסק מלבד ההרשעה גם פיצוי על נזק. אולי אני טועה. אנוחנו מכירים את השופטים. מעט מקרים כאלה קרו. אני מציע שתהיה אפשרות מחייבת יותר בסוגיה הזאת.

אני בוודאי בעד העברת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אם השר יתנגד שם, לשניר המלים "בשים לב" — אני מקווה שאשכנע את חברי הוועדה. בהסמכי על ניסיון העבר, נדמה לי שבהרכב המשתתפים בוועדה יש סיכוי סביר שאכן החוק יתוקן.

מחלקה לדיני עבודה. אני יודע שלזה חכית, ואני גם יודע שחבר הכנסת משל יתנגד להצעה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
גם אני אתנגד.

משה שחל (המערך):

אני מציע לבטל את המסגרת הנפרדת של בתי-הדין לעבודה.

שבח וייס (המערך):

ממדת אפשר לבטל דברים שהוקמו. חבר הכנסת שחל?

משה שחל (המערך):

מותר. חבר הכנסת משל, אולי מותר לי לשכנע אותך. אפילו אם אני בודד.

ירוחם משל (המערך):

חבר הכנסת שחל, בנושא הזה, שההסתדרות היתה היוזמת שלו ולאחר שהכנסת קיבלה פה אחד את הרעיון של בתי-הדין לעבודה, אני חושב שלפני הגשת הצעה כזאת היתה חייב להביא את העניין לדין פנימי.

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת משל, ראשית — לא אני הבאתי את ההצעה. אני הבעתי דעה, שהבעתי אותה גם בדיון קודם, ביולי 1978, וזאת אינה הפעם הראשונה שאני אומר זאת. אני מציע, חבר הכנסת משל, כמי שמכיר את המערכת מבפנים —

ירוחם משל (המערך):

גם אני מכיר אותה.

משה שחל (המערך):

בהבדל אחד, חבר הכנסת משל, אני מכיר את בתי-הדין האזורי לעבודה מבפנים, כשמולי יושב השופט, ואני יודע שכאשר אני מגיש חביעה על הלנת שכר בשמו של עובד מסכן, אני ממתינ שנה וחצי, ולא לזה היתה הכוונה. דובר על הליך פשוט ומהיר, שאדם יוכל לפנות בלי שזדקק לסיוע משפטי.

היורר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת משל, אני מקבל את הצעתו של חבר הכנסת משל, שבנושא הזה תקיימו דיון סיעתי ואחר-כך תבואו לכאן.

משה שחל (המערך):

זאת דעה אישית, ואני מכיע אותה לא בפעם הראשונה, ואני אחזור עליה עוד פעם. אני מאמין שאין צורך לא רק בזה אלא בכל בתי-הדין למיניהם. אבל לגבי בתי-הדין לעבודה במיוחד, הרי הפחד הוא רק בדבר אחד: שהוא ימשיך להיות ליבול מבחינת דאגתו לעובד. את זה אני מאבד.

ירוחם משל (המערך):

מעסיקים רבים רוצים לבטל את בתי-הדין לעבודה.

אהרן נחמיאס (המערך):

הוא אינו מתכוון לזה.

ירוחם משל (המערך):

הוא אינו מתכוון, הוא אומר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

כשתהיה שר משפטים עוד נעיר את ההערות האלה.

משה שחל (המערך):

לא כל דבר ישן הוא גרוע. אבל דבר מתישן, שאין מנטים לבדוק אותו, הוא הדבר החמור.

ירוחם משל (המערך):

האדמיניסטרציה שלהם. הליקוי הוא במסגרת הארגונית של בתי-המשפט, ואמנה שני מרכיבים שבעיני הם מהותיים: 1. סדרי הדין המסובכים; 2. ריבוי מפורז ובלתי יעיל ובלתי מוצדק של בתי-הדין למיניהם.

כאן אני מגיע לטענה המרכזית שלי: לשם מה התוספת שאתה מבא כאן?

שר המשפטים מ' נסים:

איזו תוספת?

משה שחל (המערך):

תוספת של בתי-דין חדש, נוסף, בית-משפט לעניינים מקומיים. אז תאמר לי, אדוני שר המשפטים: הרי אני בסך הכול מחליף את בית-המשפט העירוני וקורא לו עכשיו בשם יפה יותר, בית-משפט לעניינים מקומיים. הרי זה כדיוק מה שאני אומר. איני מעוניין כלל בריבוי בתי-הדין. אני מעוניין בשינוי אחר לגמרי, ואני מתנגד למגמה שמוצאת את ביטוייה גם בחוקים אחרים. אנחנו דנים בחוק החוזים האחדים, וגם שם אתם מקימים מערכת חדשה, של בתי-דין שידונו בחוזים אחרים. אני מתנגד לזה, ואמשיך להתנגד לזה. הלוואי שאצליח — — —

שר המשפטים מ' נסים:

אפשר לשנות את השם.

משה שחל (המערך):

אינני רוצה בשינוי שם. אני מציע מהפכה במערכת בתי-המשפט בארץ. בגלל הסרבול הקיים קורים שני דברים.

שר המשפטים מ' נסים:

תגיד זאת באוזניו של — — —

משה שחל (המערך):

אני חייך אומר. אותי לא צריך להסית בעניין הזה.

שר המשפטים מ' נסים:

— — —

משה שחל (המערך):

אדוני השר, תנוח דעתך, אני אגיע גם לזה במפורש ובלא הסוס. אני עובר מן הקל אל הכבד. קודם כול לא צריך להקים בתי-דין חדשים. לשם מה? תן לשופט שיעסוק בנושא של חוזים אחרים. לשם מה אני צריך עוד מערכת חדשה, עוד בית דין אחד? אינני זקוק לו ואיש איננו זקוק לו. אבל מעבר לזה דרושה מהפכה, טלטול של כל המערכת, מפני שההליך הוא יקר מאין כמוהו והזמן בהליך אדחתי מתמשך לאורך שנים. לעומת זאת חושש, שמא הצדק ייהפך לפונקציה של יכולת כספית, וזאת בעיה חמורה עוד יותר, שלא לדבר על כל מה שיש לנו מבחינת הפגמים.

ריבוי ערכאות משמעותו דרך ארוכה יותר בטיפול. כדי להתייחס להצעה בצורה ספציפית יותר — ואני מבין ששר המשפטים חשש שמא לא אומר את דעתי המלאה בנושא הזה — אני מציע פתרון שונה, ובכל הענווה והזניעות אני רוצה להעלות בקווים כלליים הצעה כוללת של מבנה מערכת בתי-המשפט. כפי שלרעתי יש להקימה לאחר מיזוג, בראש ובראשונה, של שתי הערכאות הראשונות, כוונתי לבית-המשפט המחוזי ולבית-משפט השלום. אני מציע שיוקם בית-משפט כללי ואחד, שיפעל כערכאה ראשונה לכל העניינים, וכל מי שעניין לו לערכאה משפטית יפנה אליו, בלא לבזבז את מרצו ואת כספו על חיפושים אחר כריסמט. בית-משפט זה יחולק למחלקות, וכל אחת מהן תטפל בסוג משפטים מסוים, כגון: מחלקה לפשעים חמורים, מחלקה לעוונות,

חוברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21):
— הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15) —

העליון. אתה יודע כמה זמן ממתינים, אדוני שר המשפטים?
הבעיה היא שבית-המשפט סתום. לכבודו של בית-המשפט
העליון ייאמר, שהוא עוסק כבג"צים, ובתחום הזה חב העם
בישראל חוב גדול מאוד לבית-המשפט העליון. שעוסק בתחום
הרגיש של זכויות האזרח. אבל אני חושב, שאם לא יבוא השינוי
המיוחל, תהיה בעיה.

אני בא ואומר, שבמקום להקים בתי-דין מיוחדים —
תהיה התמחות: אנב, לא לאורך זמן. אינני מציע ששופט יהיה
לעולם ועד מומחה אך ורק לענייני מס הכנסה. השופטים גם
מתנגדים לזה. אבל לא יקרה שום אסון אם שופט ידון בנושא
נויזין במשך תקופה של כמה שנים, ולאחר מכן יעבור לתחום
אחר. אזי ההתמחות תהיה באותן מחלקות. והאנשים ידעו שהם
פונים לערכאה אחת. זה יהיה חיסכון מרבי גם בכסף וגם בזמן.
השאלה היא האם יש הכוח והאומץ לבצע את הרפורמה, ולא
להסתפק בטלאים או בשינויים של מה בכך.

כמה הערות לסעיפי החוק. בסעיף 1 אני חושב שהתיקון
המוצע מחייב התייחסות נוספת.

בסעיף 2 (1) אני חושב, שיש הגבלה של בית-המשפט
העליון. אינני רואה סיבה לתיקון הזה. אני חושב שלא נעשה
שימוש לרעה בסמכות הקיימת, ואינני רואה סיבה מדוע רק
כאשר יש סתירה יהיה דיון נוסף בהרכב של חמישה שופטים או
יותר. זאת לעומת הנוסח הקיים. המאפשר לבית-המשפט
לקבוע את הבעיה שתעמוד לדיון נוסף, ומשעשה כן, לא יקיים
הדיון הנוסף אלא באותה בעיה. אינני רואה סיבה לשינוי, ואינני
רואה שיש צורך בכך.

אשר לסעיף 4, יש צורך להזהיר, שמה יהיה כאן ניפוח
מנגנון ויצירת תפקידים חדשים. אני מציע, לך, אדוני שר
המשפטים — אולי תתחיל בהקמת מחלקה.

שר המשפטים מ' נסים:

נשיא תורן — — —

משה שחל (המערך):

אני מדבר על הפרק השלישי, סעיף 7.

לסעיפים 4 ו-5, אומר לך את האמת, שאינני יודע האם זה
לא יסתים בהוספת חקנים ובניפוח מנגנון, אבל בסעיף 7 —
אני מציע להעביר זאת לבית-משפט השלום ולקבוע שם
מחלקה.

שר המשפטים מ' נסים:

בדיוק כך.

משה שחל (המערך):

זה לא בדיוק כך. אתה קורא לזה "בית-דין" או "בית-
משפט לעניינים מקומיים". אינני מעוניין בשם הזה.

שר המשפטים מ' נסים:

תשמע את התשובה ותראה שזה אותו דבר.

משה שחל (המערך):

נרמה לי שזה לא אותו דבר.

באשר להצעת התיקון כולה, אני אישית אצביע בעד
העברתה לוועדה. אבל אני רוצה לומר לשר המשפטים, שאנסה
בכל כוחי לשכנע אותך לבצע רפורמה מקיפה יותר וכוללת
יותר מזאת שהוצעה לנו כאן. אם תהיה פתיחת דרך בכיוון
כלשהו, אולי נצליח במשהו לעשות שינויים מהותיים יותר
מאשר השינויים הטכניים המוצעים, אשר לדעתי אינם עונים על
הציפיות ואפילו לא על ההמלצות של ועדת לגדורי.

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת משל, אני מוחה בתוקף. מפני שבניגוד למה
שאתה אומר, אילו היית רואה את סכלם של הפונים, לא היית
אומר את זה. אני מודיע בהכנעה רבה, שאנשים מחכים לתביעה
של כמה פרופטות.

ירוחם משל (המערך):

אינך נותן תנאים לבית-הדין לעבודה.

משה שחל (המערך):

זה לא יועיל. חבר הכנסת משל, אני אומר לך שוב בהכנעה
רבה, שאני מוכן לקחת אותך אתי בלי שתודיע מראש על
הביקור. שאל במזכירות בתי-הדין האזוריים לעבודה כמה
וזמן ממתינה 'פועלת' לבירור תביעתה על אי-תשלום שכר,
ויתברר לך שהיא אינה מגיעה לדיון ראשון קודם שעברה שנה
מיום הגשת תביעתה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לפחות אתה עובד יותר משלושה ימים.

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת ז'אק אמיר, אני רוצה לומר לך דבר אחד: מי
שהנשא הזה מעניין אותך, שילך לבקר ולראות. בחיפה הזמן
הוא בין שנה וחצי לשנתיים, ואין מקבלים פסק.

ירוחם משל (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת משל, שמענו די הערות מכל הצדדים, ואני
מבקש לאפשר לחבר הכנסת שחל לסיים את דבריו. אם יש לך
התנגדות למה שהוא אומר, זכותך לומר לו זאת כפורום
המתאים.

ירוחם משל (המערך):

אנחנו יושבים פה כמו משפחה קטנה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

משפחה ברוכת ילדים.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מציע בנוסף על כך, שתוקם
מחלקה מיוחדת לעניינים מינהליים, שבה ירכזו העניינים.
העולים לדיון בפני הוועדות השונות. מחלקה זו תדון גם בחלק
מהפניות לבג"ץ. שניתן לדון בהן בערכאה נמוכה יותר.
ותשאיר לבג"ץ את הטיפול בנושאים עקרוניים בעלי ממד יסודי
הרבה יותר בתחומים חוקתיים שדורשים הכרעה. אני מציע
שתהיה ערכאת ערעור, במסגרת אותו בית-משפט, שתהיה
מורכבת משופטים אחדים, שידונו בערעור על החלטות שניתנו
במחלקות האחרות. אותה ערכאה תבחן את ההחלטות מבחינת
חוקיות, ופסק-דינה יהיה סופי. כמלים אחרות: אני מציע
שבכל עניין יהיה בירור אחד של הראיות וערעור מסוג אחד,
ולא יותר מזה.

שר המשפטים מ' נסים:

ומה יהיה בבית-המשפט העליון?

משה שחל (המערך):

בית-המשפט העליון, אדוני שר המשפטים, יהיה בית-
משפט שדן בערעור על עבירות מסוג מסוים, בערעור ברשות
על-פי המלצת ערכאת הערעור, ומאחר שאנו מתכוונים שתהיה
חוקה למדינת ישראל, הוא יהיה גם בית-משפט לערעור על
בעיות חוקתיות ויטפל גם כבג"צים.

אדוני שר המשפטים, יש שאלה שאין נותנים עליה את
הדעת, וזוהי השאלה של ההמתנה לערעור בבית-המשפט

היו"ר מ' סבירור:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב זאק אמיר, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

יעקב זאק אמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, עמיתי חבר הכנסת, ביקשתי ליטול חלק בדיון בחוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15) כדי להעיר הערות מספר, שהגיעו אלי במישרין ובעקיפין גם מאזרחים שונים.

רצוני לציין, שזכינו למערכת בתי-משפט בישראל, שהיא מעוז צדק שכל אזרחי המדינה נותנים בו את מבטחם. עם זה יש לתת את הדעת על המכשלה החמורה הכרוכה בסחבת הקיימת ברוב רובם של בתי-המשפט במדינה, וגם הנואמים שקדמו לי העירו על היקף הבעיה. אותה סחבת גורמת במקרים רבים לכך שתביעות אזרחיות ופוליטיות אינן מגיעות לכלל כירור אלא לאחר שנים רבות של המתנה. עניין דין זה לא רק שפוגע ביעילותה של המערכת המשפטית, אלא עלול עם הזמן להוביל לשחיתות האמון הציבורי במערכת זו כמערכת העשויה לתת פתרון יעיל ומהיר למחלוקות האזרחיות וכן לתיקים הפליליים.

אחד האלמנטים החשובים הוא דיווח על עשיית צדק ומשפט. הוא חייב להיות מהיר ומידי, תביעה שכיורה נמשך על פני שנים רבות — ויש מקרים שאדם ממתיך יותר משלוש שנים לתאריך תחילת המשפט — תורמת לשחיתות ולכרסום של המהלך כולו, דבר שעלול לחילה לפגוע באמינותה של המערכת השיפוטית כולה. והתוצאה המצטברת יכולה להיות הרת אסון למי שנפגע או ממתיך לבירור תביעה.

ועדת לנדי העלתה הצעות מספר, המיועדות בראש ובראשונה לנסות לפתור בעיית יסוד זו של המערכת השיפוטית.

אינני מכין מדוע הצעת החוק המונחת לפנינו היום כוללת בתוכה רק מעט מאותן הצעות, ומדוע יש התעלמות מוחלטת מהצעות המרכזיות שדעות הנ"ל, למשל, הקמת בית-משפט לערעורים ליד בתי-המשפט המחוזיים, העברת רוב סמכויות בג"ץ לבתי-משפט מחוזיים ועוד.

לא נראה לי, כי הדרך המוצעת כאן, דהיינו אימץ פירורים ממסנקות ועדת לנדי, היא המתאימה לפתרון בעיית העומס ועניין הדין השוררים במערכת המשפטית.

וזאת לדעת, אמינותה ויעילותה של מערכת בתי-המשפט הן אבן הבוחן הבסיסית מכול בשמירה על זכויות האזרח בעניינים שבינו לבין חברו ובעניינים שבינו לבין הרשות. הגיעה העת לרכז אחת ולהתמיד ריכוז מרבי של משאבים כלכליים, אנושיים וחברתיים, לפתרון מן השורש של מחלות הארגון והמבנה של המערכת השיפוטית, וזאת בטרם תהיה השעה מאוחרת.

לא אתעלם מכך שלדעתי גם מסנקות ועדת לנדי אין בהן די. יושב-ראש הוועדה, נשיא בית-המשפט העליון לשעבר מר משה לנדי, מסר בנאומו כעת הצגת הרוח בפני קהל שופטים ומשפטים בפוקלטה של משפטים באוניברסיטת העברית בירושלים, כי בקביעת מסנקותיה לקחה לה הוועדה כנקודת מוצא, שפתרונות רדיקליים אין להם סיכוי של ממש להתבצע — ועל כן נמנעה הוועדה מלהמליץ על הקמת מערכות נוספות או על שינויים בסיסיים ויסודיים במבנה המערכת.

לא ימצא פתרון לבעיית הבעיות של המערכת המשפטית בישראל — דהיינו תסימת בתי-המשפט — אלא בדרך של החלטה מוקדמת ועקרונית של אוצר המדינה, בראש ובראשונה

להקצאת משאבים מתאימים לפתרונות יסודיים ולעריכת רבייה יסודית ומקיפה במבנה הארגוני של המערכת.

על כן נראה לי כי תהיה זו החטאה והחמצה לרון כהצעת החוק כמו שהיא, זה יהיה בבחינת מתן גלגולות אספירין לחולה קשה. אני קורא לשר המשפטים לאזור עוז ולהכיר קבל עם ועדה בבעיות היסוד של המערכת המשפטית ובצורך הרחף והמייד בעשיית בדק-בית יסודי ומקיף במבנה ובארגון כי עם כל הכאב והצער, חשש חמור מקר ב, שלא יחלוף זמן רב והשעה תהיה מאוחרת לכך.

אוסף עוד, כי אין ולו גם סעיף אחד בהצעת החוק העומדת בפנינו, המתיימר לפתור בצורה כלשהי או לתרום תרומה כלשהי לפתרון הבעיה שהעליתי בדברי היום. כדי שלא להקנות מחומרת המצב והרעה, חשבתי להציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה ולא להשיבה אלינו אלא לאחר שתחשוב בתוך הצעה מקיפה וכוללת, שיהיה בה משום פתרון ותורפה של ממש לבעיית הבעיות של המערכת המשפטית בישראל.

אני מקווה שבמהלך הדיון שתקיים בהצעה בוועדת החוקה, חוק ומשפט תהיה התייחסות להערות שהושמעו עליידי חברי הכנסת לקראת הבאתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ואז הצעת החוק, כאמור, תהיה מושלמת יותר, ואולי יבוא השינוי הנכסף.

היו"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת זאק אמיר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת עקיבא נוף.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שיש לתמוך בהצעות החוק האלה שהובאו בפנינו. עם זאת אני מסכים בהחלט עם קודמי, וישוב-ראש הישיבה, סגן יושב-ראש הכנסת החבר שחל. באמת צריך להתמודד עם הבעיה היסודית, וגם הדרך שהוא מציב למבנה של בתי-המשפט נראית לי, לרבות העניין של ביטול בית-הדין לעבודה, חבר הכנסת משל אינו צריך להרגיש, שהוא כרוב מחלט וחבר הכנסת שחל במיעוט כזה. אני חושב, שחלק גדול של האנשים שעסקו במטריה הזאת

שושנה ארבל-אלמולזינו (המערך):

מה הוא אמר?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

את לא שמעת, גברתי. את נאומי של חבר הכנסת שחל, שדיבר על עריכת גדרה של מבנה בתי-המשפט, שביניהם צריך להיות בית-משפט בדרגה ראשונה מחולק למחלקות, ומחלקה אחת — מחלקה לענייני עבודה, במקום בית-הדין לעבודה הקיים היום. הוא הקפין נגדו את חבר הכנסת משל.

שושנה ארבל-אלמולזינו (המערך):

איך הוא העז לדבר על כך?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

גברתי, אינני רוצה להכניס את ראשי הקטן בין הרים גדולים. אני רק ציינת כאן, שגם אני באותה דעה, ואני זוכר שהופעת בשעתי, כאשר חוק בתי-הדין לעבודה — —

שושנה ארבל-אלמולזינו (המערך):

צריכים הייתם לבוא היום לשמוע בוועדת העבודה דין-וחשבון על עבודת בתי-הדין.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הואיל ועסקתי בזה בעבודתי המקצועית ואני מכיר את זה

חוברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21):
— הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15) —

מסוימים העומס גדול יותר מאשר בבתי-משפט השלום שבאותה עיר.

בכפוף לזה, אני חושב שהתוספת המוצעת חשובה בהחלט. לא הבנתי את שר המשפטים כקשר לדבר אחר. הוא הסביר את התיקון ביהם לדיון נוסף, שהוא כאילו כדי למנוע סתירות. אבל כאשר אני קורא את דברי ההסבר, אני רואה שיש צמצום של השיקול של נשיא בית-המשפט העליון: "מוצע כי נשיא בית-המשפט העליון או שופט אחר של בית-המשפט העליון שייקבע לכך, יהיה רשאי להיענות לבקשת בעל-דיון לדיון נוסף בהלכה שנפסקה בבית-המשפט העליון, רק כאשר ההלכה שנפסקה עומדת בסתירה להלכה קודמת — — —". אני חושב שאנחנו צריכים להשאיר את העניין לתכונתו של בית-המשפט העליון, ולא לצמצם את זה. יש מקרים שיוסימו לדיון נוסף, אינני יודע מדוע ההגבלה.

אגב, בדברי ההסבר, שבדרך כלל מפורטים ויש בהם גם המסקנה, נאמר במקרה זה רק: "מוצע כי נשיא בית-המשפט העליון" איננו מבינים את הסיבה מדוע זה צריך להיות כך. האם בכך איננו מגבילים, שלא לצורך, את סמכותו של נשיא בית-המשפט העליון או מי שבא במקומו לתפקיד הזה?

יתר הדברים שבחוק הזה נראים לי, אני מברך את שר המשפטים על התיקונים המוצעים, בכפוף למה שאמרתי קודמי, שצריך לחשוב באופן יסודי על פתרון בעיית הסחבת והמכנה של בתי-המשפט.

אני עובר לחוק העונשין (תיקון מס' 21). אני רוצה לומר משהו עקרוני. אני מבין שאנו חיים בעירן האינפלציה. אני מבין בהחלט, שכיוון שהאינפלציה איננה נוסח שווייצרית, של עשירות האחר לחודש, יש שחיקה בשיעור הקנסות. אבל, אדוני השר, אנחנו נוטלים כאן דבר, שתמיד היה עובר שלוש קריאות בלבד.

שר המשפטים מ' נסים:

— — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מדבר על קנסות, לא על תשלום פיצויים.

אני חרד, שאנחנו נחליל לגלוש לאוטומציה כקביעת קנסות. באופן כמעט אדמיניסטרטיבי, כאשר מקיימים דיון, כפי שאנחנו מקיימים היום, בפורום הזה, מתעוררות בעיות כלליות של דיני ענישה ובעיות כלליות של בתי-משפט. אני חושב שזה טוב. בסעיף 2(ב) כתוב: "לא יוגדלו קנסות לפי סעיף זה לפני שחלפה שנה מיום ההגדלה הקודמת". אני חושב שיהיה עומס גדול כל כך אם שר המשפטים יביא אחת לשנה תיקון להגדלת הקנסות, בהתאם לצורכי השעה. אז נראה מה יקרה. על עבירות מסוימות יגדלו את הקנסות בסכום גבוה, ועל עבירות אחרות — לא. אני חושב שאנחנו מכניסים אוטומציה מיותרת. באופן אוטומטי יעלו כל הקנסות בשיעור המדד. אני חרד מזה. אני מקווה שהאינפלציה תיעצר באחד הימים, והקנסות שנקבע יוכלו לעמוד לשנים. אל נרגיל את עצמנו להגדלת הקנסות. אני חושב מן התהליך הזה, אני חושב שחיקה, אנחנו צריכים לדון בקנסות על-פי חוקים פליליים, לכן, איני מסכים לסעיף הזה. נראה לי שיש בו אלמנט מסוים של כרסום נורמה, שבה אנחנו קובעים את שיעור הקנס לעבירות השונות בשלש קריאות.

אני חושב שאנחנו צריכים גם להביא בחשבון, ששיעור קנס קשור לפעמים עם תקופת מאסר. כך ננתק את הדיון על מאסר בגין עבירה מסוימת מהדיון על שיעור הקנס. על מאסר

טוב, אני רק מעיר את ההערה הזאת. אין זה נושא הדיון המרכזי. אבל יש לי דעה ברורה בעניין הזה. על כל פנים, אני חושב שצריך בהחלט — — —

שושנה ארבל-אלמולניו (המערך):

עליך איני מתפלאת, אני מתפלאת על חברי שחל.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מתפלאת על חברנו שחל, שהוא עורך-דין מעולה ואדם שמבין את המטריה. לכן הוא מגיע למסקנה הנכונה. אבל אני באמת מבקש שזה ייראה כאנתחא.

אני רוצה לחזור לדיון בהצעות שאני מקבל בהחלט, וגם אני פונה לשר המשפטים בבקשה, שיטפלו ברכיביה היסודית של מערכת בתי-המשפט, מפני שהסחבת היא לא רק בעיה אדמיניסטרטיבית אלא מכנה מיושן של מערכת בתי-המשפט. מגיע לנו, מאז קום המדינה, שנבחן היטב איך עובדים בתי-המשפט.

אבל, גם כאשר אני מבקש את הרכיביה הזאת, לא אתגדל לכמה דברים שהוצעו כאן. קודם כול, אני רוצה לברך את שר המשפטים על העניין הזה של בתי-משפט לעניינים מקומיים. אני יכול להעיר הערה, שבשנת 1969 או 1970 הגשתי לוועדת לנדוי הצעה ברוח זו. מפני שראיתי את בתי-המשפט העירוניים, ברשויות המקומיות, בעיקר בתל-אביב, וזה באמת לא היה לכבודו של מוסד בתי-המשפט ולא לכבודה של העירייה.

המכנה החדש מבטל את בתי-המשפט העירוניים, שהסתמכו על אנשים פוליטיים שהומלצו למינוים על-ידי המועצות העירוניות. אחר כך אותם אנשים פוליטיים לחצו לשבת בהרכבים מסוימים. אילו היה לנו זמן, הייתי מביא כמה וכמה פסק-דין מעניינים שהם קבעו, ביניהם פסק-דין מפורסם: "לאחר שמיעת התביעה, אנחנו מרשיעים את הנאשם. ההגנה לא היה לה מה לומר". יש פסק-דין כזה בארצנו של עיריית תל-אביב.

על כל פנים, אני חושב שזה צעד נכון, ואני מברך על כך. אני יכול רק להציע דבר אחד, לשקול האם לתת את הסמכות הזאת, שנותן החוק המוצע, לבית-המשפט לעניינים מקומיים לא רק בעבירות לפי פקודת העיריות וכו', אלא גם לגבי כמה וכמה עררים והשגות על החלטות העירייה, כמו על-פי חוק הביוב, כמו קביעת שיעור חשלוס והיטלים אחרים, וצריך לבדוק בוועדה האם לא להעביר גם אותם. ואז האזנה ידע, שיש אינסטיטוט לבעיות עירוניות בתחומי, גם פליליות וגם אזרחיות. זה, לדעתי, יתן גם דחף גדול לשופטים לעסוק במטריה הזאת, שהם לא מתלהבים ממנה.

אדוני שר המשפטים, אני מתנגד כל כך לסעיף שבו כתוב "מינוי שופט כקצבה". עט זאת, היית מציע לבדוק את העניין מן הזווית הזאת: בית-משפט מקומי, שירש את בית-המשפט העירוני, זה בית-משפט עמוס מאוד עם לחץ רב, בייחוד בערים הגדולות.

שר המשפטים מ' נסים:

זה יהיה שופט נוסף.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אם נוסף, טוב, אבל — — —

שר המשפטים מ' נסים:

במקום קטן.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הייתי מציע שהדבר ייבדק. אני יודע שבבתי-משפט

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אם שני חברי כנסת ידברו ביניהם, אז נמצא שכל המליאה מדברת.

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כמובן, יש לברך על שתי הצעות החוק ועל המגמה שלהן להביא לכך שהצדק לא רק ייעשה, אלא ייעשה בזמן שאין בו עיניו דין. בעיקרו של דבר אני תומך בשתי הצעות החוק.

יש בהצעה סעיף שאני מתנגד לו בחריפות רבה, ואעשה כל אשר בידי בוועדת החוקה, חוק ומשפט כדי שהוא ישונה. זה הסעיף השמיני בהצעת חוק בתי-המשפט, שיש בו מגמה קשה, שלאחרונה הולכת והופכת נורמה, של קלות רבה מדי בשלילת חירותם של אנשים ובשליחתם לבית-הסוהר. הכלל היסודי במשפט הוא, שהתובע והמוציא מחברו — עליו הראיה, כולנו מכבירים הרכה מאוד שבחים, ובצדק, על מערכת המשפט בישראל, אבל כדי שהשבחים האלה יהיו אמנים, צריך גם לומר לפעמים אמת כואבת, והאמת הכואבת במקרה זה היא, שבמקרים מסוימים, ההולכים ומתרחבים מדי לטעמי, בערכאות שיפוטיות שונות — שופטים, רשמים, יושבים-ראש של הוצאה לפועל וכו' — מגלים קלות רבה מדי בשליחתם של אנשים לבית-הסוהר.

מה שמוצע כאן, כמו במגזרים רבים כעשיית המשפט, הוא שקודם כול שולחים את האיש לבית-הסוהר ואחר כך בא האיש ואומר: אני כלל לא אשם, לא קיבלתי את ההזמנה, לא יכולתי לבוא, היו לי סיבות אמיתיות ונכונות ומהותיות שלא לבוא, אלא שאין שומעים אותו. קודם כול נורקים אותו לבית-הסוהר, ואחר כך הוא יכול לצעוק משם, אלא שביתתים הוא יושב בבית-הסוהר, החופעה הזאת חזרת על עצמה גם במגזרים אחרים, כמו ההוצאה לפועל, כאשר קודם כול, וכמעט אוטומטית, מושיבים בבית-הסוהר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

על איזה סעיף אתה מדבר?

עקיבא נוף (הליכוד):

הסעיף השמיני, תיקון לסעיף 42. נאמר שם, כי מי שהחזמן להעיד ולא התייצב, דינו מאסר חורש ימים. אחר כך אומרים, שהוא יכול לבוא לבית-המשפט ולהסביר מדוע לא יכול היה לבוא, ואז יבטלו את זה. אבל הרי קודם כול צריך לשמוע אותו. יש משטרה שיכולה להביא אותו, אם הוא לא בא, יש פקדי ההוצאה לפועל, יש פקדי המבחן, אפשר להשתמש בהם כדי להביא אותו לבית-המשפט, אבל לא לשלוח אדם לבית-הסוהר, ורק אחר כך משם הוא יכול לבוא ולומר, שהיו לו סיבות נכונות, שאילולא כך, למה בא הסעיף השני? הלא הסעיף השני בא בשביל אותם מקרים שהיו לאדם סיבות נכונות, והוא מופיע בבית-המשפט ומענותיו מתקבלים שם.

יהודה חשאי (המערך):

יש כאלה שאינם נשמעים לשלטונות החוק.

עקיבא נוף (הליכוד):

אם אתה, בגסות הרוח הרגילה שלך, רוצה לומר —

יהודה חשאי (המערך):

חבר הכנסת נוף, שום גסות רוח, מותר לי להעיר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת נוף, אני מבקש למחוק את המלים האלה מהפרוטוקול.

מחליטים בכל זאת בחקיקה ראשית, לכן יכולה להיות הפרדה, שאיננה נראית לי מתאימה, גם אני רואה בכך צורך, אם הכנסת התמודד פעם אחת בשנה עם הבעיה של הגדלת הקנסות, בשלוש קריאות, לא יהיה בכך עומס גדול מדי. אסור לנו לבטל את העיקרון, שקנסות הם דבר רגיש, דבר הפוגע בזכויותיו של האזרח, לכן, צריך לעשות זאת בדרך של חקיקה ראשית, כך נשמר על אחד מעקרונות היסוד, ששמרנו עליהם במשך כל השנים.

עם זאת, אני מסכים שכל הנושאים האלה ונושאים אחרים הקשורים בהם יידונו בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. אני מציע שידונו בהם בהקדם האפשרי, טוב יהיה אם נפעיל את ההסדרים הקבועים כאן, אלה שהסכמתי להם — אינני מדבר על הדברים שלא הסכמתי להם, מוטב ללכת בהקדם את הבעיות שהתעוררו.

לבסוף, אני רוצה להצטרף לדברי חברי הכנסת שחל ואמיר, עליידי אימוצם של חוקים אלה, שאני, כאמור, תומך בהם, אני חושב שאפילו לא התחלנו ללכת בדרך הנכונה של רביזיה של בתי-המשפט במדינת ישראל, צריך להגיע לכך בכל ההקדים, ראינו שאנחנו יוצרים חוקים וקובעים הסדרים, ובסוף כמערכת בתי-המשפט העומס גדול מאוד, והוא גדל מישנה לישנה — לא בכל המקומות, אבל במקומות המרכזיים, כמו תל-אביב, ירושלים והערים הגדולות, אדם איננו יכול למצות את הצדק מהר, צדק שנעשה לאט, בקצב איטי, מתחיל לאבד מעוצמתו, דיברנו על כך בוועדת החוקה, חוק ומשפט, שר המשפטים אמר, שהוא איננו חדל מלחשוב על הבעיה הזאת, אבל, עם כל המחשבה, אדוני היושב-ראש, אנחנו צדין באותו מקום, גרוע מזה, אנחנו נסוגים, מפני שמחורש לחודש, ומחצי שנה לחצי שנה, הסתבת בבתי-המשפט המרכזיים הולכת וגדלה, אם לא נתמודד עם הנושא זה באומץ — לא צריך כל כך אומץ, אלא תשיעה ונכונות לשנות — אני חושב שכל חוק שנוסף למערכת החוקים יעמוד במקומו, כל חוק בספר החוקים, שלא יוכל להיכנס למערכת עשיית הצדק באופן יעיל ובצורה נאותה, לא יתרום כלום. לכן, נעכיר את הצעת החוק לוועדה כחלק קטן מן הדברים שאנחנו צריכים לתקן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, חברת הכנסת שולמית אלוני איננה באולם, רשות הדיובור לחבר הכנסת עקיבא נוף, ואחריו — לאחרון הדוברים בחוקים אלה, חבר הכנסת מרדכי כן-פורת.

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מליאה ריקה — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

יש כאן לפחות חברי כנסת שאינם משתתפים בדיון, ובכל זאת יושבים באולם.

עקיבא נוף (הליכוד):

אכן, לזכותם ייאמר הדבר, מצב זה מזכיר לי את השיר על עשרת הכושים הקטנים, שכאשר כל אחד גומר את הנאום שלו הוא יוצא החוצה, למר חשאי יש משהו להעיר, אולי נשמע אותו.

יהודה חשאי (המערך):

אמרתי שגם אתה עושה אותו דבר.

עקיבא נוף (הליכוד):

כן, שמענו כבר שמענו אותך הרכה מאוד במדינה הזאת, לכל האורך והרוחב.

חברת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21) —

הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15) —

13:30 עם הפסקה של חצי שעה באמצע, דהיינו 4.5 שעות עבודה. אבל קורים גם מקרים, והם לא מעטים, ואין זה נדיר, שהמשפטים מתחילים בשעה 09:00 ומסתיימים בשעה 13:00. במלים אחרות: אנו עומדים במצב של 3.5 שעות עבודה כפול 190 יום בשנה. זה אחד מצווארי הבקבוק. שבגינו אנו נמצאים במצב העומס הקיים.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

אני מכיר שופטים שמביאים אתם עבודה הביתה.

עקיבא נוף (הליכוד):

נכון, בהחלט, ודאי וודאי. יש כאלה, ויש כאלה. אבל יש גם מצבים מעבר לזה, כאשר מוזמנים מתדיינים ואחד מהם לא מופיע, או שיש תקלה אחרת — והמשפט לא מתקיים. כך שבפועל נוצר מצב, שמספר שעות העבודה במקרים רבים, ומובן שאי אפשר לומר זאת על כולם ואולי אפילו לא על רובם, הוא מצומצם, וכמות העבודה המושקעת היא ביחס כזה שיש בו כדי ליצור צוואר בקבוק, המביא לכך שאנחנו נעמוד במצב של תורים מתארכים. נדמה לי שאחד מתפקידי משרד המשפטים הוא להביא לכך ששעות העבודה בבתי-המשפט תהיינה מרובות יותר, והיו גם הצעות שונות בקשר לזה.

יש לי רק עוד הערה אחת. אני מקווה שלא אזיק לחבר הכנסת שחל אם אומר, שהרעיון שלו שההפרדה לא תהיה טכנית על בסיס של 75,000 שקל, אלא תהיה באמת בערכאה גלובלית ראשונית, וממנה בערכאה שנייה של ערעור, יש כזה הרבה מאוד מה התייגן, לרבות הצעתו על בתי-דין לעבודה. אבל, כמו שאמרתי, מתוך רצון שלא להזיק לו, לא אתמוך בזה כעת.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת עקיבא נוף. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בן-פורת. אני מקווה שאחזיק הנואמים תהיה חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלניו.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי את רשות הדיבור רק להעלות מספר. האחת — לגבי חוק העונשין, שאני מקבל בהחלט את הבסיס שלו ואח הסמכת השר שיעדכן מדי פעם, על-פי המדר, את שיעורי הקנסות. יש לי די אמון בוועדת החוקה, חוק ומשפט. היא יכולה בהחלט לייצג את האינטרס של הכנסת, ואין צורך להביא זאת בכל פעם למליאה.

במסגרת החוק הזה רציתי להעלות נושא אחר, אולי השר יכול להורות לנציגו להעלות אותו בוועדה. אולי הוועדה תעשה זאת, ולתקן בצורה כלשהי את החוק לגבי עוול גדול ההולך ונמשך, וזה לגבי התביעות בבתי-הדין לעבודה. אדם מגיש תביעה על סכום מסוים, ולעתים המשפט נמשך שנה ויותר, והתובע אינו מופצה על ידידת ערך המטבע. סכום התביעה נשאר כמו שהיה בתביעה המקורית. אינני יודע האם החוק הזה הוא בדיוק המקום לכך, ייתכן שכן. יש לתקן את העוול הזה.

נשמעה פה הערה מסוימת לגבי בתי-הדין לעבודה, וגם משום כך ביקשתי את רשות הדיבור. אני חושב שנעשה עוול לבתי-הדין לעבודה. בתי-דין אלה קיימים כבר 13 שנה. בשנה שעברה הגיע מספר התביעות ל-14,656. יש תופעה שאולי תעניין את עורכי-הדין: בתביעות במסגרת הביטוח הלאומי, 65.2% מהתובעים טענו לעצמם — רק 34.3% הזדקקו לעורכי-דין — בתביעות על הלנת שכר עד 3,000 לירות, 85.5% טענו לעצמם. בהלנת שכר מעל 3,000 לירות טענו לעצמם 66.9%; בסכסוך יחיד טענו לעצמם 58.6%. כלומר עצם העובדה שהאמון בבתי-הדין אלה גדל, שאנשים באים לבית-הדין מבלי שיצטרכו לשלם לעורך-דין ומעלים את

עקיבא נוף (הליכוד):

סליחה, האיש אמר כאן דברים בוטים, בלתי נכונים. ידוע גם בציבור שאחיה, חבר הכנסת חשאי, העללת על שר עליה, ולא התייצבת אחר כך להגן על העלילה שלך. כל זה ידוע בציבור.

יהודה חשאי (המערך):

תתבייש לך — — —

עקיבא נוף (הליכוד):

זה ידוע היטב בציבור. אתה האחרון שזכאי לדבר בנושאים האלה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת חשאי, חבר הכנסת נוף, בבקשה מכם.

עקיבא נוף (הליכוד):

חוצפה של אדם שיושב בספסל האחורי וקונה לעצמו כותרות על-ידי סיפור כמזיד על שר.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת נוף, אמרת דברים של טעם, דברים הגיוניים, הכול טוב ויפה. אבל חבר הכנסת חשאי לא אמר דברים של גסות רוח, ואני מבקש ממך שדברים אלה יימחקו מהפרוטוקול. קצת כבוד לבית הזה.

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, עם כל הכבוד, אני אחד מחברי הבית הזה. ששבע יותר מדי מרורים אישיים מכדי שאחזור בי מהדברים הנכונים שאמרתי פה.

יהודה חשאי (המערך):

את הבעיות האישיות שלך תפתור במקום אחר.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת נוף, הרי האזנתי לדברים שאמרת על חבר הכנסת חשאי — — —

עקיבא נוף (הליכוד):

רגע, מה העניין הזה שהוא מעלה עכשיו פה?

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אבל אני אינני מקבל את הדברים שחבר הכנסת חשאי ואתה אומרים. אמרתי שבהתחלה — — —

עקיבא נוף (הליכוד):

או תואיל לומר לו.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת חשאי, אני מבקש ממך.

עקיבא נוף (הליכוד):

באותה מסגרת של ביקורת, שערכה הוא בכך שהוא באה מתוך המון כבוד ויחס של הערכה רבה מאוד לבתי המשפט ולמעמד המיוחד והנכון שהם קנו במדינה, צריך גם לומר, באותה נשימה ומתוך אותו כבוד, שבאשר באים לנסות ולשפוט את בעיית העומס בבתי-המשפט, אין ספק שהבעיה המרכזית בבתי-המשפט היא כביעוט שעות העבודה של השופטים. והמערכת הזאת יקרה מאוד. יש פקידות, יש מבנים, יש שופטים. כל אלה עולים המון כסף.

עשיתי חשבון פשוט ביותר, ומצאתי שמתוך 365 ימי השנה יורדים 102 יום של שבתות וימי שישי, ועוד 45 יום של פגרת הקיץ, ועוד 14 יום של חופשת ארעי שמוקנית לשופטים, ועוד 12 יום של חג ומועד — ונותרו 190 ימי עבודה. מבלי לדבר על ימי מחלה. 190 ימי עבודה אלה, על-פי הספר — אם אפשר להתבטא כך לגבי שופטים — הם 30:08 עד שעה

בנושאים שהחוק ייחד לה, נושאי העבודה, נושאי הכיסוח הסוציאלי.

היעד השני היה, שהעותר יוכל להופיע בפני כתייהדין לעבודה בעצמו, בלי עורך-דין. לא אחזור על הנתונים שאמר כאן חבר הכנסת בן-פורת. רק היום התקיים בוועדת העבודה והרווחה דיון לרגל מלאות 13 שנה לכתייהדין לעבודה. זו כבר הפכה מסורת. למעשה בכל שנה אנחנו מזמינים את נשיא בית-הדין הארצי לעבודה ואת חברי בית-הדין הארצי, שומעים את הצהרותיהם, מקבלים דיווח ומעירים את הערותינו. יש בזה ברכה רבה. היום התקיים דיון, כאשר חברת הכנסת שרה דורון ניהלה את הישיבה, והיה דיון מעניין. ועדת העבודה, כמעט כולה, יצאה בקריאה לחזק את המערכת הזאת, כי היא הוכיחה את עצמה. היא רכשה ורוכשת את אמון הציבור. והעובדה שרבים פונים לכתייהדין לעבודה מוכיחה, שאכן יש לאנשים אמון רב בהם והם פונים אליהם. ואם 65% מהפונים לא הודקו לעורך-דין שיופיע בשמם וייצג אותם, אלא הם הופיעו בעצמם, זה מדבר לזכותה של המערכת הזאת, שיש לה הבנה לנושאים האלה. שיש לה הבנה לאיש החלש, העובד, והיא מסייעת מאוד כדי לעשות צדק. כדי לתקן קיפוח ועיוותים שנעשו. איך ייתכן לרבר על המערכת הזאת בצורה כזאת ולומר שיש לבטל אותה ולהקים מערכת אחרת במקומה? הייתי מציעה להם קודם כול שיתעמקו יותר בסוגיה הזאת, יעקבו יותר אחר פסקי-הדין. אחר הטיפול של כתייהדין לעבודה בבעיות שנדונות בהם.

היעד השלישי שהצבנו בזמנו היה לצמצם את משך הדיון וההמתנה של העותר עד הדין בעתירתו. אנחנו וזכרים מה היה בכתייהמשפט המחוזיים, כאשר חיכו הרבה זמן — לא רק חודשים אלא אפילו שנה ושנתיים ויותר משנתיים — עד שהגיע תורם של העותרים להתדין. היום יש אומנם פגור מסוים, אבל נבדוק את המערכת ונראה למה הפגור הזה קיים: בסך הכול יש 14 שופטים בכתייהדין לעבודה. 14 שופטים טיפלו בקרוב ל-15,000 עתירות בשנה. זה כל כך קל? זה כל כך פשוט? צריך להביא את זה בחשבון. ואילו לחצים, אילו בקשות, אילו פניות הפנינו בעבר, להוסיף שופט אחד במחוז חיפה, להוסיף שופט אחד במחוז תל-אביב, להוסיף שופט אחד במחוז הצפון, בנצרת-עלית, כאשר תיקים הצטברו לפני שנה ושנתיים.

הדבר החשוב והמיוחד את המערכת השיפוטית הזאת היה שיתופם של נציגי ציבור — גם נציגי מעבידים, גם נציגי עובדים, תרומתם ניכרת ביצירת האווירה הטובה ובהשגת פשרות, בלי שיצטרכו אולי למצות את הדין עד תום. הם מכירים מערכת זאת מחיי יום ויום ומן הניסיון שנצבר אצלם. זה הייתור שיש להם.

תיאור לנו היום גם את התנאים שבהם עובדים כתייהמשפט האזוריים לעבודה, מי שהולך ומבקר בכתייהדין לעבודה בתל-אביב אומר שזאת בושה וחזפה. אני לא הייתי שם, אבל שמעתי את חבר הכנסת דב בן-מאיר מתאר את המקום שבו מתנהלים משפטים. זה לא מוסיף כבוד למערכת השיפוטית בכלל, לא רק לכתייהדין לעבודה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
לגבי כתייהדין לעבודה בתל-אביב הוא צודק.

שושנה ארבל-אלמחלינו (המערך):
זה לא רק שם, זה גם במקומות אחרים. פעם העידונו על כך

לגבי כתייהמשפט של שופטי הנזר, שגם בהם התנאים הפסיים קשים ולא מעוררים כבוד. הגיע הזמן לתקן את הדעת גם על הנושא הזה. יש כוכו רב בקטעים ובתחומים אחרים. צריך להקדיש קצת אמצעים למערכת הזאת, כדי

התביעה שלהם, ובית-הדין שומע אותם ופוסק — יש לה ערך חברתי רב מאוד.

עקיבא גוף (הליכוד):
חבר הכנסת בן-פורת, האם יש לך נתונים גם על משך הזמן הממוצע של דיון בתיביעה?

מדרכי בן-פורת (תלים):
יש לי נתונים, אגיע גם לזה.

כתייהדין לעבודה יש מפגש בין המעסיקים לנציגי העובדים. לעתים יש חקלות, לא תמיד נציגי הצדדים האלה באים והשופט נשאר לבדו, זה נכון, אבל זה עניינם של שני הארגונים האלה, הם צריכים לדאוג לכך שהנציגים יבואו וישבו יחד בכתייהמשפט.

לגבי אורך הטיפול בתיביעות: אחוז התיביעות שהוגשו נגד הביטוח הלאומי ושהידיון בהן נמשך יותר משנה הוא 25.7%; תביעות על הלנת שכר עד 3,000 לירות. שהטיפול בהן נמשך יותר משנה — 0.8% בסך הכול; תביעות על הלנת שכר מעל 3,000 לירות. שהטיפול בהן נמשך יותר משנה — 20.5%; כסכון יחיד — 16.1%. זה לא נורא.

אבל יש בעיה. הבעיה היא שיש פיגור בכתייהדין לעבודה בגלל מחסור בכוח אדם. למשל, יש תביעות שעוברות משנה לשנה, והן גורמות לפיגור בטיפול בתיביעות שמוגשות כאותה שנה. לפני שנתיים נשארו משנה קודמת כמעט 8,000 תביעות: בשנה שעברה — 8,092 תביעות עברו לשנה שלאחריה. פירוש הדבר, שמשטר המשפטים צריך לחזק את מערך כתייהדין לעבודה, כדי לאפשר את סילוקן של 8,000 התביעות הללו. עד כמה שאני למדתי את הנושא, חסרים שם 2 שופטים ו-5 רשמים. בסך הכול אין צורך במהפכה כדי שאפשר יהיה לתקן את הדברים הללו. בדרך כלל יש ברכה בעבודתם של כתייהדין האלה, ולדעתי אסור לזלזל בהם. אלה בתידין עממיים, ולהבדיל מבתידין עממיים של עמים אחרים — הם עממיים חיוביים, ויש לחזק אותם ולשפר את דרך עבודתם.

היו"ר מ' כהן-אביב:
תודה לחבר הכנסת בן-פורת. רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו, האחרונה בדיון זה.

שושנה ארבל-אלמחלינו (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא נרשמתי בתחילת הדיון לרשות הדיבור על שני החוקים שעמדו כאן היום לדיון. ביקשתי רשות הדיבור לאחר ששמעתי את דבריו של חבר הכנסת וירשובסקי, ולאחר שנודע לי שגם חבר הכנסת שחל דיבר באותה רוח על המערכת השיפוטית של כתייהדין לעבודה — שאין לה מקום ושצריך להקים במקומה מערכת אחרת.

אני יכולה להתווכח עם חבר הכנסת וירשובסקי, אבל אניני מחללה שיש לו דעה כזאת. גם בעבר דעתו הייתה, שלא צריך להקים מערכת גפרדת כזאת. אבל אני תממה על דבריו של חברי חבר הכנסת שחל. איך הוא יכול היה להופיע מעל במה זו ולדבר נגד המערכת הזאת שנתנו, תנועת העבודה, היינו אלה שימנו את הקמתה והבאנו לכנסת את החוק הזה, שנתקם בזמנו לא רק על-ידי סיעת המערך אלא גם על-ידי חברים רבים מסייעה שהיתה אז באופוזיציה, הליברלים ותנועת החרוז? גם הם תמכו בהקמת המערכת השיפוטית הזאת. כולנו ראינו בכך ברכה.

היעדים שעמדו אז בפני כתייהדין לעבודה היו שלושה. היעד הראשון — להקים מערכת שיפוטית שתתמחה בנושא הזה, שזה יהיה תפקידה, שזה יהיה עניינה, והיא תתרכז

חוכרת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21)
— הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15) —

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת וכבירים — הפעם אני אומר "כנסת וכבירה" אלא "חברי כנסת וכבירים", אלה שנותרו כאולם — כמה מפתה להשיב בהרחבה על ההערות שהוערו כאן, ויש הרבה מה להשיב, גם להתלבט בקול רם, אבל כפי שאמרת קודם לא ארצה בשעה מאוחרת זו להלאות את חברי הכנסת שהואילו להישאר עד השעה הזאת, והם מעטים, לכן אסתפק בהערות מעטות קצרות, אבל יהיה לי הרבה מה לומר לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, שם אשיב בהרחבה ואשמיע את הדברים שהיום לא אומר.

הטענה הראשונה היא, שיש אכזבה מסוימת מהצעת חוק בתי-המשפט, משום שהיא אינה משיבה על כל הבקשה של הפיגורים בבתי-המשפט ואין בה רפורמה יסודית. אמת, אין כאן רפורמה יסודית, כדי לבצע רפורמה יסודית צריך לדעת מה היא ההצעה, ההצעות שהועצו עליי ועדת לנדוי הובאו היום בהצעת החוק הזאת שלפניכם, למעט שתיים, שתיים שהן חשובות אבל עוסקות בבעיה של הפיגורים בבתי-המשפט העליון בלבד. מה הן שתי ההצעות? אחת היא, שכית-המשפט העליון לא יהיה למעשה בית-משפט לערעורים, כפי שהוא היום, אלא בית-משפט שידון בבג"צים ובערעורים מיוחדים, ואלו הם: ערעורים ברשות, לא בזכות, על פסקי-דין שנתינים בערכאת ערעור למטה, בבית-המשפט המחוזי, או ערעור בזכות על משפטים שלגביהם ערכאת בית-המשפט המחוזי יטעה בשלושה, כדי לקיים את המלצה, שמשמעה העברת סמכות הערעור העיקרית מבית-המשפט העליון לבית-המשפט המחוזי, צריך יהיה — על מנת שלא להפוך את בית-המשפט המחוזי לבית-משפט שהפיגורים בו הולכים וגדלים במידה רבה, כי הלא, כך אני מעריך, היו, בפניו עוד כ-1,500 תיקי ערעור ויש 5 בתי-משפט מחוזיים — למנות עוד מספר ניכר של שופטים.

אם לא נמנה הרבה שופטים, הפיגורים בבית-המשפט המחוזי יגברו במידה ניכרת, במידה רבה מאוד, אפשר אולי למנות שופטים נוספים, לאתר מאבקים תקציביים קשים, ונגיח שנשיא את המטרה. איך עושים את זה? הצעת ועדת לנדוי היתה: הקמת ערכאת ערעור בבית-המשפט המחוזי על-ידי קביעת שופטים מתוך ההרכב הכללי של בית-המשפט המחוזי, ושופטים אלה יתחלפו מדי שנתיים, לא יכולתי לקבל את ההמלצה הזאת, אף-על-פי שאינני מתנגד לה עקרונית. אני אומר, שטיבו של ערעור אינו בכך שהוא מוכא בפני בית-משפט בדרגה גבוהה יותר, אלא בכך שבערעור יושבים שלושה, לכן, לא אכפת לי שהערעור יהיה באותו בית-משפט, ובשלושה, אבל, את התקבל ההצעה שהשופטים יתחלפו מדי שנתיים, יש לי חשש כבד, שמשוהו מאמון הציבור בבתי-המשפט יפוג. על הנכס הזה אסור לוותר, יאמרו — זאת תהיה טענה לא מבוססת, אבל היא תושמע — ששופטים לא ירצו להתערב בהחלטה של אותה דרגה של בית-משפט, ולא יבטלו פסקי-דין של חבריהם היושבים עמהם בדיון, כי מאז אותו שופט יחיד ישב מעליהם בדרגת ערעור, אני אומר שאין כליסוס לטענה זו, אבל הציבור יאמר את הדברים, יש מקום לחשוש, שהאמון שיש היום בבתי-המשפט, לפחות כתחום זה, יפחת.

אני הצעתי הצעה אחרת, שתהיה ערכאת ערעור קבועה בבית-המשפט המחוזי, המתמגית לא לשנתיים, כי אם דרך קבע.

מרדכי בן-פורת (תל"ם):
בין המחוזי לעליון?

שר המשפטים מ' נסים:

באותו בית-משפט מחוזי, אם נקבע ערכאת בין המחוזי

לעשות אותה יותר מעוררת כבוד גם בלב מי שבא להתדיין בפניה, זה היה מועיל.

אני פונה אליך, אדוני שר המשפטים, אני מכירה אותך מן התקופה שעברנו יחד, יש לך חיס חיוכי רוקא לבתי-הדין לעבודה, היו שרי משפטים שאולי היו להם הרהורים על כך, אבל אני בטוחה — לא שמעתי היום את דעתך, אולי תגיב בנושא זה של בתי-הדין לעבודה — שתמיכתך לנושא הזה ניתנת, יש מקום לחזק את המערכת הזאת, להוסיף לה את המינימום הדרוש: עוד שני שופטים אזוריים, עוד שני רשמים — התביעות אינן מופרות כל כך וגדולות — כדי לאפשר להם להתגבר על הפיגורים הקיימים, וכדי שיוכלו למלא את הציפיות שאנחנו חולים בהם.

אני חושבת שמגיע למערכת הזאת יישר כוח ומירב הכרכות. אנחנו חייבים לתת לשופטי המערכת הזאת מעמד שווה לזה של השופטים המחוזיים. מדוע שופט בית-דין אזורי לעבודה צריך להיות במעמד פחות מזה של שופט מחוזי? כמה הוא פחות? יש לתת להם מעמד שווה בכל התנאים — גם מבחינת השכר, גם מבחינת המעמד.

נבטיח להם גם עצמאות, אין צורך לעדער על פסיקת בית-הדין לעבודה, בפני בית-המשפט העליון, הגיע הזמן לתת עצמאות זו. אחר 13 שנה אפשר להסיק את המסקנות, והמסקנות הן חיוביות ביותר, המערכת הזאת ראויה לחיזוק, לאמון מוגבר יותר ולהערכה.

עקיבא נוף (הליכוד):

האם את מציעה שלא תהיה זכות ערעור?

שושנה ארבל-אלמחלינו (המערך):
כן.

שרה דורון (הליכוד):

זו מזכירות היסוד של האזרח.

עקיבא נוף (הליכוד):

על פסקי-דין של בית-משפט מחוזי כן יהיה אפשר לערער, ועל פסקי-דין של בית-דין לעבודה לא יהיה אפשר לערער?

שושנה ארבל-אלמחלינו (המערך):

אני כעד עצמאות למערכת השיפוטית הזאת, זו דעתי, מותר ליי לך יש דעה אחרת, זכותך.

עקיבא נוף (הליכוד):

את לא מאמינה בבית-המשפט העליון?

שושנה ארבל-אלמחלינו (המערך):

לך יש דעה אחרת, זו זכותך, אני מדברת על בית-הדין הארצי לעבודה, שזאת האינסטנציה הגבוהה של בתי-הדין לעבודה.

שר המשפטים מ' נסים:

חבר הכנסת נוף, היא טוענת לדבר שקיים, אין ערעור.

שושנה ארבל-אלמחלינו (המערך):

אם אין, אקח את דברי בחזרה ואשמח אם תבהיר את דברך.

כוונתי היא לחזק מערכת זאת ולשוות לה את המעמד הראוי לה, כי היא הוכיחה את עצמה.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לתכרת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו, אני מבין ששר המשפטים רוצה להשיב, ובכן, בבקשה.

שדשנה ארכלי-אלמחלינו (המערך):

צריך לקיים שיבות רק עם האופוזיציה.

שר המשפטים מ' גנס:

בכל החוקים האלה אני זוכה לתמיכה מן האופוזיציה.

יש אפוא בוועדת החוקה, חוק ומשפט כ-20 הצעות חוקים. עכשיו יעברו עוד, ובשבועות הקרובים עוד וכן הלאה. הלואי שנוכח שכמושב הבא של הכנסת הן יהיו לחוקים.

אני עומד להביא גם הצעה, שתהיה קשורה בהצעת חוק הנמצאת בוועדת החוקה, חוק ומשפט, היא הצעת חוק השיפוט המינהלי. כאן אני מתייחס לדברי חבר הכנסת שחל, אשר הציע להקים מחלקה מינהלית בבית-המשפט המחוזי — אינני ידע אם מחלקה, אבל מדור משפטים בתחום המינהלי.

היתה הערה לגבי בתי-דין מקומיים. ראשית, אינני מוסיף שום ערכאה ושום בתי-דין, אלא ממיר את בתי-המשפט העירוני בבית-משפט מקומי, ומבטל מוסד מחר — לפי הרכבו ודרך מינויו. למעשה זה יהיה בית-משפט שלום לכל דבר, כי המטל בתחום הזה. מדרש יש לו בכל זאת שם שונה? — מי הוא קשור לרשויות מקומיות, וגם התקציב בא מהרשויות המקומיות. אינני יכול להעביר אותו לבית-משפט שלום הרגיל, אלא אם כן הייתי מקבל את התקציב מהרשויות המקומיות. ואי-אפשר לארגן זאת.

אני נגד מיזוג של בית-משפט שלום עם בית-משפט מחוזי. יש לכך טעמים, ואינני רוצה להאריך היום. אין זו הצעה שאפשר להגשים אותה.

לא אכנס לפרטים, רבותי. אבל אני חייב לומר, שהנושא של פיגורים, או מה שנקרא סחבת, בבתי-המשפט הוא בעיה מן החשובות ביותר שאנו ניצבים בפניהן. צריך לפתור את הבעיה. יש פתרון פשוט. למנות עוד עשרות שופטים. יהיה טוב, יהיה הרבה יותר טוב. אי-אפשר לעשות זאת. אי-אפשר. צריך תקציב, צריך אולמות. על כל שופט דרושים 2.2 פרקליטים. 1.7 עובדים, אולמות, חדרים, מבנים וכיו"ב. אין לנו אפשרות להגיע לכך במדינת ישראל במצבנו כיום. צריך באמת להתאמץ יותר בעבודה, ונאמר פה משהו בעניין זה. זה נכון. אבל אסור לומר שהשופט עובד רק עד הצהריים. אין שופט שאינו כותב פסק-דין, הוא איננו כותב אותם בכורך, רק במקרים מעטים, ממש במקרים ספורים. הוא עושה זאת בשעות אחרי-הצהריים. לו ידעתם איזה עומס יש על שופטים, ואני ארגיש במיוחד שופטי בית-המשפט העליון, העמוסים עבודה לעיפה בימים אלה. אם כן, צריך לטפל בנושא הזה.

ההצעה, שתארחי קודם לגבי ערכאת ערעור בבית-המשפט המחוזי חלקם העוברת חסם מסמכיות הבג"ץ, תפתור את הבעיה של בית-המשפט העליון כלכד. הבעיה באמת תיפתר. אבל זה יחדור את הבעיה של בית-המשפט המחוזי. אם כן, צריך לא פתור את הבעיה של הסחבת, שעיקרה רווקא בבית-המשפט המחוזי, ובעיקר בתל-אביב, ושם מקיימים 60% של המשפטים. אם כן, אין זה כל-כך קל לפתור את הבעיה. לא הייתי רוצה להבטיח לכל חבר כנסת, שהנה הבעיה על סף פתרון. מה שאני יכול לומר הוא, שיש הקלה מסוימת, ושושניף לפעול עוד למעט מטרות זו ונבכש שופטים לעבוד יותר ממה שהם עובדים היום, והם עובדים הרבה. נקוט עוד אמצעים, ייעול הליכים, סדרי דין, ויסות נכון של משפטים ודברים כיוצא באלה, אבל הבעיה לא תיפתר בקרוב ובנלק.

אני חייב לומר משהו על בתי-הדין לעבודה. קודם כול אני מבקש לומר, שהסמכות עם נשיא בית-הדין הארצי לעבודה והבעיה נכונות למינוי עוד 2 — 3 שופטים ואותו מספר של רשמים במקומות מסוימים. יש בעיה, מהיכן יבוא התקציב. זה

לעליין — זו מחשבה שאני פוסל אותה עקרונית — מה תהיה משמעותה? כחמישה מחוזות יהיה צורך להרכיב עוד בית-משפט. יהיה צורך להקים עוד מבנים, שאין לנו — לבית-המשפט העליון עדיין אין מבנה ראוי — נצטרך להקים עוד מנגנון גדול. למדינת ישראל אין היום משאבים לכך. זה נגדו חלום או חזון לימים יבואו, כאשר איש ישיב תחת גפנו ותחת תאנתו. אני מדבר אפוא על הרכב בבית-המשפט המחוזי. הוא ידון לא רק בערעורים אלא גם בפשעים חמורים, כי הוא ישיב בהרכב של שלושה. הצעה זו לא נראתה כל כך לגשיא נגדיר, השופט נלדיר בעצמו אמר לי: בוא נעכב, לעת עתה, את הנושא הזה. עד שנמצא את הדרך הטובה ביותר. קיבלתי את המלצתו זו. לכן לא הבאתי הצעה זו היום. אין זאת אומרת שלא אביא את העניין בעוד איזה זמן. אולי מפני שהשמעתי את הבררים היום כאן, אזיה רשאי להעלותם בוועדת החוקה, חוק ומשפט בלי שיתיה. אבל זאת בהצעת חוק מיוחדת, לא למעשה היה על כך דיון, אבל איני מבטיח שאביא את זה בהצעה, כבר בשלב זה. בוועדת החוקה, חוק ומשפט. ודאי שלא אביא הצעה ללא כיסוס תקציבי.

ההצעה השנייה, שלא הבאתי היום, ואביא אותה בקרוב. היא בנושא הבג"ץ. ההמלצה של ועדת לנדוי היתה להעביר חלק מן הבג"צים לבית-המשפט המחוזי. לא רק שאני מתנגד להצעה הזאת, אלא שאני מקדם אותה בכרכה. אולם ההצעה היתה, שקודם כול יוגש הבג"ץ לבית-המשפט הגבוה לצדק כירושלים ושופט יעין כעתירה, ויחליט האם העתירה תירון בבית-המשפט הגבוה לצדק כירושלים או תועבר לבית משפט מחוזי. הדרך הזאת אינה נראית לי כל כך. היא גורמת לכך שאין ודאות משפטית. במובן זה שכל אחד צריך, קודם כול, לפנות לבית-המשפט כירושלים. אפילו תושב קריית-שמונה, באר-שבע או אילת, לאחר שיוציא את כל ההוצאה הכרוכה בכך וישלם לעורך-דין על כסיס עתירה לבית-הדין הגבוה לצדק, תשלום גבוה הרבה יותר, יצטרך אחרי כך לפנות לבית-דין מחוזי בצנרת. זה מכביר מבחינת לוח הזמנים, מבחינת הטלטול. לא נראית לי ההצעה כבזורה זו. לכן עובדים כעת במשרד המשפטים על הצעה שונה, שתקבע אילו בג"צים מלכתחילה יובאו לבית-משפט מחוזי. כבר עשינו זאת בקשר לבג"צים של אסירים, שמקום לבית-המשפט הגבוה לצדק הולכים לבתי-המשפט המחוזיים. נביא הצעה. אני יכול לומר, בהודאות, שזה לא יעלה כסף רב. כך נדע שאחרי נכבד מהבג"צים של היום, לא מהחשוכים, לא בשאלות היסודיות והמרחיקות לכת, יובאו לפני, בתי-משפט מחוזיים. אנוחנו מעבדים עכשיו הצעה. היא עדיין לא הושלמה, ולא רציתי לעכב את הגשת הצעת החוק הזאת בשל כך.

יהיו עוד רפורמות מסביב. יש לנו בוועדת החוקה, חוק ומשפט חוקים עוד מן הכנסת הקודמת. פעם שמעתי טענה, שאין משלהם גישה רדי הצעות חוקים וצריך להביא עוד ועוד. בוועדת החוקה, חוק ומשפט יש כ-20 חוקים, חלקם מהכנסת הקודמת וחלקם מהכנסת הזאת, אשר טרם נדונו.

שושנה ארכלי-אלמחלינו (המערך):

למה היא לא יושבת יותר מפעמיים בשבוע?

שר המשפטים מ' גנס:

אין לי טענה ליושב-ראש. יש לי טענה לחברי הקואליציה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. שכמעט אינם פוקדים את הוועדה.

שושנה ארכלי-אלמחלינו (המערך):

זה כך כמעט בכל הוועדות.

שר המשפטים מ' גנס:

זה איננו עוזר לסיום הדיון בחוקים. אם יתקיימו עוד ישיבות, לא תהיה תכלית מכך.

חֹכֶרֶת כ"ד, ישיבה פ"ג

— הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 21):

הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 15) —

אני חושב שיש להסתפק, אדוני היושב-ראש, בהעדרת הללו, אבל כפי שאמרתי, יש עוד הרבה מה להשיב, הרבה מה לומר, זאת אומר בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מבקש להודות לחברי הכנסת שהשתתפו בדיון, ואציין שהכול גם תמכו בהעברת הצעות החוק הללו לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לשר המשפטים, חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. לפנינו הצעה להעביר את שני החוקים שדנו בהם לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת. נצביע על כל חוק בנפרד.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק בתי-המשפט

(תיקון מס' 15), התשמ"ב—1982, לוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין

(תיקון מס' 21), התשמ"ב—1982, לוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

שני החוקים הועברו פה אחד לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה תתקיים, אם ירצה ה', מחר, יום רביעי, בשעה 11:00. הישיבה נעולה.

צריך לבוא ממשרד העבודה או מהביטוח הלאומי, ונשיא בית הדין הארצי לעבודה פועל בכיוון זה. אין זה בתחום שלי. אני צריך להסכים עקרונית והסכמתי, אבל עכשיו צריך להשיג את התקציב. אם יושג, זה יקום ויהיה, וודאי שזה יקל במידה ירועה את העומס, את הפיגורים.

אני חושב שהשעה לא בשלה, ועל כל פנים אינו מתכוון להגיש בקרוב הצעה לבטל את בתי-הדין לעבודה, אלא אם כן ירצו חברי כנסת להגיש הצעת חוק פרטית, ואז נתייחס אליה. אני חושב שאין זה נכון לבטל עכשיו את בתי-הדין לעבודה, אבל יש מקום להכניס כמה שיפורים כעבודתם, לייצל יותר וגם להנהיג משפטים שלא יהיה הכרח שישבו בהם נציגי הציבור, מפני שלעתים זה אינו נחוץ ורק מכביד.

אגיד למה אני מתכוון. יש תיקים שהם כל כך שגורתיים, שאין בהם כל חידוש, שאין בהם בעיה שצריך לשמוע את דעה העובד והמעביד, שלא צריכה להיות בהם השראה של עובדים ומעבידים. יש כבר פסק-דין, יש כבר ניסיון ויש שגרה, לעתים אפילו מקפידים, לכן לא דרוש כאן העומס הזה. אין זה מסייע לעובד שפונה לבית-הדין. מתי צריך שישתתפו נציגי הציבור? — כשיש משפטים שיש להם משמעות של הסכמי עבודה כלליים, של שכיתות וכיוצא באלה. במקרים אלה טוב שיהיו איש המייצג את ארגון העובדים ואיש המייצג את המעסיקים. לו היינו עושים זאת — זה עדיין בגדר הרהור לעת עתה — אני סבור שכית-הדין לעבודה היה עובד טוב יותר והיה ממלא את תפקידו ביעילות רבה יותר, וגם הציפיות שיש ממנו היו מתמלאות יותר מאשר כיום.

הישיבה ננעלה בשעה 21:58.